

ОБЩИНА ГРАД ДОБРИЧ

***ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА
РАЗВИТИЕ 2007-2013 г.***

Добрич, 2005 г.

СЪДЪРЖАНИЕ	02
1. УВОД	04
1.1. Контекст на Общинския план за развитие.....	04
1.2. Процес на подготовка на Общинския план за развитие.....	05
1.3. Резюме на Общинския план за развитие	06
2. АНАЛИЗ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ГРАД ДОБРИЧ	08
2.1. Оценка на природните дадености, като потенциал за развитие	08
2.1.1. Основни географски характеристики	
2.1.2. Релеф и климат	
2.1.3. Почви и почвени процеси	
2.1.4. Геоложка характеристика	
2.1.5. Водни ресурси	
2.1.6. Горски ресурси	
2.1.7. Историческо и културно наследство	
2.2. Икономическо развитие	13
2.2.1. Анализ на тенденциите, процесите и проблемите в икономиката на Общината	13
2.2.2. Качествени характеристики на общинската икономика	16
2.2.2.1. Развитие на първичния сектор на икономиката	
2.2.2.2. Развитие на вторичния сектор на икономиката	
2.2.2.3. Развитие на третичния сектор на икономиката	
2.2.3. Общински бюджет	24
2.2.4. Инвестиционна активност	26
2.2.5. Оценка на макроикономическата структура	26
2.2.6. Фактори стимулиращи икономическото развитие в град Добрич	27
2.2.7. Фактори забавящи икономическото развитие в град Добрич	27
2.3. Човешки ресурси	28
2.3.1. Население	28
2.3.1.1. Демографска характеристика на град Добрич	
2.3.1.2. Динамика на населението на град Добрич	
2.3.1.3. Структура на населението	
2.3.1.4. Благосъстояние на населението	
2.3.2. Заетост	33
2.3.3. Безработица	35
2.3.4. Здравеопазване	39
2.3.5. Образование	41
2.3.6. Култура	44
2.3.6.1. Художествена култура	
2.3.6.2. Младежки дом	
2.3.7. Спорт	47
2.3.7.1. Развитие на спорта в град Добрич	
2.3.7.2. Състояние на спортните бази в град Добрич	
2.3.7.3. Спорт в училище	
2.3.8. Социални дейности	49
2.3.9. Градска сигурност и превенция	50
2.3.9.1. Състояние, структура, тенденции на престъпността на територията на Община град Добрич	
2.3.9.2. Състояние, структура, тенденции на престъпността и противообществените прояви на малолетни и непълнолетни на територията на Община град Добрич	
2.3.9.3. Кадрово осигуряване	
2.3.9.4. Общински съвет по наркотични вещества - град Добрич	
2.3.10. Основни изводи и анализ на човешките ресурси	53
2.4. Развитие на инфраструктурата и опазване на околната среда	53
2.4.1. Урбанизация	53
2.4.2. Водоснабдяване	54
2.4.3. Канализационни мрежи и пречиствателна станция	55
2.4.4. Улично осветление	57
2.4.5. Газификация	57
2.4.6. Улична мрежа и пътни съоръжения	58

2.4.7. Транспорт и съобщения	61
2.4.7.1. Транспортен достъп	
2.4.7.2. Градска транспортна мрежа	
2.4.7.3. Комуникационни мрежи	
2.4.8. Околна среда	60
2.4.8.1. Качество на атмосферния въздух	
2.4.8.2. Води	
2.4.8.3. Почви	
2.4.8.4. Отпадъци	
2.4.8.5. Радиационна обстановка	
2.4.8.6. Шум	
2.4.8.7. Депа за твърди битови отпадъци	
2.4.9. Енергийна ефективност	64
2.4.10. Зелена система	64
3. SWOT АНАЛИЗ	66
4. СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ГРАД Добрич	68
4.1. Визия за развитие на Община град Добрич	68
4.2. Мисия за развитие на Община град Добрич - стратегически цели	68
4.3. Приоритети за развитие на Община град Добрич	69
4.4. Съгласуваност и координация на политиките и инструментите за местно развитие ..	70
4.5. Партньорство за развитие	72
5. МЕРКИ И ПОДХОДЯЩИ ИНТЕРВЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ	74
6. ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА	88
7. ИЗПЪЛНЕНИЕ, НАБЛЮДЕНИЕ И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ	93
7.1. Системи за управление и контрол	93
7.2. Мерки за консултиране на партньорите	94
7.3. Мониторинг - наблюдение, оценка и актуализация на плана	94
7.4. Информация и публичност	95
8. ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА	96
9. ПРИЛОЖЕНИЯ	103
9.1. Приложение № 1 - Организационна структура за изпълнение на Общинския план за развитие на град Добрич - 2007-2013 година	103
9.2. Приложение № 2 - Цели на структурните фондове на Европейския съюз	104
9.3. Приложение № 3 - Основни цели, направления и приоритети на Стратегията от Лисабон	105
9.4. Приложение № 4 - Основни цели и приоритети на Националния план за развитие и Секторните стратегии за развитие в периода до 2013 година	106
9.5. Приложение № 5 - Показалец на използваните термини и съкращения	109

1. УВОД

1.1. Контекст на Общинския план за развитие.

Бъдещето на един град зависи преди всичко от волята и решимостта на неговите жители да го запазят и превърнат в привлекателно и удобно място за пълноценен живот.

Добрич е динамично развиващ се град, устремен към постигане на ефективна и конкурентна икономика, основана на познанието и постигане на по-висок жизнен стандарт за цялото население. Пред неговото развитие стои и предизвикателството успешно да се включи в процеса на европейската интеграция и да се превърне в равностоен партньор на европейските общини и региони.

Планът за развитие на Община град Добрич съгласно Закона за регионалното развитие /обн., ДВ, бр. 14 от 20.02.2004 г./ е основният документ, определящ стратегическите цели и приоритети на всички страни - граждани, местни власти, политически сили, институции, професионални среди, социални групи, млади хора. Общинският план за развитие на град Добрич 2007-2013 г. е естествено продължение на документа "Стратегия и прогнози за развитие на Община град Добрич 2000-2006 г."

Планът представлява отправна точка за насочване усилията на общинското ръководство и всички заинтересовани страни в общината за постигане на целите на това развитие и по този начин да превърне стратегическото планиране в основен действащ инструмент за развитие на град Добрич.

Основните задачи, които поставяме в него са:

- Дефиниране на стратегическата цел и приоритетите на общинското развитие за периода до 2013 г.;
- Очертаване на изпълними стратегии за постигане на тези приоритети чрез определяне на основните цели, мерки и интервенции както и за институционалното и финансово осигуряване на плана;
- Резултатно мобилизиране на собствените и привличане на външни ресурси за постигането на мотивираните цели;
- Създаване на работещ ефективен "контакт" със сега действащите предприемачески финансови инструменти на Европейския съюз /ЕС/ и с последващите структурни фондове на ЕС и привличането им към територията на град Добрич;
- Мобилизиране на местните и централни ресурси, за привличане на външни инвестиции, за интегрирането на множеството проекти на общинско и регионално ниво. Финансирането на местни проекти от външни източници в бъдеще ще бъде изключително трудно, ако същите не са част от планов документ - какъвто е Общинският план 2007-2013, по който има обществено съгласие;
- Създаване на предпоставки за повишаване на гражданската активност и предприемаческата инициатива за динамично развитие на общността и за формиране чувство на единение и съпричастност към развитието на града;
- Стимулиране възникването на нова ценностна система и нов подход при решаването на проблемите, ориентирани към духа на обединена Европа и принципите за устойчиво развитие;
- Създаване на условия за реализация на основните права на гражданите, формулирани в българското и европейското законодателство;
- Интегриране на всички заинтересовани страни при изпълнението на мерките, заложи в плана и постигане по този начин на разширена демократизация на управлението и на по-широка основа на стратегическото планиране.

1.2. Процес на подготовка на Общинския план за развитие

Основните принципи, които спазвахме в разработването на плана бяха: партньорство, откритост и доброволно участие на всички страни, въвличане на гражданството, надпартийно сътрудничество, съгласуване, допълване, реалистичност, измеримост и специфичност.

Под ръководството на Кмета на Община град Добрич - Детелина Николова се сформира работен екип за подготовка и организиране разработването на плана. Този екип подготви проект за изработването на плана с основни дейности и график за неговото изпълнение.

В процеса на подготовката на плана бяха включени 186 представители, разпределени в 8 работни групи в сфери на експертност и интереси: от общински съвет, общинска администрация, бизнеса, бизнес и браншови организации, структури на гражданското общество, експерти от държавни учреждения, обществено признати лица.

Основните насоки в плана са: Оценка на природните дадености, като потенциал за развитие; Икономическо развитие - проблеми, процеси, тенденции; Анализ на човешките ресурси - социалния капитал на града; Развитие на градската инфраструктура и опазване на околната среда; Градска сигурност и превенция на престъпността.

С работните групи проведохме:

- Методически семинар за целите на Европейската и национална регионална политика и методика за изработване на общинските планове за развитие;
- Семинар за съвместно идентифициране на факторите за анализ на актуалната ситуация по определените сфери и източници на информация;
- Работна среща за съвместно изработване на SWOT анализ по сферите и постигане на съгласие по визията и приоритетите по развитие на града;
- Поредица от работни срещи по групи и с обединена работна група от ръководителите на групи за обсъждане и координиране на действията по разработването на плана;
- Консултиране на първоначалната разработка с външни консултанти;
- Широко обсъждане на плана с гражданството на Добрич чрез медийни изяви и общоградска конференция.

В процеса на работа на групите бяха осъществени:

- Проучвания и анализ на наличните планове и стратегии в Община град Добрич;
- Изследвания и статистически анализи на тенденциите за икономическо и социалното развитие въз основа на информация от Териториално статистическо бюро – Добрич и информация от звената на общинските и държавни структури по сфери на дейност;
- Изследвания и статистически анализи на бизнес и нестопанските организации в Добрич
- Свободни интервюта на граждани в града и анкетиране сред бизнес средите;
- Записи и анализи на изказванията на участниците от работните групи в семинарите;
- Записи и анализи предложенията по време на срещите на работните групи;
- Открит форум в интернет страницата на общината - www.dobrich.bg за отзиви и предложения на граждани
- Събрани мнения и предложения по открит телефон за гражданството и бизнеса;
- Събрани мнения и предложения на гражданството на дискуссионна електронна поща - dobrich@dobrich.bg

Определено може да се твърди, че стратегията за развитието на Добрич е резултат от съвместната дейност и усилия на множество граждани, общински и държавни институции, представители на бизнеса и структури на гражданското общество, които се отнасят отговорно и сериозно към въпросите, свързани с бъдещето на нашия град.

1.3. Резюме на Общинския план за развитие

Общинският план за развитие е средносрочен документ, определящ целите и приоритетите за развитие на общината, както и финансовите ресурси за неговата реализация. Цел на плана е той да бъде практическо средство и методическо ръководство за управление на града от местните власти, гражданите и техните сдружения. В основата на разработката е заложен принципът и изискването за приемственост и последователност в решаването на главните проблеми на град Добрич. Това позволява Планът да запази своята значимост, независимо от неизбежните политически промени в управлението на града.

От позиция на Националната регионална политика Община град Добрич не попада към нито един от разновидностите на районите за целенасочено въздействие. Това са именно средни и малки градове с регионално и микрорегионално значение. Необходимо е на тези градове да се обърне внимание и те да бъдат стимулирани с инструментите на регионалната политика.

Икономиката на града е преодоляла кризата от началото на 90-те години на миналия век и показва растеж. Човешкият ресурс е с високо образование. Висок е процентът на хората в трудоспособна възраст. Има развита мрежа от висши учебни заведения, училища, детски градини, болница и здравни заведения, културни институции, спортни съоръжения, комуникационна и техническа инфраструктура. Така градът е в състояние, независимо от идентифицираните трудности и заплахи във всяка една сфера да приложи стратегия за устойчив и динамичен растеж.

Чрез визията си гражданите на град Добрич са очертали ясна картина на очакваното бъдеще. Постигането на това бъдеще предполага огромни усилия за мобилизиране на всички свои ресурси и привличане на външни. Това предполага още подреденост в действията и следване на подходящи стратегии. Гражданите, бизнесът, структурите на гражданското общество и медиите като техен коректив определят визията на град Добрич така:

"Добрич - преуспяващ икономически, търговски и духовен център на Добруджа; град, в който човек може да учи, работи и живее пълноценно."

За постигането на тази визия Община град Добрич си поставя основната стратегическа цел:

"Постигане на стабилни темпове на икономически растеж, подобряване качеството на живот на хората, запазване и валоризиране на природното и културно наследство и достигане на европейските параметри на жизнена среда."

Приоритети на Плана са:

- 1. Постигане на конкурентноспособна, динамична и рентабилна местна икономика, основана на знанието, реализираща местните потенциали и предимства.***
- 2. Развитие и модернизация на местната инфраструктура, създаваща условия за растеж и повишаване привлекателността на общината за инвестиции и за местоживееене.***
- 3. Подобряване привлекателността и качеството на живот в общината.***
- 4. Укрепване на институционалния капацитет за подобряване на управлението.***
- 5. Развитие на сътрудничеството за европейско териториално сближаване, задълбочаване на партньорството и добросъседството.***

За всеки един от приоритетите са поставени цели, мерки и дейности за тяхното постигане.

Стратегическата цел на Плана за развитие и неговите приоритети отговарят на приоритетите и целите, формулирани в Областния план за регионално развитие на област с административен център град Добрич и Националната стратегия за регионално развитие на Република България 2005-2015 г.

В разработването на настоящия план е използвана цялата налична информация и компетенции на партньорите. Въпреки всичко планът има аспекти на несигурност. Заплахите за реализацията му се коренят в недостатъчни ресурси и все още силен секторен /ведомствен/ подход в планирането и управлението. Развитието на града в много сектори зависи от изпълнителни дейности извън рамките на общинската администрация. Това води до слаба координация на финансовите ресурси и дисбаланс в защитените приоритети.

Планът за развитие на общината е разработен съгласно Методическите указания на Министерството на регионалното развитие и благоустройството за разработване на Общински планове за развитие.

В работата си сме ползвали следните основни документи:

- Харта на европейските градове;
- Европейска конвенция за защита правата на човека и основните свободи;
- Лисабонска стратегия и Стратегията от Гьотеборг;
- Управленска програма на Правителството на Република България;
- Предприсъединителна икономическа програма на Р България 2004-2007 г.;
- България в края на 2006 г. - социално-икономически анализ;
- Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2005-2015 г.;
- Областен план за регионално развитие на област с административен център град Добрич за периода 2007-2013 г.;
- Областен план за регионално развитие на област с административен център град Добрич за периода 2000-2006 г.;
- План "2020";
- Стратегии и прогнози за развитие на Община град Добрич 2000-2006 г.;
- Общинска стратегия за борба с наркотиците 2004-2007 г.;
- Програма за участието на младите хора в живота на Община град Добрич 2002-2006 г.;
- Програма за енергийна ефективност 2001-2006 г.;
- Общинска програма за закрила на детето;
- Програма за развитието на туризма на територията на Община град Добрич;
- Програма "СИНДИ";
- Програма за реализация на благоустройствени мероприятия върху обекти – общинска собственост, с участие на местното население;
- Програма за работата на Общински обществен съвет по етнически и демографски въпроси за интеграция на етническите малцинства;
- Общинска програма за опазване на околната среда;
- План "Зелена система"
- Програма за намаляване на нивата и достигане съответните норми за ФПЧ
- Динамика и характеристика на безработицата. Политика и мерки на пазара на труда в региона обслужван от Дирекция "Бюро по труда" за периода 2001-2004 г. /информационно - статистически обзор/;
- Статистически сборник - Добрич 2003.

2. АНАЛИЗ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ГРАД ДОБРИЧ**2.1. Оценка на природните дадености, като потенциал за развитие.****2.1.1. Основни географски характеристики.**

Град Добрич е в източната част на Добруджанското плато. Градът е център на Община с особен статут на територията, която се покрива от тази на землището му. Други населени места в общината не съществуват, изключение прави квартал Рилци, който административно е включен към град Добрич, но териториално е отделен от него.

Градът е самостоятелна община и административен център на едноименната област. Територията на общината е с обща площ 109 018 дка, от които:

Територия по вид	Община град Добрич, в дка	%-тен дял	%-тен дял към Област Добрич	%-тен дял към Североизточен район за планиране
Земеделска	73 112	67,06 %	1,93 %	0,53 %
в т.ч.:				
- обработваема	70 595	64,76 %	2,05 %	0,59 %
- поливна	0	-	-	-
Горска	6 656	6,11 %	1,15 %	0,15 %
Населени места - урбанизирана	19 528	17,91 %	7,58 %	1,80 %
Водни	370	0,34 %	2,75 %	0,15 %
За добив на полезни изкопаеми	3 225	2,96 %	8,03 %	1,27 %
За транспорт и инфраструктура	6 127	5,62 %	16,33 %	4,23 %
ОБЩО	109 018	100 %	2,31 %	0,55 %

Община град Добрич е 14-та община по население и 222-ра по площ в Република България.

2.1.2. Релеф и климат.

Територията на град Добрич е част от Дунавската хълмиста равнина с плоски и загладени хълмове, недълбоки и широки долини с полегати склонове, разсечени от долината на Суха река. В древността Суха река е била най-големият източник на сладка вода във вътрешноконтиненталната част на Добруджа. Градът е разположен върху равнинен терен с благоприятен наклон - от 1,5 % до 6 %. По склоновете на долината на Суха река наклоните на места в южната част на града достигат до 12 - 15 %. Северозападно от града е разположен хълмът Чорчолйките с наклон на източния и северния склон 10-12 % и много полегати склонове. По-стръмни са склоновете на долината, разположена източно от Северната промишлена зона - на места достигат до 10-15 %.

Градът попада в умереноконтиненталната климатична подобласт на европейската континентална климатична област - лятна сухота и проявено безводие. Средната годишна температура на въздуха е 10,2°C. Средната юлска температура е 21,1°C /абсолютен температурен максимум 39,1°C/ и не особено студена зима със средна януарска температура -1,6°C /абсолютен температурен минимум - 22,7°C/. Пролетта е сравнително хладна, есента

е топла поради затоплящото влияние на Черно море. През зимата е по-силно изразено въздействието на североизточните въздушни маси.

Районът се характеризира с висока влажност на въздуха и слаби валежи - 540 мм средногодишно, с добре проявен континентален режим. Летният максимум е през юни, зимният минимум - през февруари. През лятото падат 80 % от годишните валежи. Средната относителна влажност на въздуха е 78 %. През зимния период влажността достига 85 - 86 %, а през лятото спада до 68 - 69 %. Въпреки неголямата надморска височина снежната покривка се задържа до 2,5 месеца. Проявата на типични североизточни ветрове през зимата предизвиква отвяването и преотлагането на снежната покривка и натрупването ѝ във вид на дебели преспи. Широкият териториален обсег на Източната Дунавска равнина, значителната ѝ отдалеченост от планинските бариери на Карпатите и Стара планина от север и юг, както и отвореността ѝ към изток и запад определят и ветровия режим. Районът се характеризира като ветровит с нисък процент тихо време - около 20 % средногодишно. Основният ветрови пренос е от северозапад, с високи скорости на зимните и ниски скорости на летните ветрове.

2.1.3. Почви и почвени процеси.

Почвената покривка е формирана основно върху лъсоча основа при степни и лесостепни растителни отношения. Развити са главно черноземните почви - излужени и оподзолени. В долинните дъна се развиват алувиалните почви. Тези почви са високопродуктивни. Преобладават земи от I-ва и II-ра категория. Само северозападно от града и източно от местността Чорчолийките, са разположени нископродуктивни заблатени почви от V-та категория. Почвите в района са изложени на водна и ветрова ерозия. За това е допринесло намаляването на горските площи и екстензивното полевъдство. Особено силно проявление има ерозията по бреговете земи - склоновете на суходолията. На много места почвата е отнесена в леглата на суходолията. В равнината се проявява ветровата ерозия. Изграждането на защитни горски пояси и ограничаването на пашата намаляват развитието на ветровата ерозия.

2.1.4. Геоложка характеристика.

Град Добрич е построен върху терен, който в основата си в геоложко отношение разкрива материали от горната миоценска възраст: *сарматски варовици, глини и мергели със значителна мощност - 50-80 м.*

2.1.5. Водни ресурси.

На територията на града липсват повърхностни водни течения. Поръзността на лъсочата покривка и окастената варовикова основа, заедно с оскъдните валежи и слабия наклон на релефа, са комплекс от обстоятелства, определящи липсата на повърхностно течащи води и наличието на суходолия. Повърхностните води се дренират от развита речна мрежа, образувана в минали геоложки времена с ориентация на север. Гъстотата на речната мрежа е под 0,250 км/кв.км. Модулът на оттока е слаб. Колебае се от 0,5 до 1,0 л/с/км. Минималната му проява се обуславя от оскъдните валежни количества, значителното изпарение, водопропускливостта, лъсочата и карбонатната основа и слабия наклон на релефа.

2.1.6. Горски ресурси.

Естествената растителност заема съвсем ограничени пространства. Тя е изтласкана и се е съхранила само в онези места, които са по-малко годни за развитие на земеделието. Запазилите се тук-там единични дървета и групи от дървета говорят за предишно разпространение на обширни горски масиви. Унищожени са гори от вековни дъбове, габъри, брястове, лески и др. Сега преобладава културна и селскостопанска растителност. Горската растителност в района е представена от различни видове дъб, липа, ясен, киселица, шестил,

габър и др. в лесопарк Кобаклъка и изкуствено създадените горски пояси, които са характерен елемент на ландшафта.

2.1.7. Историческо и културно наследство.

Първи свидетелства за историята на град Добрич са откритите археологически останки от времето на античността (IV-III в. пр. хр. - II-IV в. сл. хр.) и ранното средновековие (VII-XI в. сл. хр.). Открит е старобългарски некропол с езически гробове в центъра на града. Опустошителните нашествия на печенегите от първата половина на XI век обезлюдяват вътрешността на Добруджа и животът в селищата замира през целия период на Второто българско царство.

През XVI век отново възниква селище. Негов основател е турският пътуващ търговец Хаджиоглу Пазарджик, чието име градът носи до 1882 г. Според сведения на турския пътешественик Евлия Челеби, посетил града към 1646-1650 г., в него има над 1000 къщи, около 100 дюкяна, 3 хана, 3 хамама, 12 джамии, 12 училища.

През XVII-XIX в. градът се развива като занаятчийски, търговски и земеделски център. Прочува се с изделията на тъкачеството, абаджийството, бакърджийството, с кожено-ловджийските си принадлежности, както и със селскостопанските си продукти - жито, ленено семе, сурови овчи кожи, вълна, сирене, кашкавал.

През 1851 г. се организира прочутият Добрички панаир, който приема стоките на едрите търговци от Варна, Русе, Шумен и по-далечни градове. Оформя се културният облик на града, развиват се църковното и просветното дело, въвежда се девическо образование. Първата българска църква тук - "Свети Георги", е построена през 1843 г., а през 1844 г. към нея е открито българско килийно училище. От 1869 г. започва благоустрояване: изгражда се градски парк, телеграфна връзка с град Варна, създава се пощенска станция, започва да работи построената през 1866 г. градска болница.

Градът е освободен от турско робство на 27.01.1878 г. С княжески указ от 19.02.1882 г. град Хаджиоглу Пазарджик е преименуван в Добрич, на името на добруджанския владетел Добротица.

На развитието на града през първите десетилетия на XX век се отразяват политическите превратности, предизвикани от трите поредни войни. Първата окупация от румънските власти трае до 1916 г. След подписване на Ньойския мирен договор Южна Добруджа (и град Добрич) е в границите на Румъния. Борбата срещу румънската окупация продължава до 1940 г., когато е подписана Крайовската спогодба и Южна Добруджа е върната на България. На 25 септември 1940 г. българската армия влиза в Добрич. На тази дата се чества Денят на град Добрич.

Няколко десетилетия градът носи името на маршал Толбухин. От 19.09.1990 г. с президентски указ е възстановено старото име - Добрич.

Политическите промени през 90-те години на XX-ти век и ориентацията на икономиката към пазарното стопанство поставиха пред града и живота в него нови условия и цели.

Днес Добрич е съвременен промишлено-аграрен и транспортен център на Добруджанския край, един от десетте големи градове на България - важен културен, икономически и административен център в североизточния икономически регион на нашата страна.

Във фондовете на Исторически музей - Добрич се съхраняват повече от 150 000 експоната, които са част от националното богатство на Република България.

По отношение на материалната база, с която Добрич разполага за развитието си като туристическа дестинация, може да се отбележат следните обекти:

Архитектурно-етнографски музей на открито "Старият Добрич" (ул. "Константин Стоилов" № 18, тел./факс: 00359 / (0)58 / 60-32-56) - Изграден в центъра на съвременния град, на мястото на някогашната Одун чаршия, вече четвърт век "Старият Добрич" съхранява, представя и развива традиционните добруджански занаяти от края на XIX-ти и първата половина на XX-ти век. Във възстановената стара градска чаршия

потомствени майстори продължават една многовековна традиция. По стари ръчни технологии и с оригинални инструменти, в повече от 30 работилници, се изработват традиционни изделия на грънчарството, ковачеството, резбарството, тъкачеството, бъчварството, абаджийството, златарството и други. В центъра на комплекса е възстановена старата часовникова кула, строена през XVIII-ти век символ на българския възрожденски град.

Етнографска къща (ул. "Кольо Фичето" № 2, тел. 00359 / (0)58 / 60-47-17) - намира се в центъра на град Добрич, в непосредствена близост до църквата "Свети Вм. Георги". Строена през 1860-1861 г. от неизвестен народен майстор балканджия, тя представлява типичен за възрожденската епоха архитектурен паметник. Столетие по-късно къщата е реставрирана и превърната в музей. Нейната уредба представя бита и поминъка на добричлии от края на XIX-ти и началото на XX-ти век.

Зала "Възраждане" (ул. "България" № 14, тел. 00359 / (0)58 / 60-46-02) - залата е музееен момент в сградата на Художествена галерия – Добрич. В нея е експонирана колекцията: "Икони от Добруджа", представяща образци от цяла Добруджа, рисувани от тревненски майстори-зографи, между XVII-ти и XIX-ти век.

Къща музей с Дом-паметник "Йордан Йовков" (ул. "Ген. Гурко" № 4, тел./факс: 00359 / (0)58 / 60-22-13) - Къщата-музей се намира в централната част на град Добрич. През 1976 г. тя е обявена за паметник на културата. Във връзка със 117-годишнината от рождението на писателя е извършена цялостна реставрация и консервация, а в "Голямата стая" на Абаджикольовия дом е възстановена обстановката от времето, когато младото семейство Йовкови е живяло в него. В останалите две помещения е уредена музейна експозиция, посветена на Деспина Йовкова.

През 1980 г. към къщата музей е построен дом-паметник, в който е уредена единствената по рода си в България постоянна музейна експозиция: "Йордан Йовков – жизнен и творчески път" и е поместен най-големият фонд за писателя.

Къща-музей "Адриана Будевска" (ул. "Васил Левски" № 56, тел./факс: 00359 / (0)58 / 60-22-13) - Къщата-музей се намира в централната част на град Добрич, в непосредствена близост до църквата "Света Троица". В тази къща е родена една от основателките на съвременния български театър - Адриана Будевска.

Музей на Нова и най-нова история (бул. "Трети март" № 1, тел. 00359 / (0)58 / 60-43-81) - Сградата се намира в непосредствена близост до входа на Градския парк и се помещава в старото казино на град Добрич. Първата музейна експозиция е открита през 1960 г. Днес в нея са представени две нови изложби – "Природата на Добруджа" и "Добруджа на прага на новото време"

Военно гробище музей (бул. "25-ти септември" № 53, тел. 00359 / (0)58 / 2-93-07) - в северната част на град Добрич се намира най-голямото на територията на страната запазено военно гробище от времето на Първата световна война. Гробището е уникален паметник на културата, свързан с боевете за града през 1916 г. В него са погребани над 3000 воители от седем националности (българи, руси, румънци, германци, турци, сърби и евреи) от четири вероизповедания.

Римска баня (бул. "25-ти септември", тел. 00359 / (0)58 / 2-26-42) - намира се в северната част на град Добрич в посока към Мемориален комплекс "Военно гробище". Това е единственият открит и запазен в гр. Добрич археологически паметник от античната епоха (III - IV век сл. Хр.) с всички характерни за този вид сгради, помещения и съоръжения.

Художествена галерия – Добрич (ул. "България" № 14, тел. 00359 / (0)58 / 60-22-15; 60-20-91) - сградата на Художествена галерия – Добрич е архитектурно-строителен паметник на културата. Тя е една от малкото запазени уникални сгради, акцент в архитектурната памет на Добрич, с доминираща роля в обособения административно-културен център на града. Строена е в периода 1933-1935 година за Съдебна палата от италиански и румънски архитекти, което е ценен пример на европейското влияние в Добрич. Сградата е свидетелство за съдбата на Добрич и Добруджа и е носител на различни пластове историческа памет.

Църква "Св. Георги" (ул. "Кольо Фичето" № 4) - построена е през 1843. По време на Кримската война (1854-1856 г.) е опожарена и през 1864 г. отново възстановена. Тя е дело на двама неизвестни майстори. В архитектурно отношение е трикорабна базилика без купол. В стила на Кольо Фичето са цялостното обемно решение на църквата, кобиличните извивки на двете фасади и оригиналните каменни пластики, които украсяват външните зидове на сградата.

Храмът е изографисан от представителя на Дебърската живописна школа Козма Блаженов през 1889 г. Иконостасът е изработен от тревненски майстори резбари.

Църква "Света Троица" (ул. "Цар Иван Асен" № 2) - Църквата се намира в централната част на град Добрич. Тя е построена през 1911 г. и е обявена за паметник на културата. В архитектурно отношение църквата е класическа трикорабна базилика с купол и камбанария.

Арменска църква "Св. Ованес" (ул. "Даме Груев" № 8) - църквата се намира в центъра на гр. Добрич. Построена е през 1830 г. През XIX-ти в. църквата е опожарявана два пъти по време на руско-турските войни. През 1894 г. на мястото на нейните останки италиански архитекти проектират и изграждат нова еднокорабна църква с каменни основи и стени и с дървена покривна конструкция. В храма могат да се видят оригинални изображения на арменски светци, рисувани през XIX-ти в.

Текеджамия (ул. "Константин Стоилов" № 1) - намира се в Етнографския комплекс "Старият Добрич". Построена е през втората половина на XVII в. във връзка с култа към неизвестен мюсюлмански светец. И до днес Текеджамия си остава един от най-добрите образци на мюсюлманската култова архитектура в Добруджа.

Осман джамия (ул. "Княз Дондуков" №10) - разположена е в непосредствена близост до градския пазар. Построена е в началото на XX-ти в. Джамията носи името на своя създател – богатият търговец Осман, който я изгражда изцяло със свои средства преди да напусне завинаги Добрич и да се пресели със семейството си в Турция. В архитектурно отношение джамията следва изцяло наложилите се още през предходните столетия канон в мюсюлманското храмово строителство. Най-впечатляващият ѝ елемент е пясъчният часовник, разположен на южната ѝ стена, който отмерва времето, указва посоката към Мека и приканва вярващите към молитва.

Парк "Св. Георги" - паркът в Добрич е създаден през 1867 г. Той е един от първите паркове в България. Обявен е за паметник на парковото изкуство. Някои от растителните видове са внесени от Европа и могат да се видят и днес.

Център за защита на природата и животните (ул. "Никола Петков", тел./факс: 00359 / (0)58 / 60-28-50) - центърът за защита на животните в Добрич е единственият в България и на Балканския полуостров. Открит е през 2003 г. Той представлява неповторимо съчетание на парк със зоопарк. На площ от 160 дка могат да се видят много редки животни, сред които и конете на Пржевалски – единствени представители на породата в България. Центърът за защита на животните е зелен оазис за отмора и развлечения.

Паметник на Руската армия, 1879 г. - издигнат е през 1879 г. в покрайнините на града в памет на загиналите воители от Московски, Бутирски, Бородински, Рязански, Тарутински, Рижски, Белевски и Тулски, пехотни полкове, конниците на Кинбурски и Белоруски хусарски полкове и 15-ти, 16-ти, 17-ти и 18-ти казашки ескадрони, воювали на това място за Освобождението на град Добрич.

Паметник-костница, 1901 г. - издига се в непосредствена близост до паметника на хан Аспарух. В нея се съхраняват костите на руските воители, загинали в боевете за Освобождението на град Добрич между 17 и 27 януари 1878 г.

Паметник на 53-мата руски воители - издигнат в памет на 53-мата руски воители и двамата офицери: Василий Котелников от 15-ти Донски казашки полк и Антон Брондзински (поляк) от 67-ми пехотен Тарутински полк през 1879 г. в северната част на града, където е била разположена т. нар. "Черна батарея" на противника.

В града има и много паметници на монументалното изкуство, най-известни от тях са: **паметникът на Хан Аспарух и на българската държавност** и на добруджанския владетел **Добротица**.

2.2. Икономическо развитие.

2.2.1. Анализ на тенденциите, процесите и проблемите в икономиката на общината.

Най-важната задача на общината се състои в създаването на рамкови условия и инвестиционен климат, които да оказват влияние върху развитието на неговите потенциали като един от центровете в Североизточна България в международното съревнование с другите големи градове. Икономиката е в отговорностите на предприятията. Те осигуряват работни места и носят данъчни приходи.

След кризата през 90-те години на миналия век, общината успя да започне процес на преустройство на икономиката си и сега е една от динамично развиващите се общини в страната.

Основните показатели на стопанските единици /нефинансов сектор/ за периода 2001-2003 година е както следва:

№	Наименование	2001 г., в хил. лв.			2002 г., в хил. лв.			2003 г., в хил. лв.			Община град Добрич % изменение - 2003 г./2001 г.
		Община град Добрич	Област Добрич	Отн. дял Община/Област	Община град Добрич	Област Добрич	Отн. дял Община/Област	Община град Добрич	Област Добрич	Отн. дял Община/Област	
1	Бруто продукция	326 733	543 554	60,1 %	323 745	611 678	52,9 %	356 905	640 018	55,8 %	+ 9,23 %
2	Приходи от дейността	530 294	850 951	62,3 %	541 207	951 719	56,9 %	617 596	1 007 048	61,3 %	+ 16,46 %
3	Нетни приходи от продажби	488 873	783 875	62,4 %	525 955	916 543	57,4 %	600 889	973 933	61,7 %	+ 22,91 %
4	Разходи за дейността	507 692	811 142	62,6 %	532 463	902 017	59,0 %	616 933	976 703	63,2 %	+ 21,52 %
5	Материални дълготрайни активи	208 366	485 384	42,9 %	231 900	617 252	37,6 %	256 822	678 416	37,9 %	+ 23,26 %

За периода 2001-2003 г. произведената продукция, реализираните нетни приходи от продажби на продукция, стоки и услуги от дружествата на територията на Община град Добрич и притежаваните от тях материални дълготрайни активи са с тенденция на постепенно увеличаване.

Икономиката на Община град Добрич е с най-голям принос в общия обем произведена продукция и нетни приходи от продажби в областта. Забелязва се трайна тенденция за увеличаване на нетния размер на приходите от продажби в общината и областта. В последните 3 /три/ години се запазва 60 %-то съотношение на приходите от продажби от икономиката на Добрич към областта.

През 2003 нетните приходи от продажби на Общината представляват 6,16 % от нетните приходи реализирани в Североизточния район за планиране /9 747 394 хил. лв./, като в сравнение през 2001 г. нетните приходи са представлявали 5,54 % от приходите в Североизточния район за планиране /8 831 601 хил. лв./.

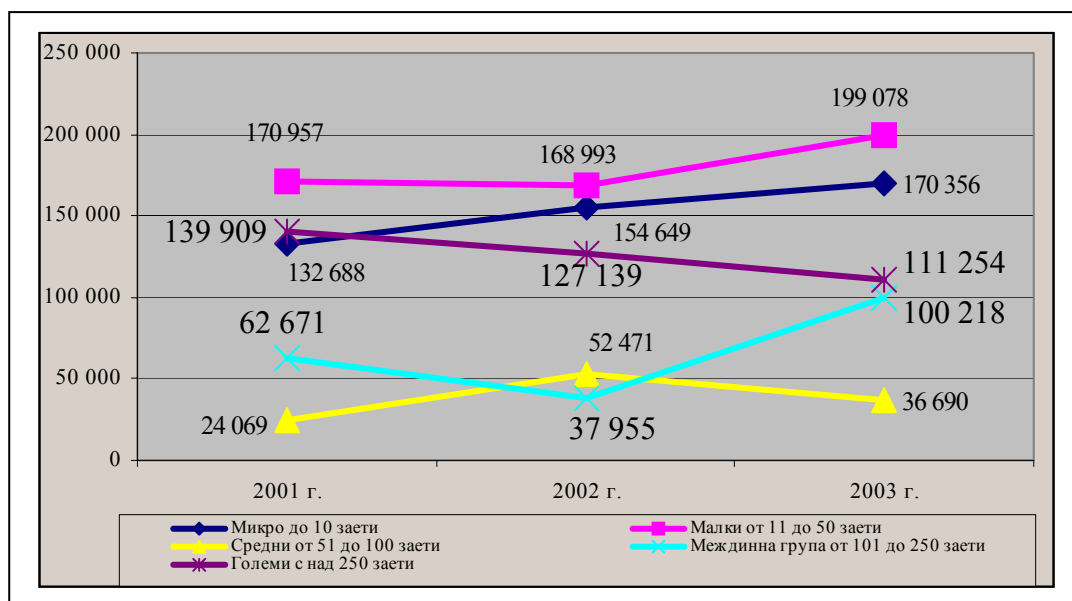
В сравнение с Националната икономика, нетните приходи на Община град Добрич за 2003 г. представляват 0,71 % от нетните приходи на Република България /85 116 230 хил. лв./. През 2001 г. те са били 0,73 % от нетните приходи на Българската икономика /66 992 517 хил. лв./.

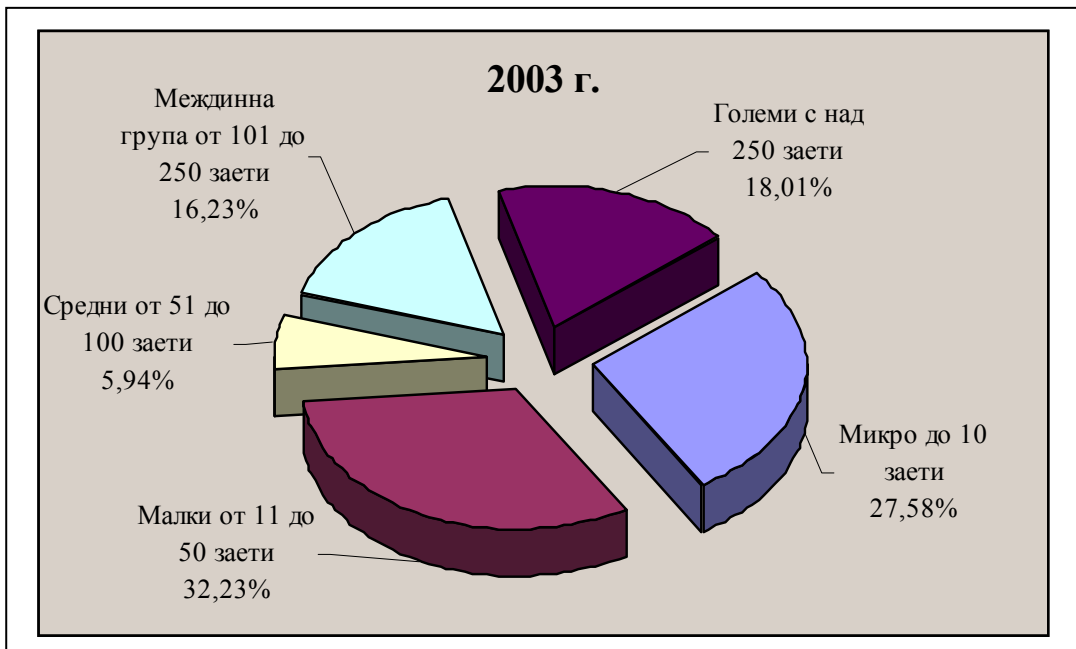
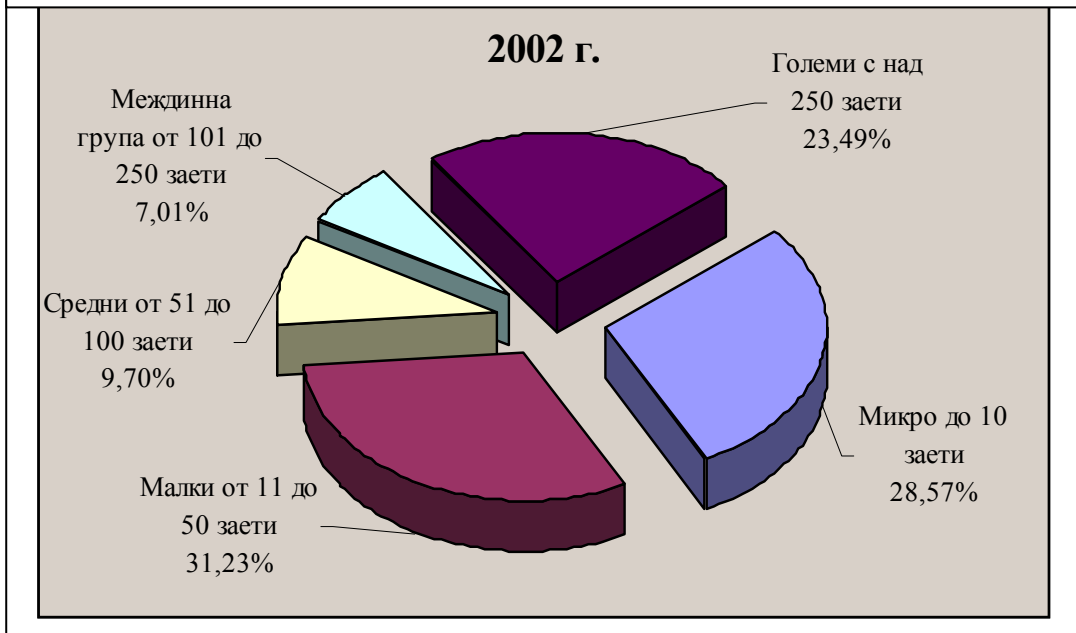
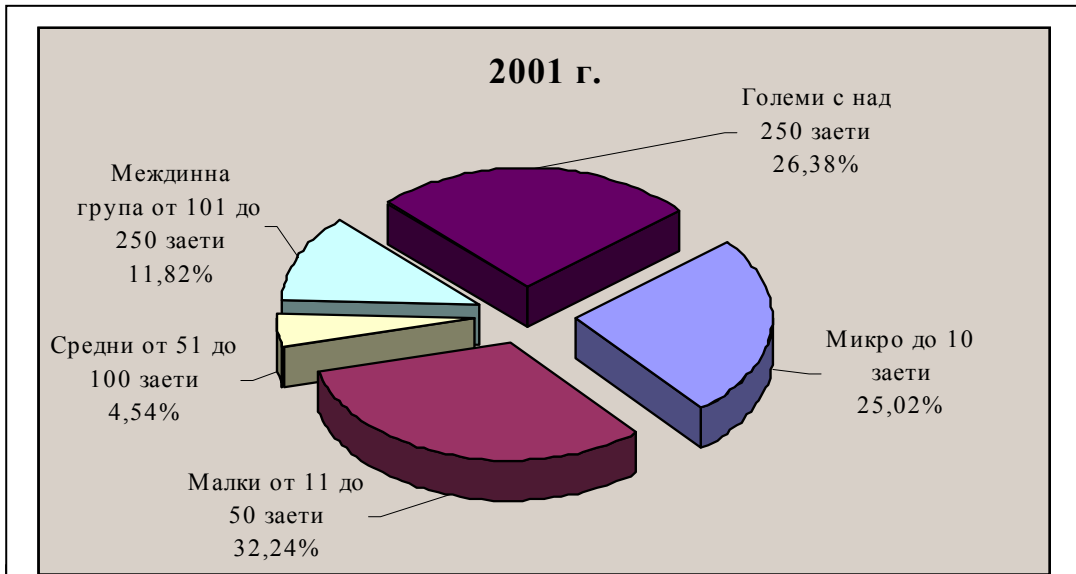
Специфичната роля на града определя и високата концентрация на функции и дейности на единица площ. От общия брой на стопанските субекти в страната активно действащи през 2003 г. в град Добрич са 0,69 % или 1 677 на брой, а в сравнение със Североизточния район за планиране - 4,54 %.

Брой на стопанските субекти по категории:

№	Наименование	2001 г., бр.			2002 г., бр.			2003 г., бр.			Община град Добрич % изменение - 2003 г./2001 г.
		Община град Добрич	Област Добрич	Отн. дял Община/ Област	Община град Добрич	Област Добрич	Отн. дял Община/ Област	Община град Добрич	Област Добрич	Отн. дял Община/ Област	
1	Микро - до 10 заети	2 724	4 612	59,1 %	1 378	2 900	47,5 %	1 401	3 040	46,1 %	- 48,57 %
2	Малки - от 11 до 50 заети	185	361	51,2 %	175	342	51,2 %	218	402	54,2 %	+ 17,84 %
3	Средни - от 51 до 100 заети	22	37	59,5 %	27	41	65,9 %	26	39	66,7 %	+ 18,18 %
4	Межд. групи - от 101 до 250	18	27	66,7 %	15	24	62,5 %	21	33	63,6 %	+ 16,67 %
5	Големи - над 250 заети	10	13	76,9 %	12	16	75,0 %	11	15	73,3 %	+ 10,00 %
Общо		2 959	5 050	58,6 %	1 607	3 323	48,4 %	1 677	3 529	47,5 %	- 43,33 %

Разпределение на приходите от дейността по категории стопански субекти:

Както се вижда от графиките, през последните 3 /три/ години най-голям дял в общия размер на приходите от дейността имат малките предприятия /от 11 до 50 заети/. Интересно е да се отбележи факта, че през 2001 г. и 2002 г. микро предприятията /до 10 заети/ и големите предприятия /над 250 заети/ са с почти равни дялове в общия размер на приходите от дейността, докато през 2003 г. микро предприятията /1 401 бр./ имат 27,58 %-ен дял, а големите предприятия /11 бр./ - 18,01 %.

2.2.2. Качествени характеристики на общинската икономика.

Община град Добрич, център на голям селскостопански регион, разполага с добре оформен промишлен комплекс – разнообразна отраслова и подотраслова структура и специализация; балансирано развитие на производствените мощности; добре подготвени кадри; сравнително добра инженерна и техническа инфраструктура в индустриалните райони.

Слабостите са свързани главно с инфраструктурни проблеми, като основно внимание е отделено на водата, пътната мрежа и т.н. Като слабост от втора степен на значимост е липсата на програма за възстановяване на индустрията.

Възможностите за развитие на общината са свързани с изграждането на мощна хранително-вкусова промишленост, привличане на нови инвестиции, натоварване на съществуващите промишлени мощности и основни фондове.

Опасности има в засилените демографски проблеми, както и закриването на промишлени предприятия.

Принципно важен е един "обособен баланс" на град Добрич, който показва състоянието и съотношението на основните сектори на икономиката, а именно заетите в:

- **Първичния сектор** - селското стопанство, добивна промишленост;
- **Вторичния сектор** - промишлеността;
- **Третичния сектор** - обслужването и услугите.

За успешно развитие на една държава и икономика, а респективно и на един град, в началото на XXI-ви век се смята, когато заетите в първичния сектор са един минимален процент, а заетите във вторичния са по-малко от заетите в третичния.

За жалост това не се случи в град Добрич до 2000 г., тъй като заетите във вторичния сектор бяха значителен брой поради ниската производителност, остарели енергоемки и замърсяващи технологии и машинен парк, което не позволи отделянето на работна ръка за третичния сектор.

2.2.2.1. Развитие на първичния сектор на икономиката.

Ако направим анализ на поземлените ресурси на общината, констатираме следния факт: от общо 109 018 дка /територия на землището на общината/, земеделската земя е 73 112 дка или 67 % от общата територия, а по отношение на земеделската земя в Област Добрич (3 791 421 дка) представлява 1,93 %.

Обработваемата земеделска земя е 70 595 дка, представляваща 64,8 % от общата територия на Общината, 96,6 % от земеделската земя и 2,05 % от обработваемата земеделска земя в Област Добрич.

В землището на град Добрич освен земеделските земи, публична и частна собственост, участват имоти и други кадастрални единици, чиято собственост е държавна, частна, на юридически лица, на религиозни организации и на чуждестранни лица.

Нетният размер на приходите от продажби на отрасъла е 25 082 хил. лв. или 4,17 % от приходите на Общината и 17,69 % от приходите на отрасъла за Област Добрич. По статистически данни са регистрирани 83 фирми с предмет на дейност селско, ловно или горско стопанство. Общия брой на заетите е 608.

Важни форуми в областта на селското стопанство, организирани от "Добрички панаир" АД и провеждани в Община град Добрич са:

- Международен панаир "Селското стопанство и всичко за него";
- Национална борса за семена и посадъчен материал;
- "Пчеломания"
- Национален аграрен семинар

С годишната си програма "Добрички панаир" АД се утвърди като структура, развиваща успешно панаирното дело в Добрич и е наложително обединяване на усилията на дружеството, на Общината и бизнеса за изграждането на панаирен комплекс.

Независимо, че селското стопанство има скромна дял в произведената продукция, този отрасъл е важен източник на доходи на населението и за поддържане на част от промишлената функция на общината /особено за хранително-вкусовата промишленост/.

Перспективите за развитието на селското стопанство са в сферата на:

- Създаване на условия за повишаване на нивото на научно обслужване в селското стопанство и на тази база, стимулиране на въвеждането на съвременни технологии на производство;
- Максимално използване възможностите на Програма САПАРД и структурните фондове, насочени към отрасъла;
- Изграждане на тържища за зеленчуци, плодове и цветя и за живи животни; развитие на тържищна търговия в конкуренция с веригите супермаркети, което ще повиши нивото и качеството на търговията с плодове и зеленчуци, както и съответствието на качеството на продуктите на международните стандарти;
- Развитие на пчеларството и други форми на алтернативно селско стопанство чрез създаване на предприятия за обработка и разфасовка на продуктите;

2.2.2.2. Развитие на вторичния сектор на икономиката.

По статистическа информация от НСИ, реализираните нетни приходи от продажби от промишлеността на град Добрич през 2003 г. са в размер на 258 846 хил. лв., представляващи 43,08 % от приходите на общината и 82,01 % от приходите от промишлеността на Област Добрич.

Структурата на промишлеността в Общината се определя от отраслите: **хранително – вкусова промишленост, лека промишленост, машиностроене и строителство.** Основните продуктови производства от промишлеността на Община град Добрич по отрасли са следните:

- *хранително – вкусова промишленост*: производство на млечни произведения; олио и маргарин; колбаси; макаронени изделия; вина и спиртни напитки; безалкохолни напитки; продукти от птиче месо; брашно; хляб и сладкарски изделия; фуражи;
- *лека промишленост*: производство на мъжка и дамска конфекция; облекла от кожи; мебели и обувки;
- *машиностроене*: производство на акумулатори; полуремаркета и контейнери; селскостопански машини; радиатори и филтри за леки и тежкотоварни автомобили; пластмасови изделия;
- *строителство*: строителство на сгради и съоръжения, проектиране, гражданско и промишлено строителство.

Процесите на реструктуриране на икономиката, съпроводени с масови съкращения, затихват. Паралелно с това се забелязва овладяване или увеличаване на заетостта в отделни отрасли и дейности, което е свързано с икономическа активност и с успешно прилагане на програми, насърчаващи наемането на работна сила. Нивото на безработица в Добрич е под средното за страната.

Развитието на **хранително-вкусовата промишленост** има важно значение за икономическото развитие на Добрич. Тези производства оказват и балансиращо въздействие върху половата структура на заетостта в града с предимственото си ангажиране на женска работна сила. Хранително-вкусовата промишленост /ХВП/ има една съществена специфика, която я отличава от останалите. В голямата си част производствените фирми предлагат завършен продукт на крайните потребители, т.е. за да формират достатъчна конкурентно способност за дълго време те трябва да притежават силни мениджърски, креативни, технически и маркетингови умения, които да подържат продукта им дълго време печеливш на пазара.

Принципно секторът страда от силна нелоялна конкуренция на местния пазар. ХВП е секторът, който ще претърпи най-съществени сътресения при присъединяването на България към Европейския съюз. Въвеждането до 2007 г. на НААСР стандартите /Hazard Analys's and Critical Control Points system - Система за анализ на риска и контрол на ключови показатели/, както и серия други ангажименти, свързани с повишаване безопасността на храните, ще затруднят финансово сектора. Министерството на икономиката периодично обявява програми в подкрепа на ХВП, но това не елиминира финансовите тежести, които предприятията трябва да поемат. След 2007 г., когато се очаква българският пазар да стане част от единния вътрешен пазар на ЕС, производителите в този сектор очакват серия от предизвикателства. Засилената конкуренция на стоки от ЕС в България ще се увеличи, при вероятно много по-слаб конкурентен натиск на българските стоки на пазара на ЕС.

Основните проблеми пред развитието на фирмите не са на общинско ниво. Поради това, че секторът е с много високо ниво на регулация от държавата, бизнесът на много предприятия зависи от нивото на компетентност на администрацията, при въвеждането и прилагането на нормативните регулации, както на нашето законодателство, така и на ЕС. Това поставя конкурентноспособността на сектора под силната зависимост на серия политически решения в рамките на ЕС. Държавите членки на ЕС прилагат всякакви методи за увеличаване на конкурентноспособността на техните национални стоки на общия пазар на ЕС и едновременно с това се стремят да предпазят своите пазари от конкурентния натиск на стоки от ЕС.

Общинската и бизнес инфраструктура не оказват съществено влияние върху конкурентноспособността на отрасъла /ХВП/ като цяло.

Състоянието на отрасли като селското стопанство определя в най-голяма степен и състоянието на хранително-вкусовата промишленост, тъй като тя черпи суровини от него. Силно стимулиращо въздействие на регионалните предприятия от този отрасъл може да окаже динамичното и успешно развитие на отрасли като туризъм, хотелиерство и търговия.

Основното предизвикателство пред **леката промишленост** в средно-срочен план е нарастването на производителността. Конкурентният натиск на европейския пазар /където е

основната част от износа на сектора/ от година на година става все по-силен. Освен това общото нарастване на средната работна заплата в страната може да предизвика процеси на отлив от работна сила от сектора. Единственото противодействие е ускоряване на увеличаването на производителността с темпове, които изпреварват конкурентния натиск и темпа на нарастване на средните заплати.

Мнозинството от фирмите работят като изпълнители на поръчки /ишлеме/ и са силно зависими от цената на труда и производителността, която могат да постигнат. Иначе казано те могат да останат на пазара само до толкова, колкото им позволява постигнатата производителност. Освен това основният пазар на продукцията им /ЕС/ към момента стагнира и възложителите на поръчки засилено търсят все по-ниска цена за единица продукт. Китай, в общ план и Украйна в частност са държавите, където възложителите местят поръчките. Също така Сърбия и Румъния имат потенциал за конкуриране в тази ниша.

По-неконкурентноспособните фирми, засега само като индикации, започват да обмислят изтегляне на вложенията си в отрасъла и инвестирането им в други активи и други отрасли. Вероятно този процес ще се засили и до 5-10 години работещите в отрасъла /лека промишленост/ ще намалее между 30-50 %. Дори възстановяването на растежа в ЕС трудно би преустановил тази тенденция. Стратегиите за оцеляване и растеж на фирмите, които имат капацитет и способност да останат по-дълго са следните:

- Повишаване на производителността на труда чрез организация и нови технологични машини;
- Универсализиране на способностите за производство на малки и разнообразни серии облекла;
- Изграждане на собствена продукция и марка.

Състоянието на човешкия капитал, казано най-общо, е един от най-сериозните проблеми на отрасъла. През годините по-неконкурентноспособните фирми на база на силно сивеещите отношения с персонала си последователно изграждат негативен имидж на отрасъла като място за адекватна трудова реализация. Обикновено в тези фирми има голямо текучество и серия от неуредени трудови взаимоотношения. Вероятно те ще са първите, които в следствие на конкурентния натиск на Китай и Украйна ще напуснат сектора. Проблемът е в това, че освободените от тях човешки ресурси вероятно няма да се насочат към оставащите по-производителни фирми в отрасъла, които могат да разкрият още работни места. Това е и основният проблем при набирането на персонал. Квалификацията на персонала не е особена пречка пред развитието на бизнеса. Основна пречка е мотивацията, вискателността към собствената работа и трудовата дисциплина.

Бизнес средата, общинската физическа и бизнес инфраструктура не влияят пряко и непосредствено на конкурентноспособността на отрасъла /лека промишленост/.

Тъй като основният компонент на себестойността на продукцията е трудът, единственият шок, който може да причини сериозни промени в отрасъла е евентуално силно повишаване на средните работни заплати в България. По отношение на самото присъединяване към ЕС, фирмите не очакват съществени изменения в нормативната база и изненадващи разходи за покриване на евростандарти.

През последните години **машиностроенето** беше силно засегнато от промените. То се нуждае от коренно обновяване на производството и продукцията. Потенциалът му е свързан основно с развитие на селскостопанското машиностроене.

Развитието на отрасъла **строителство** е верен индикатор за състоянието на икономиката на страната и в частност на град Добрич. Световната практика е доказала, че подемот на стопанството след криза започва от строителството. Нашето обществено-икономическо развитие през последните десет години също потвърждава този извод.

В град Добрич има 101 фирми с предмет на дейност - строителство, което представлява 72,69 % от строителните фирми в Областта /139 бр./ и 7,31 % от строителните фирми в Североизточния район за планиране /1 381 бр./.

Реализираните нетни приходи от дейността от отрасъла са 55 035 хил. лв., представляващи 9,16 % от Общинската икономика, 88,27 % от нетните приходи на

строителните фирми в Област Добрич и 10,84 % от нетните приходи на строителните фирми в Североизточния район на планиране.

Динамиката на пазара на недвижими имоти, растящите цени, ипотечното кредитиране на граждани и повишаването на търсене на жилищни площи създава силни пазарни стимули в сектора. Това задвижва активността и постепенно се увеличават както инвестициите, така и крайният продукт.

Пазарните стимули за отрасъла идват от състоянието на пазара на недвижими имоти. Към момента там ситуацията е динамична и това се отразява на строителството като цяло. Цените на имотите позволяват да се инвестира в ново строителство, при това да не се правят компромиси с качеството както е било в периода на оцеляване. Всъщност, в средата на 90-те години на миналия век са се появили множество фирми, които с некачествената си продукция силно влошиха имиджа на новото строителство в сравнение със старото. За последните 10 /десет/ години обаче конкурентноспособните фирми успяха да наложат имената си и по този начин да дадат известна гаранция на инвеститорите за качеството на продукта, който дават.

За в бъдеще шоковете, които могат да повлияят силно на сектора, са в две посоки - цената на металите и цената на парцелите /земята/.

На трудовия пазар за сега не е трудно да се намерят квалифицирани специалисти за различни дейности, както и инженерен състав. Средното и висше строително образование все още са на добро ниво. Това, което е проблем, идва по-скоро по линия на мотивацията, трудовата дисциплина и възискателността към работата на заетите. Все пак засилването на новото строителство и доближаването до границата от 100 % капацитет на строителния сектор в града ще изправи фирмите пред недостиг на персонал.

От гл.г. на присъединяването на България към ЕС фирмите не очакват значими шокови разходи за покриване на различни евростандарти. Единствено в условията на труд ще имат необходимост от допълнителни инвестиции.

По отношение на физическата и бизнес инфраструктура на общината съществуват сериозни резерви за развитие. Общината притежава преки лостове за влияние върху физическата инфраструктура, както административно така и финансово. С приближаването на датата на членство в ЕС нарастват очакванията за увеличен брой инфраструктурни обекти, които да бъдат осъществени на общинско ниво.

Отрасълът и за напред ще има важни функции в градската икономика.

Икономическите приоритети за развитие на вторичния сектор на икономиката на общината са:

- Насърчаване развитието на интелектуални и високотехнологични производства;
- Стимулиране на частния бизнес и ориентирането му към развитие на жизнеспособни и високо-адаптивни малки и средни предприятия чрез съхраняване на жизнени традиционни промишлени отрасли и развитие на алтернативни производства;
- Развитие на перспективни регионални клъстери;
- Подпомагане реструктурирането на бизнес инфраструктурата;
- Създаване на необходимите пространствени предпоставки чрез осигуряване на нови устроени производствени терени.

2.2.2.3. Развитие на третичния сектор на икономиката.

Замирането на производството след 1990 г., свързано с внезапното намаление на работната сила в производството, освободи неестествено голям брой работна ръка, която по принуда се ориентира към третичния сектор – услугите.

През 2003 г. нетните приходи от продажби в този сектор са в размер на 316 961 хил. лв., представляващи 52,75 % от нетните приходи на общината и 60,67 % от нетните приходи на третичния сектор в Областта.

С най-голям дял в третичния сектор е отрасъл "Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, налични вещи и стоки за домакинството" с нетни

приходи от продажби в размер на 248 174 хил. лв., 78,30 % от приходите на третичния сектор и 41,30 % от приходите на общинската икономика.

В началото на 90-те години в резултат на настъпилите икономически промени в страната коренно се промени структурата на отрасъла. Големи общински фирми с търговска насоченост като “Промишлени стоки”, “Хранителни стоки”, “Обществено хранене”, “Битова техника” и др. бяха приватизирани. Съществуващите големи търговски обекти като “Универсален магазин”, “Детмаг”, “Електроуреди”, “Домашни потреби”, “Валентина” и др. бяха приватизирани и реструктурирани. Стоковите групи от промишлени стоки – облекла /предимно младежка мода/, обувки, конфекция, бижутерия и др. е съсредоточена предимно в централната част на града. Хранителните стоки, плодове и зеленчуци, санитарните материали и други препарати се предлагат предимно в кварталите. Строителни и отоплителни материали се предлагат в покрайнините на града, като малки търговски обекти с тези асортименти бяха открити и в града.

В града има лицензирани две тържища за хранителни, нехранителни стоки, плодове и зеленчуци. Търговията с плодове и зеленчуци е съсредоточена в района на плодово-зеленчукова борса “Деметра”, Централен кооперативен пазар и микропазарите в кварталите. Във връзка с продажбата на сезонни стоки като дини, зеле и други, е организирана продажба на търговия на открито по съставена от Главния архитект на Общината схема с цел задоволяване на потребностите в по-отдалечените от пазарите райони.

В началото на икономическите промени в страната, в град Добрич бяха открити предимно магазини за хранителни стоки. В следствие и особено след влизането в сила на промените в Закона за храните през 2003 година значително се увеличи изискванията към обектите, предлагащи храни. На много обекти органите на РИОКОЗ /“Регионална инспекция за опазване на общественото здраве”/ ограничи стокския асортимент, което доведе до промяна във вида им, а в много случаи до преустройването им в магазини за промишлени стоки.

Съществени промени настъпиха и в структурата на заведенията за хранене и развлечения. Централна градска част се пренасити с кафе-аперитиви и заведения за бързо обслужване. В кварталите се обособиха предимно питейни заведения. Ресторантите включват вече предлагането освен на национална кухня и на китайска кухня, италианска кухня и др.

Друга форма на развитие на търговията е организирането на ежегодни панаири и изложения от национален и международен мащаб, като “Селското стопанство и всичко за него”, “Национална борса за семена и посадъчен материал”, “Пчеломания”, “Торго, вина и деликатеси”, “Произведено в България”, като съществена е ролята на “Добрички панаир” АД за тяхното успешно провеждане.

В град Добрич значително се промени структурата на предлаганите услуги. Те се извършват предимно от частни фирми. Ателиетата за бръснаро-фризьорски и козметични услуги са разположени предимно в централна градска част. В кварталите работят предимно единични работни места в обособени за целта помещения. Техния брой през последните години се увеличи до 14 салона. Ремонта на обувки е съсредоточен в малки работилници и гаражи /18 на брой/, които в повечето случаи не отговарят на изискванията за ремонтни работилници. В централна градска част са съсредоточени златарските, часовникарските и фотографски ателиета.

През последните две години значително се увеличи броят на автомивките, автороботилниците, интернет залите, бензиностанциите и газостанциите

Видовете търговски обекти и ателиета за услуги по видове са както следва:

№	Вид обект или предлагана услуга	2000 г., бр.	2004 г., бр.	разлика, бр.
1.	Бензиностанции	7	35	+ 28
2.	Автосервизи	4	30	+ 26
3.	Автомивки	5	21	+ 16

4.	Интернет зали и клубове	12	26	+ 14
5.	Магазини за хранителни стоки	598	573	- 25
6.	Магазини за промишлени стоки	630	674	+ 44
7.	Магазини за плодове и зеленчуци	12	26	+ 14
8.	Магазини за GSM апарати	8	16	+ 8
9.	Магазини за строителни материали	8	24	+ 16
10.	Телефонни услуги	-	5	+ 5
11.	Фризьорски услуги	8	14	+ 6
12.	Обущарски услуги	12	18	+ 6
13.	Часовникарски услуги	6	6	-
14.	Пунктове за химическо чистене	2	1	- 1
15.	Пунктове за пране	-	2	+ 2

В областта на услугите Общината има изградени три фирми, а именно: “Общински пазари” ЕООД, “Столове” ЕООД и “Обреден дом” ЕООД. Те със своята дейност допринасят за по-доброто обслужване на гражданите. "Обреден дом" ЕООД единствено на територията на Община град Добрич извършва ритуални обреди. Към този вид обреди спадат: бракосъчетания, разписвания и именувания. Пазарът на услуги е регионален, защото обхваща всички семейства на територията на града и някои близки до него населени места.

По отношение на ИТ-услугите в град Добрич има два лицензирани доставчици на удостоверителни услуги за универсален електронен подпис /УЕП/: “Информационно обслужване” АД – клон Добрич и “Банксервиз” АД – клон Добрич. В периода на дейност, от 2003 до сега са издадени по около 75 УЕП в град Добрич, в т.ч. и за областта – на представители на фирми и институции. Доставчиците на Интернет са 4 /четири/. Фирмите /представителства в Добрич/, разработващи Интернет-сайтове, са не повече от 10 /десет/. Няма специализирани фирми за разработване и внедряване на софтуер за предоставяне на електронни услуги, при които да се ползва УЕП и електронни плащания. Институции и ведомства, предлагащи услуги по електронен път и то в ограничен обхват: Регионалните поделения на НОИ, Данъчна администрация /чрез централно внедряване/, Община град Добрич, Библиотека “Дора Габе”, Търговско промишлена палата.

Няма разработена технология и практика за междуведомствен електронен обмен на данни за извършване на интегрирани услуги за гражданите, бизнеса и между администрациите. Респективно, не са изградени портали /виртуална администрация/, както и мрежи /освен локалните/ – между администрациите и международни. Ползването на оптичния кабел на държавната администрация е в рамките на поделенията на една институция, като например: Министерство на финансите и поделения – Данъчна администрация – Контролно пропускателни пунктове – Митници; МВР и поделения; Община и структурни звена; също така Община – “Информационно обслужване” АД, клон Добрич, за съвместна дейност; “Информационно обслужване” АД, клон Добрич с “В и К” ЕООД, с “Електроразпределение” ЕАД, клон Добрич... Ползва се и кабелната мрежа на Интернет доставчиците.

Недостатъчно е представен Добрич в Интернет пространството за чуждестранния бизнес и туристи: Информация се предоставя в различен обхват от Търговско промишлена палата - Евроинфоцентър, Бизнес център – Добрич, Библиотека “Дора Габе”, Художествена галерия, Държавен Куклен театър, Община град Добрич, търговски дружества и заведения за подслон и развлечения – но с недостатъчно добри и логични връзки за полезна информация.

Не повече от 10 /десет/ са фирмите, обслужващи хардуерно и софтуерно фирми, организации и граждани, ресурсът на специалисти по информационно обслужване е също недостатъчен.

Лицензираните обучаващи организации са 7 /седем/, предлагащи обучение за възрастни за придобиване на компютърни умения. В 14 от добричките средни училища са изградени и функционират 27 компютърни кабинети, а общо в 19 от училищата се ползват

378 компютъра. Обучение по информационни технологии се извършва в Колежа на Шуменски университет "Епископ Константин Преславски", Добрич.

Действащ е един "Телецентър" за Интернет-връзка – в ЖК "Балик", както и 26 Интернет-зали.

По данни на Държавната администрация, 22 % от населението в България ползва Интернет, а минимумът е 25 % по европейските стандарти от гл.т. на развитие на е-управление. Информационно-комуникационните структури са в процес на изграждане.

В град Добрич консултантски услуги извършват "Бизнес център - Добрич", Търговско промишлена палата - Добрич и ограничен брой частни фирми, предимно в областта на:

- ◆ Финанси и кредит; счетоводство;
- ◆ Изготвяне на пазарни анализи и маркетингови проучвания;
- ◆ Разработване на бизнес планове и икономически обосновки на проекти;
- ◆ Маркетинг и реклама;
- ◆ Подбора на персонал и трудовото законодателство;
- ◆ Осигуряването на местни и международни консултанти за развитие на проекти, възможности за бизнес и бизнес контакти.

Тенденции в развитието на консултантските услуги в Добрич е предлагането на клиентите на завършени ИТ решения и внедряването на ефективно действаща система за управление на качеството, които отговарят на бизнес потребностите. Смисълът на тези услуги е да помогне на мениджърите на организациите да изградят подходящи информационните инфраструктури, които свеждат до минимум риска от неправилно взети решения. За това първостепенно значение има не възможностите на едно или друго техническо решение, а реалните потребности на бизнеса и неговите стратегически цели.

Консултантските ИТ услуги се базират в следните направления:

- провеждане на ИТ одит - пълно или частично одитиране на информационната инфраструктура;
- изготвяне на ИТ стратегия - разработка както на стратегията за развитие на цялостната инфраструктура, така и на концепция за развитие на отделни подсистеми.

В близко бъдеще потребители на консултантски услуги ще са браншовите организации и асоциации, които укрепнаха през последните години. В добре регулирания пазар на ЕС те имат много важна роля в отношенията между държавната администрация и бизнеса. Трябва да се търси тяхното съдействие и за по-активен контакт между консултантите и малките предприятия.

Друго голямо предизвикателство пред консултантите при разработването на инвестиционни проекти е необходимостта от по-активно взаимодействието с общините и областните управи.

Община град Добрич има условия за развитие на туризъм, което се обуславя от редица благоприятни предпоставки. Водещите сред тях са богатото културно-историческо наследство, туристически обекти като "Стария Добрич", Художествена галерия, Център за защита на природата и животните, международни фестивали, панаир, близостта до морските курорти. Реализацията на трансграничните инфраструктурни проекти и на проектите за трансгранично сътрудничество ще разкрият нови възможности за интензивно развитие на международния туризъм в общината. Добрич разполага с добре развита спортна база, която създава условия за активното организиране на национални и международни състезания, за привличането на тренировъчни лагери на чуждестранни отбори.

Материално-техническата база на общината е със скромнен капацитет от леглови фонд в хотелите.

Год.	Средства за подслон	Легла	Легла-денонощия	Реализирани нощувки	% използване	Пренощували лица
------	---------------------	-------	-----------------	---------------------	--------------	------------------

				Общо	в т.ч. от чужденци	на леглата	Общо	в т.ч. от чужденци
2001	3	401	146 365	26 605	3 137	18,18 %	17 145	1 249
2002	3	403	146 549	27 934	3 236	19,06 %	16 959	1 216
2003	3	403	147 095	28 360	4 191	19,28 %	17 914	1 516

От общия брой пренощували лица през 2003 г., 91,54 % са българи и 8,46 % чужденци, в сравнение с 2001 г. съотношението е било 92,72 % българи и 7,28 % чужденци.

Обобщено, проблемите се свеждат до липса на практика, умения и интерес за активно използване на богатия потенциал на общината за развитие на туризма като важен елемент на общото развитие. Вътрешният и международният туризъм и съпътстващата го туристическа индустрия в редица от своите направления имат значителен потенциал за развитие в Община град Добрич.

2.2.3. Общински бюджет

През 2001 г. бюджетът на общината е 19 059 398 лв. Бюджетът за 2004 г. на Община град Добрич е нараснал до 23 996 965 лв. или бележи ръст на нарастване за последните 4 /четири/ години от 25,91 %. За 2005 г. е планиран бюджет в размер на 29 873 554 лв., което е нарастване с 56,74 % в сравнение с 2001 г. и 24,49 % спрямо 2004 г.

Структурата на градската система е променена значително през 2003-2004 г. в рамката на вътрешно-държавната реформа и драстичната редистрибуция на приходите и отговорностите. Единственият източник на данъчни приходи са имуществените данъци. Общината също получава част от данък приходи, събиран на нейната територия, но сумата е фиксирана и може да бъде използвана само за отговорности, делегирани от държавата.

Източник на променливите приходи за града са неданъчните приходи, състоящи се от такси, приход от наеми и приходи от концесии. Променливите приходи през 2004 г. са нараснали с повече от 45 % в сравнение с 2001 г. Те представят усилията на общината да увеличи гъвкавите източници на приходи и репрезентира предимство в сравнение с другите общини.

СПРАВКА за структурата на приходи на Община град Добрич по видове

№	Приходи	2001 год.		2002 год.		2003 год.		2004 год.		2005 г.	
		Отчет	Отн. дял	Отчет	Отн. дял	Отчет	Отн. дял	Отчет	Отн. дял	План	Отн. дял
1	Данъчни приходи	3 916 234	20,55 %	5 525 000	24,12 %	2 426 500	9,55 %	2 631 742	10,97 %	2 131 000	7,13 %
	в т.ч.: имуществени данъци	1 131 781		1 912 345		2 426 500		2 631 742		2 131 000	
2	Неданъчни приходи	3 547 799	18,61 %	3 730 428	16,29 %	4 421 986	17,40 %	5 162 249	21,51 %	5 100 800	17,07 %
3	Взаимоотношения с ЦБ, в т.ч.:	10 944 022	57,42 %	12 250 072	53,48 %	18 497 083	72,76 %	15 827 463	65,96 %	15 774 400	52,80 %
	- преодстъпени д-ци по ЗОДФЛ	5 002 520		4 684 342		10 220 017		10 428 038		10 777 000	
	- обща допълваща субсидия	497 813		4 895 874		5 163 142		4 922 494		3 181 400	
	- субсидия за соц. помощи	802 700		1 609 075		-		-		-	
	- обща изравнителна субсидия	-		-		62 893		186 654		329 200	
	- субсидия за капит. разходи	166 000		1 060 781		3 055 277		290 277		1 486 800	
	- възстан. трансфери от ЦБ	-2 011		-		-4 246		-		-	
4	Трансфери	699 573	3,67 %	769 113	3,36 %	670 252	2,64 %	1 571 508	6,55 %	581 200,00	1,95 %
5	Възстановени заеми	-		-		-		44 499	0,19 %	-	
6	Финансиране на дефицита /излишъка/	-48 230	-0,25 %	629 352	2,75 %	-595 085	-2,34 %	-1 240 496	-5,17 %	6 286 154	21,04 %
	Сума на бюджета	19 059 398	100 %	22 903 965	100 %	25 420 736	100 %	23 996 965	100 %	29 873 554	100 %

По функции най-големите разходи за 2004 г. са били разходите за образование - над 51 %, разходите за жилищно строителство - 13 % и др. Капиталовите разходи представляват ниско ниво - 6,89 % от общите разходи на общината, но в сравнение с 2001 г. /1,45 %/ са нараснали над 4 /четири/ пъти.

СПРАВКА за структурата на разходите на Община град Добрич по функции

№	Функции	2001 год.		2002 год.		2003 год.		2004 год.		2005 год.	
		Отчет	Отн. дял	Отчет	Отн. дял	Отчет	Отн. дял	Отчет	Отн. дял	План	Отн. дял
1	Общи държавни служби	887 395	4,66%	1 002 061	4,38%	1 051 557	4,14%	1 729 776	7,21%	1 877 286	6,28%
	в т.ч.: - текущи разходи	812 082		959 596		1 021 914		1 641 187		1 795 286	
	- капиталови разходи	75 313		42 465		29 643		88 589		82 000	
2	Отбрана и сигурност	86 235	0,45%	113 445	0,50%	115 865	0,46%	127 323	0,53%	84 523	0,28%
	в т.ч.: - текущи разходи	86 235		113 445		115 865		127 323		84 523	
	- капиталови разходи	0		0		0		0		0	
3	Образование	9 753 893	51,18%	11 090 856	48,42%	11 981 883	47,13%	12 268 497	51,13%	11 927 644	39,93%
	в т.ч.: - текущи разходи	9 685 738		10 972 327		11 978 948		12 139 914		11 713 644	
	- капиталови разходи	68 155		118 529		2 935		128 583		214 000	
4	Здравеопазване	1 316 650	6,91%	1 317 840	5,75%	1 515 319	5,96%	1 642 511	6,84%	1 663 936	5,57%
	в т.ч.: - текущи разходи	1 314 644		1 315 138		1 512 525		1 596 834		1 598 936	
	- капиталови разходи	2 006		2 702		2 794		45 677		65 000	
5	Соц. осиг., подпомагане и грижи	3 199 498	16,79%	3 986 333	17,40%	1 313 631	5,17%	1 703 078	7,10%	989 681	3,31%
	в т.ч.: - текущи разходи	3 186 785		3 967 897		1 313 631		1 703 078		989 681	
	- капиталови разходи	12 713		18 436		0		0		0	
6	Жил. строителство, БКС и опазване на околната среда	2 273 497	11,93%	3 061 058	13,36%	5 563 450	21,89%	3 155 402	13,15%	5 532 199	18,52%
	в т.ч.: - текущи разходи	2 085 436		2 007 512		2 408 341		2 530 499		3 568 239	
	- капиталови разходи	118 061		1 053 546		3 155 109		624 903		1 963 960	
7	Почивно дело, култура, религиозни дейности	743 087	3,90%	1 135 987	4,96%	1 023 588	4,03%	1 311 143	5,46%	1 695 563	5,68%
	в т.ч.: - текущи разходи	743 087		1 129 600		1 020 599		1 297 160		1 579 763	
	- капиталови разходи	0		6 387		2 989		13 983		115 800	
8	Икономически дейности и услуги	799 143	4,19%	1 196 385	5,22%	2 855 443	11,23%	1 887 421	7,87%	5 407 702	18,10%
	в т.ч.: - текущи разходи	799 143		619 995		2 850 442		1 136 278		969 688	
	- капиталови разходи	0		0		5 001		751 143		4 380 014	
9	Разходи, неklasифицирани в други функции	0		0		0		171 814	0,72%	695 020	2,33%
	в т.ч.: - текущи разходи	0		0		0		171 814		695 020	
	- капиталови разходи	0		0		0		0		0	
Сума на бюджета		19 059 398	100%	22 903 965	100%	25 420 736	100%	23 996 965	100%	29 873 554	100%

През 2004 г. Община град Добрич емитира Общински облигационен заем, като размерът на получените средства е 2 600 000 евро или 5 085 158 лева, предназначен за основни инфраструктурни проекти, включващи реконструкция и обновяване на пътната мрежа.

2.2.4. Инвестиционна активност.

Инвестиционният климат в град Добрич е добър и дава предпоставка за оптимизъм в бъдеще.

Положителната динамика в развитието на инвестициите представлява реалния израз на доверието, което икономическите субекти имат в бъдещето на икономиката. Наблюдаваните показатели показват способността и степента на създаване на икономическите ресурси и акумулирането на капитал. Два са икономическите показатели, които се отъждествяват с инвестиционната активност на предприятията - Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи и Придобити дълготрайни материални активи /ДМА/.

Разходите за придобиване на ДМА включват всички извършени разходи за придобиване на дълготрайни материални активи чрез строителство и закупуване. През 2002 г. в общината са извършени разходи в размер на 38 426 хил. лв., представляващи 64,27 % от разходите в Областта и 3,94 % от разходите в Североизточния район за планиране. Най-голям дял от разходите в общината 73,17 % се падат на разходите за строително монтажните работи, разходите за закупуване на ДМА са 18,62 % и 8,21 % - други разходи.

В обема на придобитите дълготрайни материални активи се включва стойността на всички придобити ДМА чрез строителство след въвеждането им в действие с Акт образец 16 и чрез закупуване. През 2002 г. те са в размер на 32 030 хил. лв., което представлява 39,50 % от придобитите ДМА в Областта и 3,77 % от тези в Североизточния район за планиране. Най-голям дял имат придобитите /закупени/ машини, съоръжения и оборудвания - 49,95 %, придобитите ДМА чрез строителство са 34,10 % и други активи 15,95 %.

Стагнацията от последното десетилетие е преодоляна и през последните години се утвърждава положителна тенденция на растящ обем на чуждестранните инвестиции. По принцип чуждите инвестиции се използват за сигнален индикатор по отношение на сравнителните и конкурентни предимства на една регионална политика. Общия кумулативен ефект от състоянието на регионалната бизнес среда, социално-икономически условия, базисна инфраструктура и качество на човешки ресурси определят степента на инвестиционна привлекателност на една територия.

В нашият случай, данни за чуждестранните инвестиции на ниво Община град Добрич не се изчисляват от НСИ и ще използваме за анализа данните от Областта. В повечето случаи данните за Община град Добрич заемат 65-70 % от съответния индикатор за областта. За периода 2001-2003 г. обемът на чуждестранните инвестиции в Областта се е увеличил близо 2,5 пъти. В таблицата са представени инвестициите в Областта и Североизточния район за планиране с натрупване през годините в хиляди щатски долари.

Район	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Североизточен район за планиране	312 794	334 516	588 808
Област Добрич	13 863	14 087	31 276

Независимо от нарастването, ръстът на инвестициите е недостатъчен за значително структурно преустройство на икономиката.

Град Добрич разполага с изградени производствени площи. Градът притежава ресурс за едно по-интензивно развитие, с изградени индустриални зони и квалифицирани работници. Това прави общината привлекателна за инвестиции.

2.2.5. Оценка на макроикономическата структура.

- Потенциала на икономиката на общината определя град Добрич като важен икономически център за развитие на областта и Североизточния район за планиране;
- В резултат на настъпилите съществени промени в собствеността на предприятията, ликвидация или раздробяване, както и създаване на нови фирми, общият брой на активните стопански субекти в промишлеността е 237 или 14,13 % от общия им брой за града;
- Редица от действащите промишлени предприятия до промените в процеса на реструктурирането им са се раздробили на две или повече фирми;
- По-голямата част от изградените нови частни фирми през този период са в категорията на малки и средни предприятия. Над 80 % от тях са "микро фирми", имащи до 10 /десет/ заети лица. Големите фирми са едва 11 /единадесет/;
- Процесът на технологично обновяване до голяма степен е функция на процеса на реструктуриране на продукцията, на смяната на собствеността и на инвестиционната активност и на този етап може да се определи като задоволителен;
- Отчетливо се забелязва прекъсване на функционалните връзки между редица сфери, сектори и подсистеми като: образование - наука - производство; образователна система - пазар на редица професии;
- Липсват важни елементи в структурата на икономическия комплекс, способни да дадат тласък на производството като подобрят технологическата и бизнес среда - технологични структури и нови производства, бизнес или технологични паркове, инкубатори и др.;
- Съществуващите производствени зони се нуждаят от рехабилитация и инфраструктурна модернизация, за да посрещнат предизвикателствата на съвременните производства;
- Големият брой фирми създава затруднение в устройственото планиране.

Съществува ясно изразена тенденция за развитие на третичния сектор с въвеждането на нови отраслови дейности, нови видове стопанска активност или извършване на нови видове обществени услуги - разкриване на туристически обекти, нови търговско-производствени, културни комплекси и т.н.

Градът разполага с потенциал за развитие на историческия, културен и бизнес туризъм.

2.2.6. Фактори стимулиращи икономическото развитие в град Добрич.

- Квалифицирани в почти всички сектори на икономиката човешки ресурси;
- Търговски, финансов и обслужващ център на областта с големи възможности за развитие във вторичния и третичния сектор;
- Културно-исторически център с потенциал за развитие в областта на туризма;
- Развита инфраструктура за енергия, вода, комуникация и транспорт, които ще се разширяват според потребностите.

2.2.7. Фактори, забавящи икономическото развитие в град Добрич

- Недостиг на пазари за реализация на продукцията поради недостатъчната поглъщателна способност на вътрешния пазар, ниската платежоспособност на потребителите, ниската конкурентноспособност на произвежданата продукция;
- Разрушаване на съществуващите външотърговски връзки и загуба на традиционни пазари;
- Остарял промишлен сектор, изискващ бърза модернизация и в голяма степен реструктуриране;
- Намален кадрови потенциал за внедряване на иновации;

- Изоставени, неизползвани производствени зони, нуждаещи се от скъпа рехабилитация с цел да се предоставят на нови предприятия;
- Липса на добре екипирани пространства на територията на града, които да внесат необходимия нов импулс в развитието и обновяването на икономиката;
- Недостатъчни връзки с новите европейски и световни практики на концентрация на икономическата дейност и предприемачество.

2.3. Човешки ресурси.

2.3.1. Население

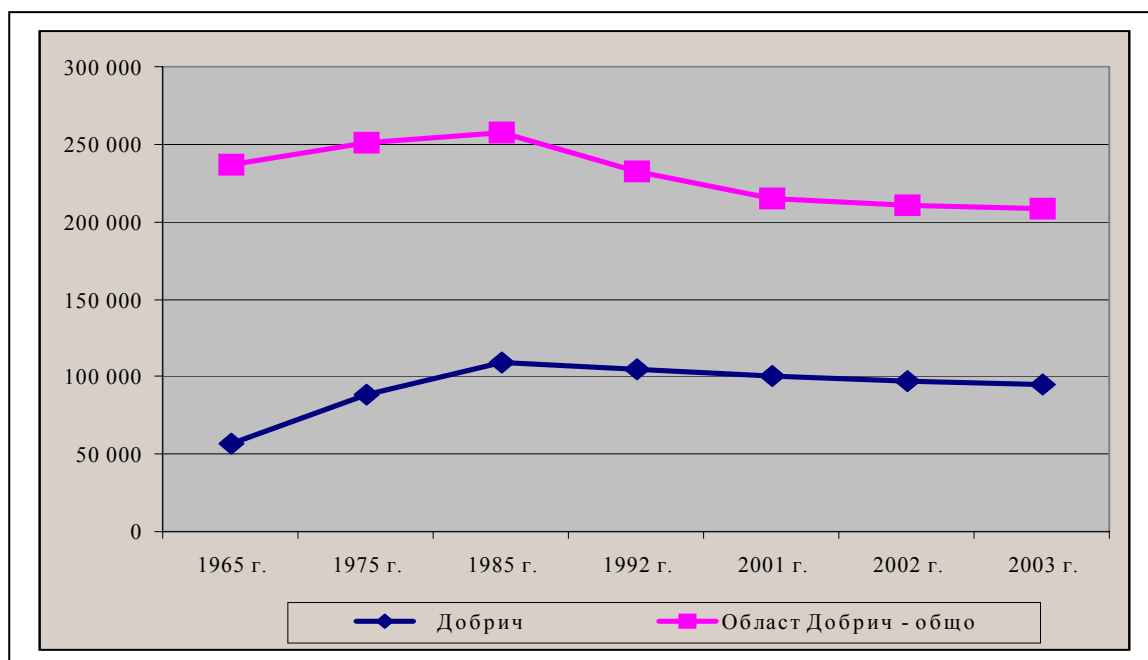
2.3.1.1. Демографска характеристика на град Добрич

Работната сила е в тясна зависимост от демографските фактори. Броят на лицата, които навлизат в трудоспособна възраст, зависи от равнището на раждаемостта, смъртността и миграцията сред младите хора. Наред с това, изходящият поток от икономически активното население зависи и от икономическите и социални фактори.

С най-голям дял в структурата на населението в област Добрич е Община град Добрич – 45 %, показващ, че почти половината от демографския потенциал на региона е съсредоточен в град Добрич.

В резултат на установилите се през последните няколко години неблагоприятни тенденции в развитието на демографските процеси, броят на населението в Общината продължава да намалява. Това ни дава основание да изследваме населението, представено в следващата таблица.

Област/община	Данни от преброяване					Данни от НСИ	
	1965 г.	1975 г.	1985 г.	1992 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Област Добрич – общо	236 817	251 072	257 783	232 780	215 217	210 635	208 469
Добрич	56 626	88 233	109 142	104 494	100 000	97 306	95 172

Демографското развитие на общината може да се обособи в два периода:

- Непрекъснато нарастване на населението до средата на 80-те години на ХХ-ти век /с най-високи темпове през 1965-1975 г./;
- Намаление за периода 1986-2003 г., с най-висок темп след 1992 г.

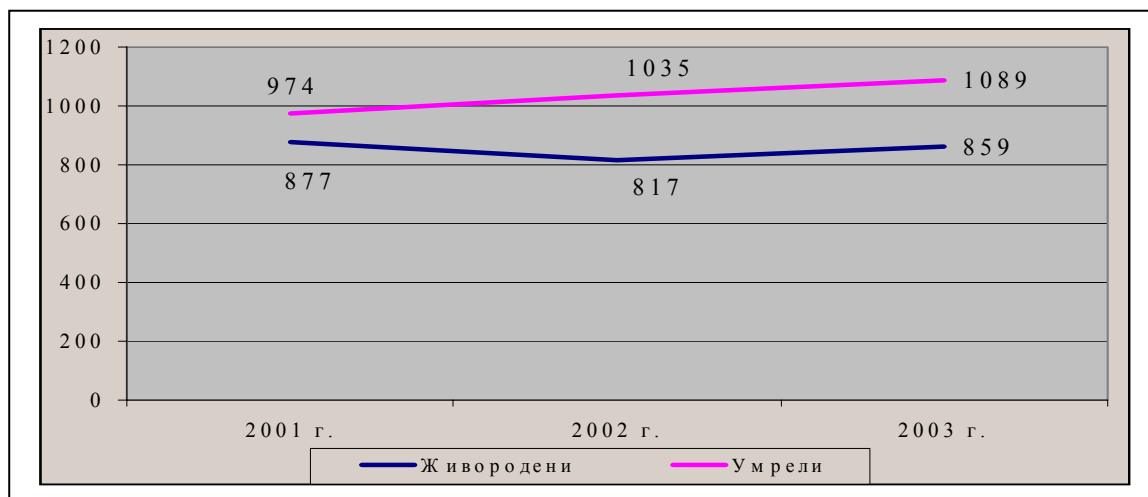
2.3.1.2. Динамика на населението на град Добрич

Естественият прираст на населението за периода 2001-2003 г. е отрицателен, за 2003 г. е (- 2,42 ‰). Измененията в естественото движение са резултата от развитието на процесите на раждаемост и смъртност.

За изследвания период показателят за смъртност показва по-големи изменения /в сравнение с раждаемостта/, които са в посока на увеличаване броя и коефициента на умрели лица. Това до голяма степен е свързано и с измененията във възрастовата структура.

Естествен прираст на населението за периода 2001-2003 г.:

№	Наименование	2001 г.			2002 г.			2003 г.		
		Мъжки пол	Женски пол	Общо	Мъжки пол	Женски пол	Общо	Мъжки пол	Женски пол	Общо
1	Живородени	448	429	877	412	405	817	458	401	859
2	Умрели	520	454	974	574	461	1 035	606	483	1 089
3	Умрели деца под 1 година	10	5	15	3	5	8	4	2	6
4	Естествен прираст	-72	-25	-97	-162	-56	-218	-148	-82	-230

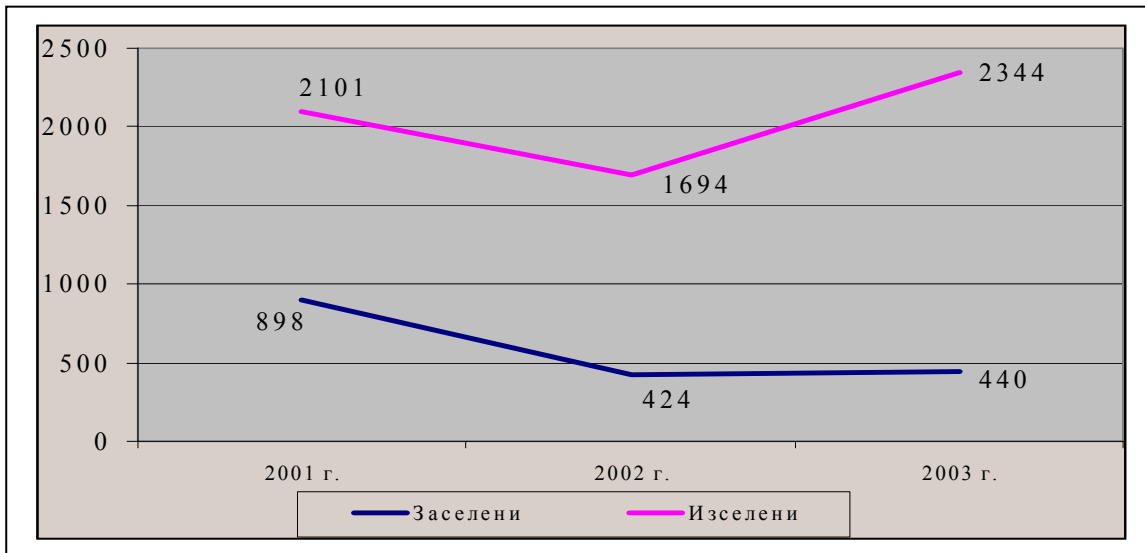

Механичният прираст на населението за периода 2001-2003 г. също е отрицателен, за 2003 г. е (-20,0 ‰). В основата на миграцията са главно:

- Семейни причини;
- Трудова заетост;
- По-добри условия на живот и др.

Механичен прираст на населението за периода 2001-2003 г.:

№	Наименование	2001 г.			2002 г.			2003 г.		
		Мъжки пол	Женски пол	Общо	Мъжки пол	Женски пол	Общо	Мъжки пол	Женски пол	Общо
1	Заселени	433	465	898	204	220	424	212	228	440
2	Изселени	1 047	1 054	2 101	807	887	1 694	1 155	1 189	2 344
3	Механичен прираст	-614	-589	-1 203	-603	-667	-1 270	-943	-961	-1 904

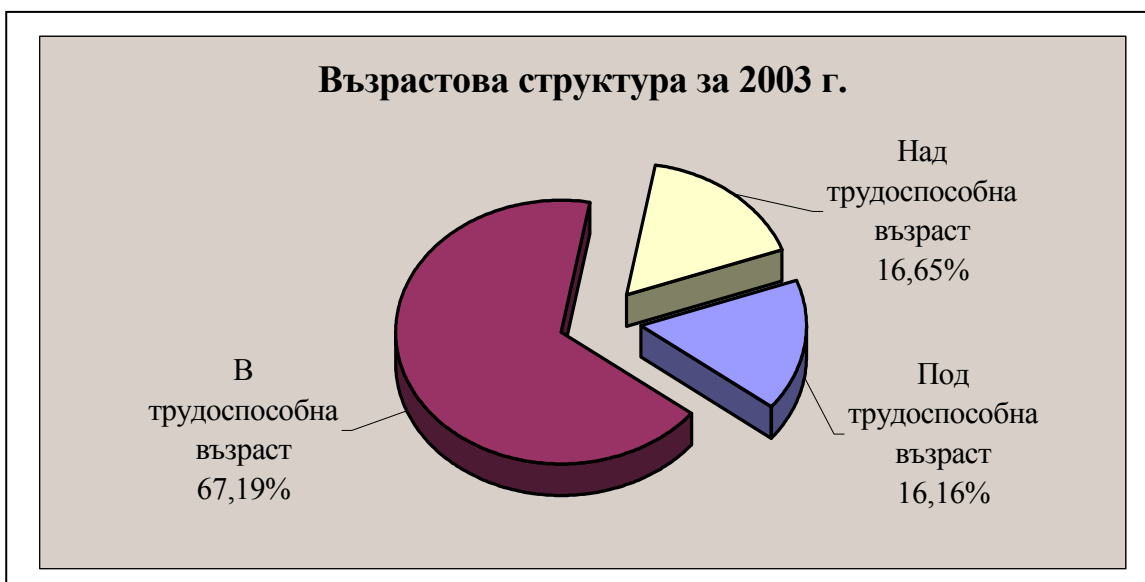

Структурата по пол на населението се характеризира с превес на жените над мъжете. На всеки 1000 мъже се падат 1071 жени /при 1037 за Област Добрич, 1043 за Североизточния район за планиране и 1058 за България/.

нас. място	2001 г.			2002 г.			2003 г.		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
град Добрич	99 249	48 070	51 179	97 306	47 053	50 253	95 172	45962	49 210

Качествен показател, даващ най-точната оценка за състоянието и перспективата на населението е неговата възрастова структура. Съотношението между възрастовите групи на населението показва, че повече от половината от лицата са в активна трудоспособна възраст с тенденция на увеличаване на техния дял. Броят и дялът на лицата под и над трудоспособна възраст намаляват. Това означава, че младите поколения, които ще заменят след време заетите лица и намиращите се на пазара на труда лица от средните възрасти ще са по-малко, което води до застаряване на населението в региона.

Град Добрич	Под трудоспособна възраст			В трудоспособна възраст			Над трудоспособна възраст		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
2001 г.	17 289	8 779	8 008	65 313	33 367	31 946	16 647	5 924	10 723
2002 г.	16 271	8 263	8 510	64 724	33 063	31 661	16 311	5 727	10 584
2003 г.	15 385	7 829	7 556	63 944	32 676	31 268	15 843	5 457	10 386

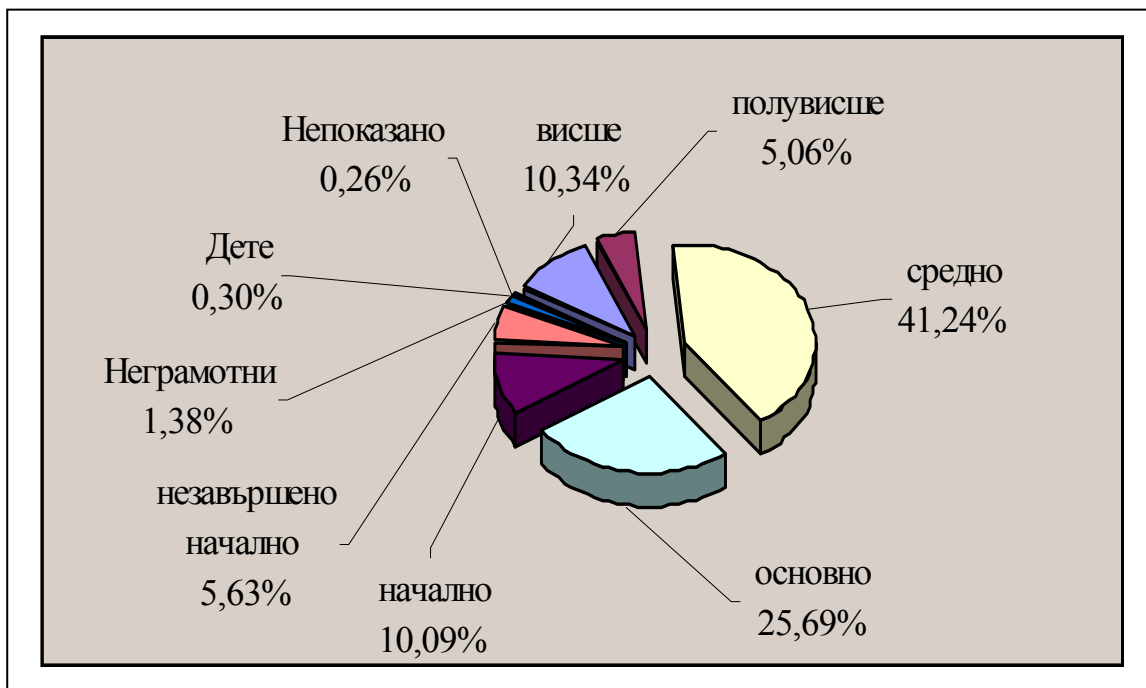
Намаляването на раждаемостта, емиграционния поток и нарастването на смъртността сред активното население предизвикват сериозни промени във възрастовата структура на населението, които намират израз в демографското остаряване на нацията.

Негативното изменение на възрастовата структура води до икономическото натоварване на населението от възрастова група 15-64 г. Коефициентът на зависимост на възрастното население през 2003 г. е 24,78 % /брой на населението над трудоспособна възраст отнесено към броя на населението в трудоспособна възраст/, докато през 2001 г. е бил 25,48 %. Високите стойности на този коефициент показват, че разходите за издръжка на старите хора за здравни и социални услуги стават по-големи.

Образователната структура на населението се наблюдава през годините на преброяване. От последното преброяване през 2001 г. се вижда, че населението на град Добрич е със сравнително високо образователно равнище. Над 56 % от жителите са с високо образование (висше, висше-специалист и средно/.

Население на 7 и повече години по степен на образование:

Район	Общо	Образование							Дете	Непоказано
		висше	полувисше	средно	основно	Начално	незавършено начално	Неграмотни		
Североизточен район	1 231 752	100 149	49 231	418 492	363 399	184 268	80 742	28 247	3 554	3 670
Област Добрич	202 346	12 756	7 550	65 321	62 195	32 899	13 870	6 400	735	620
Добрич	94 285	9 749	4 771	38 887	24 218	9 516	5 312	1 302	284	246

Семейната структура на населението показва, че регистрираните неженени/неомъжени лица в града са над 1/3 от населението /38,11 %/. Структурата на населението по семейно положение е относително стабилна.

Население по юридическо семейно положение:

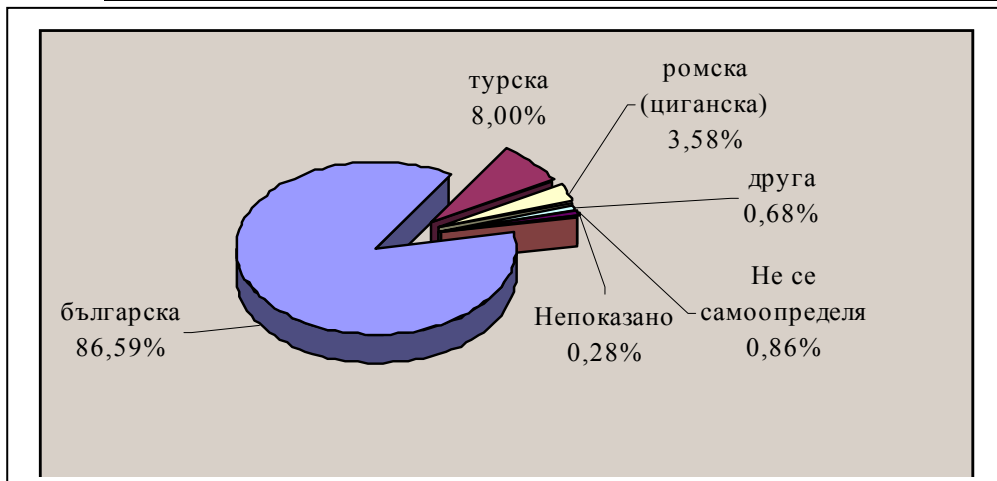
Район	Общо	Юридическо семейно положение				Непоказано
		неженен (неомъжена)	женен (омъжена)	вдoveц (вдовица)	разведен (разведена)	
Североизточен район	1 313 714	494 374	647 900	115 988	51 316	4 136

Област Добрич	215 217	79 882	108 552	19 042	7 050	691
Добрич	100 000	38 114	50 744	6 964	3 898	280

През 2001 г. на човек от населението на град Добрич се падат 15,91 кв. м. жилищна площ /средно за страната 17,66, за област Добрич - 18,92/. Жилищата на 1000 души са 393 за град Добрич, 445 - за област Добрич и 424 за страната. В едно жилище живеят средно 2,54 лица /2,25 за област Добрич и 2,36 за страната/. Семействата в град Добрич са със среден брой членове 3,30, за областта - 3,27 и 2,90 за страната.

Според преброяването на населението от 2001 г. българската етническа група обхваща 86,59 % от общото население на град Добрич, като в сравнение с 1992 г. няма съществени промени /86,48 %/. На ниво област българската етническа група е 76,30 % от населението на областта, при 76,18 % през 1992 г.

Район	Общо	Етническа група				Не се самоопределя	Непоказано
		българска	турска	ромска (циганска)	друга		
Североизточен район - 2001 г.	1 313 714	908 713	295 503	75 647	17 027	12 688	4 136
Област Добрич - 2001 г.	215 217	164 204	28 231	18 649	1 588	1 854	691
Област Добрич - 1992 г.	232 780	177 339	33 939	18 449	3 035	-	18
Добрич - 2001 г.	100 000	86 592	8 002	3 579	683	864	280
Добрич - 1992 г.	104 494	90 366	9 417	3 518	1 175	-	18

2.3.1.4. Благосъстояние на населението.

Доходи и разходи средно на лице от домакинство /Област Добрич/:

Година	Общ доход	Паричен доход	от който:			Разход общо	Паричен разход - общо	от който:	
			Работна заплата	Пенсии	От дом. стоп.			Хранит. стоки	Нехранит. стоки
2001	1 284	1 044	430	327	24	1 092	984	533	451
2002	1 681	1 199	532	310	24	1 355	1 249	520	729
2003	1 822	1 418	836	282	24	1 510	1 403	567	836

Потребление на основни хранителни продукти от домакинствата /средно на лице - Област Добрич/:

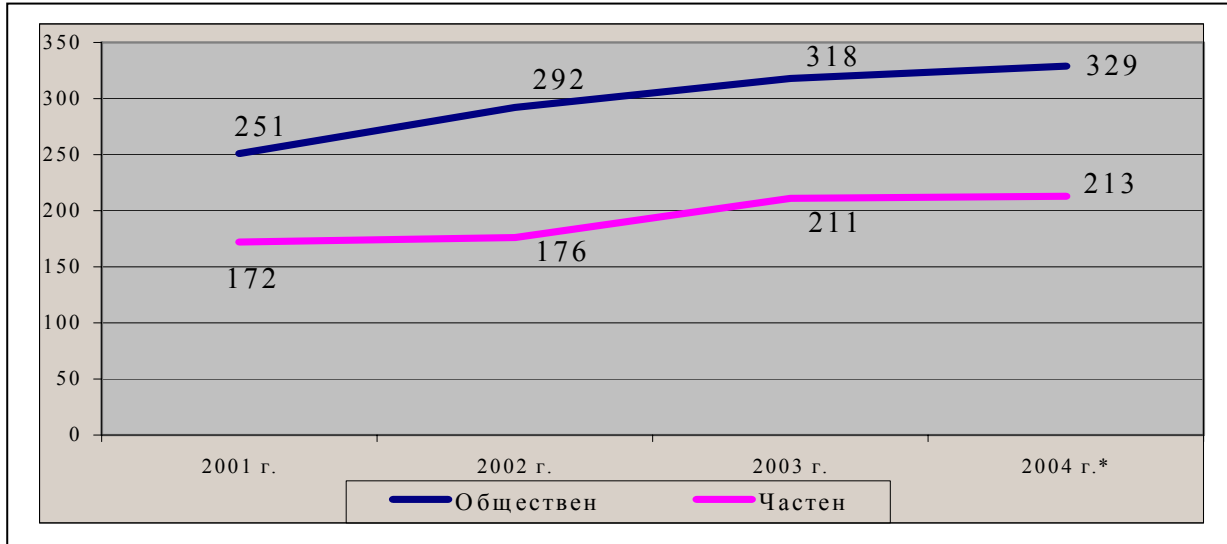

Продукти	м.е.	Години		
		2001	2002	2003
Хляб и тестени изделия	кг.	136,8	128,9	117,8
Месо	кг.	19,2	22,5	22,6
Мляко прясно	л.	19,2	14,8	12,0
Мляко кисело	кг.	12,0	20,7	17,2
Сирене	кг.	9,6	10,8	11,3
Яйца	бр.	122,4	135,0	149,6
Плодове	кг.	13,2	25,2	21,6
Зеленчуци	кг.	38,4	44,7	43,0
Фасул	кг.	2,4	3,2	3,0
Картофи	кг.	22,8	25,0	25,5
Захар	кг.	7,2	7,5	8,6
Олио	л.	13,2	14,4	14,5

Средна работна заплата на месец /в лева/:

№	Сектор	2001 г.		2002 г.		2003 г.		2004 г.*
		Община град Добрич	Област Добрич	Община град Добрич	Област Добрич	Община град Добрич	Област Добрич	Община град Добрич
1	Обществен	251	245	292	278	318	288	329
2	Частен	172	189	176	197	211	219	213

* - по оперативни-извадки данни на ТСБ - Добрич

Анализът на демографското развитие на град Добрич показва следните характеристики:

- Населението на града намалява и заедно с това и репродуктивните и трудоспособните контингенти;
- Естественят и механичният прираст са отрицателни, като процесът се задълбочава;
- Образователното равнище на населението е добро - лицата с висше, висше-специалист и средно образование са 56 %.

2.3.2. Заетост

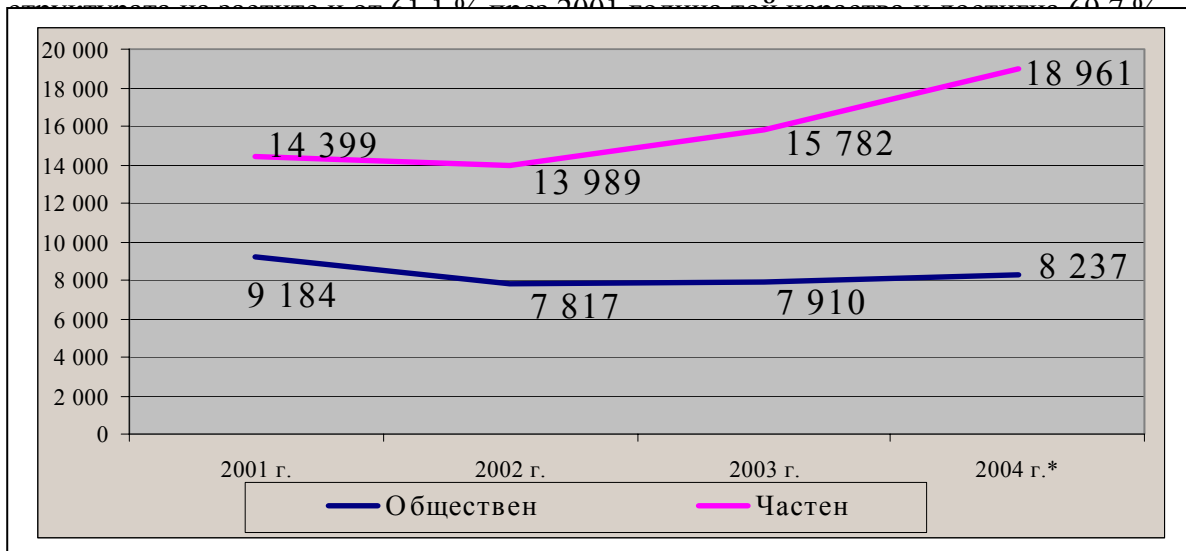
През последните години се наблюдава и съхранява тенденция на увеличаване на заетостта в Община град Добрич. Заетите лица в икономиката на Общината през 2004 година /по оперативни-извадки данни на ТСБ - Добрич/ наброяват 27 198 души. Техният брой нараства с 15,33 % (с 3615 лица) спрямо 2001 г. Повече от половината (54,5 %) от заетите лица са жени, като съотношението мъже-жени в общата структура на заетите се запазва непроменено както през тази, така и през предходните няколко години.

Средно-списъчен брой на заетите лица е както следва:

№	Сектор	2001 г., бр.			2002 г., бр.			2003 г., бр.			2004 г., бр. Община град Добрич*	Община град Добрич % изменение 2004 г./2001 г.
		Община град Добрич	Област Добрич	Отн. дял Община/Област	Община град Добрич	Област Добрич	Отн. дял Община/Област	Община град Добрич	Област Добрич	Отн. дял Община/Област		
1	Обществен	9 184	15 644	58,7 %	7 817	14 989	52,2 %	7 910	16 295	48,5 %	8 237	- 10,31 %
2	Частен	14 399	25 650	56,1 %	13 989	25 217	55,5 %	15 782	27 786	56,8 %	18 961	+ 31,68 %
	Общо	23 583	41 294	57,1 %	21 806	40 206	54,3 %	23 692	44 081	53,7 %	27 198	+ 15,33 %

* - по оперативни-извадки данни на ТСБ - Добрич

Продължава тенденцията работещите в частния сектор да заемат все по-голям дял в икономиката на Общината. През 2004 г. частният сектор заети лица наброяват 18 961 души, което е с 31,68 % повече от 2001 г. (14 399 души).

В обществения сектор се наблюдава намаление на работните места, предимно поради реформите и редуциране на персонала в държавната администрация, докато в частния сектор техният брой се увеличава. Това показва, че икономиката в Общината активизира частния си сектор, в резултат на което се разкриват повече работни места в сравнение с предходните години.

Сезонният фактор оказва значимо въздействие върху заетостта в град Добрич. През първите три месеца на годината обхватът на работещите лица е по-малък. Най-висока степен на заетост забелязваме през пролетно-летните месеци, когато търсенето на работна сила за туризма, лятната търговия, селското стопанство и строителството е значително. В резултат на удължаване на туристическия сезон периодът на заетост се увеличава и обхваща месеците октомври и ноември.

Съществено влияние при формиране структурата на заетостта и икономическата активност на населението са възрастта и образователната структура на трудовите ресурси. Когато разглеждаме заетостта в зависимост от възрастта и образованието ясно личи значението на тези два фактора.

В Община град Добрич през 2004 година лицата на възраст от 25-49 години са с най-висок коефициент на икономическа активност (75-80 %) и съответно с най-висок коефициент на заетост (65 %) в сравнение с лицата в останалите възрастови групи – от 15 до 24 (18 %) и над 50 години (22 %). Две трети (65 %) от работната сила са лица в активна трудоспособна възраст - от 25 до 49 години.

Степента на образование е фактор, определящ икономическата активност и заетост на населението. Колкото по-висока е тя, толкова по-висока е и тяхната активност. От 84 % при лицата с висше образование активността постепенно намалява и достига 11-29 % за лицата с основно и по-ниско образование, с което се променя и коефициентът на заетост за тези групи. В условия на пазарна икономика все повече нарастват изискванията към образователно-квалификационните характеристики на заетите лица. В резултат на това в групата на безработните все по-често попадат лицата с по-ниско образование.

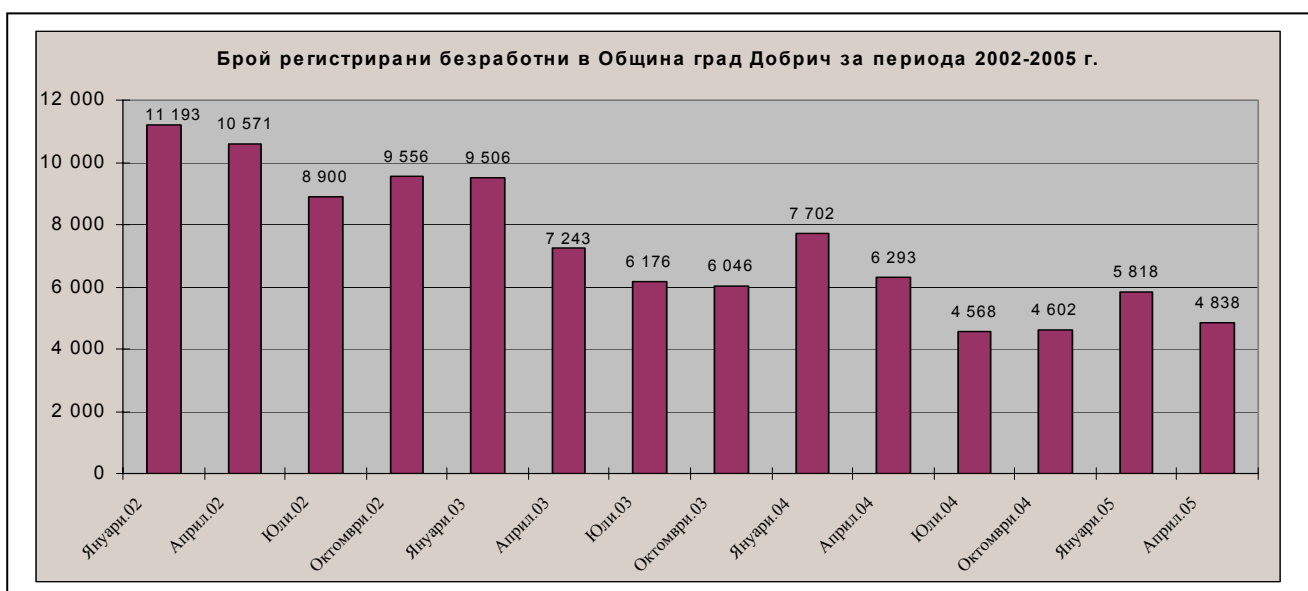
Структурата на заетите в град Добрич и най-вече в частния сектор е особено неравномерна. Заетостта е съсредоточена основно в сферата на туризма, селското стопанство, ХВП и леката промишленост, търговията. Продължават да се увеличават заетите в сферата на услугите в частния сектор, а заетите в индустрията и услугите от обществения сектор намаляват. С най-голям дял в обществения сектор са заетите в сферата на образованието (30 %), в здравеопазването и социалните дейности (23,5 %).

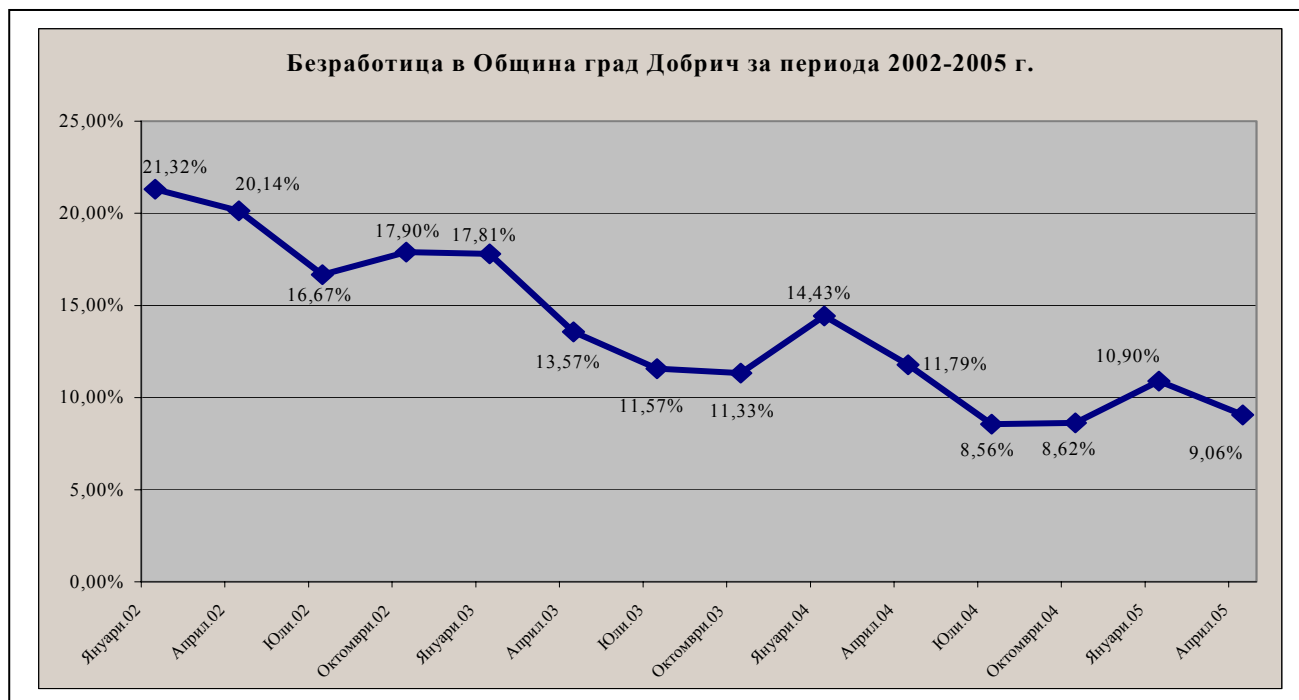
Степента на адаптираност на държавния сектор и икономическите субекти към изискванията на пазарната икономика и доминиращото въздействие на сезонния фактор в региона влияят върху измененията в заетостта. Все още слабата инвестиционна активност, продължаващата нестабилност в общинската икономика, както и недостатъчните стимули и облекчения за развитие на малкия и среден бизнес са фактори, които оказват непосредствено влияние върху предприемачите при разкриване на работни места.

2.3.3. Безработица

Наблюденията върху динамиката, състоянието и тенденциите в развитието на пазара на труда през последните години и ясно изразения сезонен характер на общинската икономика показват, че сезонният фактор оказва решаващо влияние върху обхвата на входящия и изходящ поток от безработни през отделните месеци на годината.

Пролетно-летният период на годината е свързан преди всичко с активизиране на фирмите от сферата на туризма, селското стопанство, строителството и търговията на открито, които са основен източник на работни места и заетост. През месеците март-юни се формира значителен изходящ поток от безработни лица предимно поради започване на сезона по близките курорти, което води до значително намаляване на безработицата в региона. През юли и август обхватът и стойностите на безработицата се стабилизират поради достигане прага на насищане на потребността от работна ръка в сезонните дейности и търсенето се ограничава. След активното търсене на работници и специалисти за сезонните дейности от месец октомври се наблюдава активизиране предимно на входящия поток от безработни лица, който до края на годината постепенно се увеличава.

Ограничените възможности на регионалната икономика извън туризма, ориентирана към хранително-вкусовата и машиностроителна промишленост, към производството на облекла, текстил и обувни изделия не осигуряват големи възможности за заетост, което значително натоварва пазара на труда през зимния период. Освен това търсенето на работна ръка в тези направления е епизодично и е свързано с характера на самото производство или с изпълнение на определени поръчки за производство, обикновено за експорт, поради което се наблюдава цикличност при търсенето и наемането на работници и специалисти за извършване на определени дейности.

По тези причини, поради слабата инвестиционна активност и все още нестабилната икономическа среда, фирмите се ориентират към осигуряване на заетост чрез разкриване на субсидирани работни места по национални програми и проекти или насърчителни мерки от ЗНЗ.

**Информация за състоянието на безработицата
към 31.12 на съответната година**

Район	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.	30.04.2005 г.
Република България	17,3 %	16,27 %	13,52 %	12,16 %	12,14 %
Североизточен район за планиране	23,0 %	21,14 %	18,14 %	.....	.....
Област Добрич	23,3 %	22,13 %	18,66 %	15,44 %	14,70 %
Община град Добрич	19,94 %	17,81 %	13,29 %	10,36 %	9,06 %

ИНФОРМАЦИЯ
за структурата на безработицата на територията на Община град Добрич
(към 31.12 на съответната година)

Показател	Година				
	2001	2002	2003	2004	30.04. 2005
Равнище на безработица, %	19,94%	17,81%	13,29%	10,36%	9,06%
Брой безработни лица	10 470	9 506	7 095	5 533	4 838
- в т.ч. жени	5 493	5 186	4 151	3 432	3 004
<i>Разпределение по възраст:</i>					
- до 19 г.	306	374	1 995	214	174
- от 19 до 24 г.	1 198	1 001		565	452
- от 24 до 29 г.	1 402	1 199		729	596
- от 30 до 34 г.	1 325	1 180	3 375	674	597
- от 35 до 39 г.	1 249	1 138		606	520
- от 40 до 44 г.	1 373	1 212		638	552
- от 45 до 49 г.	1 425	1 229		648	555
- от 50 до 54 г.	1 431	1 350	1 725	764	666
- над 55 г.	761	823		695	726
<i>Разпределение по квалификация:</i>					
- с работническа квалификация	3 206	2 679	1 945	1 418	1 155
- специалисти	2 578	2 323	1 770	1 412	1 268
- без специалност и професия	4 686	4 504	3 380	2 703	2 415
<i>Разпределение по образование:</i>					
- с висше образование	1 000	952	840	692	686
- със средно образование	3 958	3 358	3 235	2 522	2 056
в т.ч. ср. проф. Образование	2 676	2 228	2 409	1 826	1 491
- с основно и по-ниско образование	4 230	4 066	3 020	1 554	2 096
Продължително безработни лица /над 12 месеца/	3 218	3 636	2 843	1 993	1 721
Икономически активно население	52 502	53 383	53 383	53 383	53 383

Структурата по пол на регистрираните безработни показва съотношението между групата на безработните мъже и жени при предлагането на работна сила на пазара на труда. Анализът на данните за броя и дела на безработните по пол към 30.04.2005 година потвърждава формиралата се през последните години тенденция, изразяваща доминиращото присъствие на пазара на труда на безработните жени. Техният дял към момента е 62 % и нараства с 3,5 % спрямо 2003 г., а спрямо 2001 г. увеличението е с 9,5 %.

Склонността на жените да бъдат наемани за временна и невисоко платена работа през летния сезон, по програми за заетост с минимално заплащане, или на работно място, неотговарящо на тяхната квалификация или професия, често влияят върху структурата на безработните по пол. Значителна част от жените са с ниско образование или без професия и тяхната реализация е предимно в шивашкото и обувно производство, където условията за работа са неблагоприятни и с вредно въздействие върху здравето. Освен това предпочитанията на работодателите при наемане на работа в други дейности са ориентирани предимно към мъжете и по-младите хора.

Наблюденията върху групата на безработните жени през първите месеци на 2005 година и сравнението с минали години показват, че в развитието на регистрираната безработица сред жените се наблюдават структурни промени, произхождащи от възрастта, квалификацията и продължителността им на престоя на трудовата борса.

Една от причините за високата безработица при жените до 29 години е нежеланието на работодателите да наемат млади жени, поради вероятността те да отсъстват за по-дълъг период поради отглеждане на деца или отпуск по болест.

Възрастта, квалификацията и образованието са основни фактори, влияещи върху нивото на безработицата, подбора на персонала от работодателите и реализацията на безработните мъже и жени на трудовия пазар.

Във възрастовата структура на безработицата могат да се обособят две окрупнени групи лица в неравностойно положение на пазара на труда: младежите до 29 години, които започват трудовата си реализация и лицата над 50 години, завършващи трудовата си дейност. Високи са абсолютните и относителни стойности на двете групи и заедно те представляват повече от половината от безработните (54 %). Липса на опит и умения или неадекватни на търсенето на пазара на труда образование или професия, изисквания за допълнителна квалификация и други са причини, които ограничават шансовете им за реализация на пазара на труда.

Въпреки динамиката в развитието на възрастовите потоци, отклоненията и колебанията в техните параметри са с ниски амплитуди, което ги определя като относително постоянни. Съотношението между разгледаните възрастови групи в структурата на безработицата се запазва с доминиращото присъствие на лицата в най-млада възраст – до 29 години.

Професионалната структура продължава да се характеризира с доминиращото присъствие на безработните без професия и с ниско образование на трудовия пазар. Относителният дял на безработните без специалност и професия продължава да нараства в общата структура на безработните лица и от 47,6 % през 2003 година достига 49,9 %, което показва, че половината от всички безработни в региона са без професия. Независимо, че тази група намалява своя обхват с 965 лица в сравнение с 2003 година, търсенето на неквалифициран труд /немалка част от който по програми и мерки за заетост/ не може да компенсира значителното предлагане. Тази тенденция се наблюдава през последните няколко години и е свързана с ниската квалификация и образователно равнище и слабата мобилност на пазара на труда на лицата от тази група.

Продължава неблагоприятната тенденция, лицата с основно и по-ниско образование да имат значително присъствие сред безработните без професия и през различните периоди на годината те заемат трайно повече от 4/5 дял в тази структура.

Запазва се тенденцията от последните години делът на продължително безработните лица без специалност, с престой на пазара на труда повече от 1 година, да бъде почти половината /45 %/ от безработните без специалност.

Въпреки промените в средните стойности и за трите професионални групи през периода 2003 - началото на 2005 година, се наблюдава стабилизирането им в определени граници и запазването на пропорциите между тях с трайно доминиращо присъствие на безработните без професия и с ниско образование на пазара на труда.

Безработицата е в пряка корелация с образованието на работната сила и засяга в различна степен лицата в зависимост от тяхното образование. По-ниското ниво на образование, което почти винаги е свързано със слаба или липсваща квалификация, предопределя слабата конкурентноспособност на пазара на труда и невъзможност да се отговори на изискванията на работодателите.

През последните години, в групата на висшистите се наблюдава доминиращо и трайно присъствие на безработните с хуманитарен и педагогически профил. Инженерно-техническите специалисти, останали без работа, са 23-25 % от всички висшисти, следвани от икономистите с 15-19 % дял. Останалите групи специалности са с по-слабо присъствие при тази диференциация.

В Община град Добрич средногодишния брой на регистрираните безработни лица с доказани здравословни проблеми е 334 и те представляват 6,04 % от общата съвкупност от безработни през 2004 година. Наблюдава се намаляване числеността на тази група спрямо предходната година /361 лица с дял 5,09 % през 2003 година/.

2.3.4. Здравеопазване

Собствеността и управлението на всички разнообразни форми на лечебни заведения е от смесен тип - държавна, общинска, частна, смесена. Общият брой легла на територията на град Добрич е представен в следващата таблица.

Район	Болнични заведения		Лечебни заведения за извънболнична помощ		Други здравни и лечебни заведения	
	Брой	легла	брой	легла	брой	легла
2002 година						
Североизточен район за планиране	39	6 758	266	81	39	991
Област Добрич	9	1 196	34	22	5	160
Община град Добрич	3	626	25	20	4	160
2003 година						
Североизточен район за планиране	39	6 566	293	107	39	991
Област Добрич	9	1 166	37	36	5	160
Община град Добрич	3	598	27	36	4	160

В периода 1990-2000 г. ресурсите, отделяни за здравеопазване, бяха непрекъснато намалявани, което доведе до ниско качество на здравните услуги, както и до влошаване на показателите за общественото здраве. От 1991 г. започна развитието и прилагането на новото законодателство в областта на здравеопазването, определящо новите обществени отношения в него.

С въвеждането на системата за здравно осигуряване в България от 1 юли 1999 г. започна заплащането на здравно осигурителните вноски, от 1 юли 2000 г. стартира здравното осигуряване - договаряне на доболничната помощ, от юли 2001 г. стартира договарянето при болниците.

Здравното обслужване на населението на територията на Община град Добрич е организирано от добре изградена и структурирана мрежа от здравни заведения, както следва:

- “Многопрофилна болница за активно лечение - Добрич” АД - със смесено участие между държавата и общините от Област Добрич;
- “Диагностично-консултативен център I – Добрич” ЕООД - със 100 % общинско участие;
- “Диагностичен-консултативен център II - Добрич” ЕООД - със 100 % общинско участие;
- “Стоматологичен център I - Добрич” ЕООД - със 100 % общинско участие;
- “Областен диспансер за психични заболявания със стационар д-р Петър Станчев” ЕООД - със 100 % общинско участие;
- “Дом за медико-социални грижи за деца от 0 до 3 годишна възраст”;
- “Медицински център “Вива Феникс” ООД;
- “Авицена” ООД;
- “Регионална инспекция за опазване на общественото здраве”;
- “Първичен здравен център”;
- Училищно здравеопазване
- Детски ясли, Детска млечна кухня.

Поликлиниките и диспансерите се преобразуваха в Еднолични дружества с ограничена отговорност - ЕООД с органи на управление едноличния собственик на капитала - представляван от Общински съвет град Добрич и Управителят на дружеството. Дობолничната и извънболничната помощ се реализира от Диагностично-консултативни центрове и индивидуални медицински практики.

Училищно здравеопазване - за периода 2002-2004 година на територията на град Добрич са разкрити и функционират 43 здравни кабинети, в това число 17 в детски градини, 19 в общински училища и 7 в професионални гимназии, които осигуряват грижи за общо 17 508 подрастващи на възраст от 3 до 18 години. Медицинските специалисти оказват първа долекарска помощ при спешни и неотложни състояния, организират и провеждат профилактични дейности за предотвратяване и ограничаване рисковите фактори в детските заведения и училища, участват в организирането и прилагането в детските заведения и училища на общински, регионални, национални и международни програми за профилактика на болестите и промоция на здравето на децата и учениците.

Детски ясли, детска млечна кухня - на територията на Община град Добрич функционират 6 детски ясли. Те разполагат с материална база, отговаряща на съвременните изисквания за отглеждане на деца. Разположени са в шестте основни микрорайона с цел да осигурят лесен достъп до тях на деца и родители.

Район	Детски ясли			Домове за медико-социални грижи		
	Брой	места	деца	брой	места	деца
2001 година						
Североизточен район за планиране	73	3 585	3 289	6	1 045	677
Област Добрич	11	594	494	1	180	129
Община град Добрич	6	400	364	1	180	129
2003 година						
Североизточен район за планиране	75	3 583	3 467	6	640	449
Област Добрич	12	589	574	1	160	130
Община град Добрич	6	398	452	1	160	130

Детска млечна кухня е разкрита с цел да подпомогне младите семейства в отглеждането им. Кухнята е модерно обзаведена и приготвя храна за 500 деца от 0 до 3 годишна възраст. За улеснение на гражданите в градските микрорайони са разкрити 6 пункта.

Независимо, че здравното обслужване на населението в Община град Добрич е организирано от добре структурирана мрежа, необходимо е да се подчертаят основните проблеми, които следва да намерят своето решение в следващите години.

Изнесените данни по-долу касаят населението на цялата област, тъй като диспансерите, в които се водят на отчет различните видове заболявания, обслужват населението на цялата област.

По данни на СЗО в 16 от 51 от Европейския регион на СЗО **туберкулозата** представлява сериозен проблем. Република България е във втора група от 11 страни, характеризиращи се със средно ниво на разпространение на ТБК. Заболеваемостта в страната продължава да се задържа около 4 пъти по-висока от средната за страните в Европейския съюз – 11,5 на 100 000 население.

Прегледът на данните за област Добрич новорегистрирани случаи на ТБК по години сочи прогресивно нарастване и е по години, както следва:

Години	2002 г.	2003 г.	2004 г.
Брой заболели	194	236	294

Имайки предвид спецификата на заболяването, продължителността на стационарното лечение-минимум 6 месеца, липсата на тубдиспансер на територията на Община град Добрич води до редица проблеми в провеждането на адекватно лечение на това социално значимо заболяване. Тези болни ползват базите на околните тубдиспансери - Варна, Шумен, Търговище.

През последните години се наблюдава лавинообразно нарастване броя на лицата с **онкологични заболявания**. За последните три години данните са както следва:

Години	2002 г.	2003 г.	2004 г.
Брой заболели	800	832	1 209

От април 2004 г. онкоболните от област Добрич се обслужват от Областен диспансер град Варна, което поражда редица затруднения в тяхното адекватно обслужване и лечение.

Тревожен е и фактът, че в последните няколко години прогресивно нараства процентът на хора с **психични разстройства**.

Години	2002 г.	2003 г.	2004 г.
ОДПЗС	606	595	713
"Карвуна"	225	252	268

Основна цел на политиката за психично здраве е да запази и подобри психичното здраве на населението, както и да изведе психичното здраве от професионалната, организационната и политическата изолация и да бъде включено в общата система на общественото здраве. За тази цел е необходимо да бъдат изградени мултифункционални и базирани в общността служби за психично-здравни услуги.

2.3.5. Образование

В структурно отношение общинската система на средното образование е изградена в съответствие с действащата нормативна база. Отдел "Образование и култура" при Община град Добрич осъществява държавната и общинската образователна политика, като изпълнява функции и дейности, регламентирани в Закона за местното самоуправление и местната администрация /ЗМСМА/, Закона за народната просвета /ЗНП/, Закона за професионалното образование и обучение /ЗПОО/ и други специални закони, правилници и наредби. Отделът в своята дейност се ръководи от стратегическите цели на Плана за развитие на град Добрич до 2020 година и привежда в действие принципите, заложиени в Хартата на Европейските градове и регионите.

Община град Добрич създава условия, подкрепя и насърчава развитието на научноизследователската и проучвателната дейност във всички сфери на обществения живот.

Мрежата на детските заведения в Общината към м. април 2005 г. обхваща 16 /шестнадесет/ целодневни детски градини с 5 /пет/ групи извън основните сгради, с общ брой деца – 2 015, 11 /единадесет/ полудневни групи към училищата с 202 деца. Осемдесет и девет

процента /89,0 %/ от живородените деца с постоянен адрес в град Добрич и на предучилищна възраст са обхванати в общинските детски градини. През 2003 и 2004 година децата в детските градини са били съответно: 2 722 и 2 132.

Структурата на общинските училища се състои от 10 /десет/ основни, 5 /пет/ средни общообразователни /СОУ/, 3 /три/ професионални гимназии, Спортно училище, Ученическо общежитие, Център за работа с деца /ЦРД/, Център за ученическо, техническо и научно творчество /ЦУТНТ/ и Ученическа спортна школа /УСШ/.

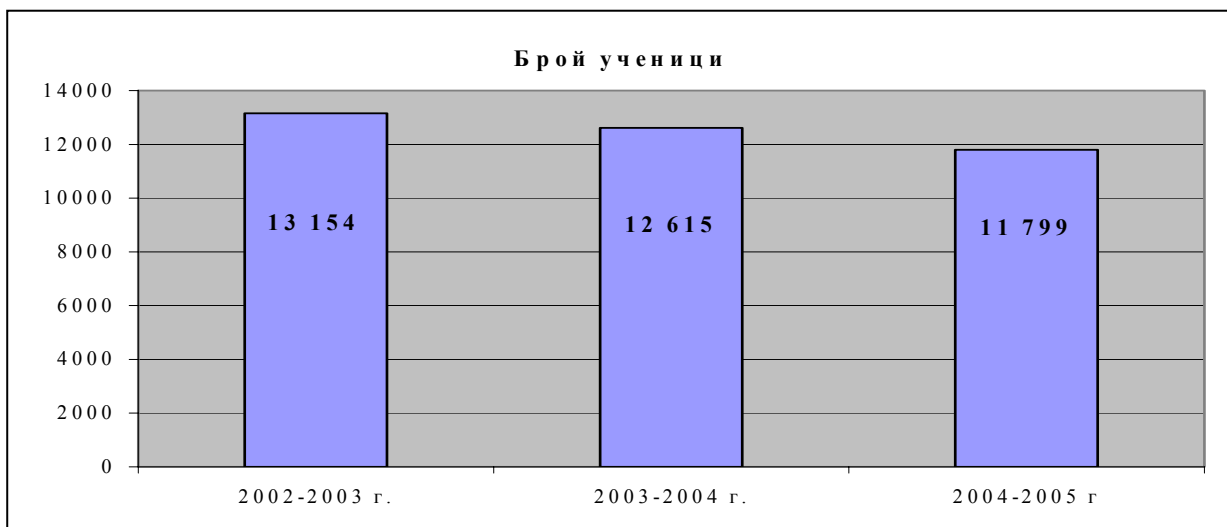
В Основно училище “Стефан Караджа” са разкрити болнични паралелки, а в училище “Отец Паисий”, квартал “Рилци” организацията на учебно-възпитателния процес е в слети класове.

В училищата на град Добрич са застъпени всички профили – хуманитарен, чуждоезиков, природоматематически, технологичен, изкуства и спорт. Профилираното обучение и разширеното изучаване на някои общообразователни предмети дава възможност да се постави индивидуалността на ученика в центъра на учебно-възпитателния процес, да се осигури готовност за бързо професионално ориентиране към определен профил, определена специалност.

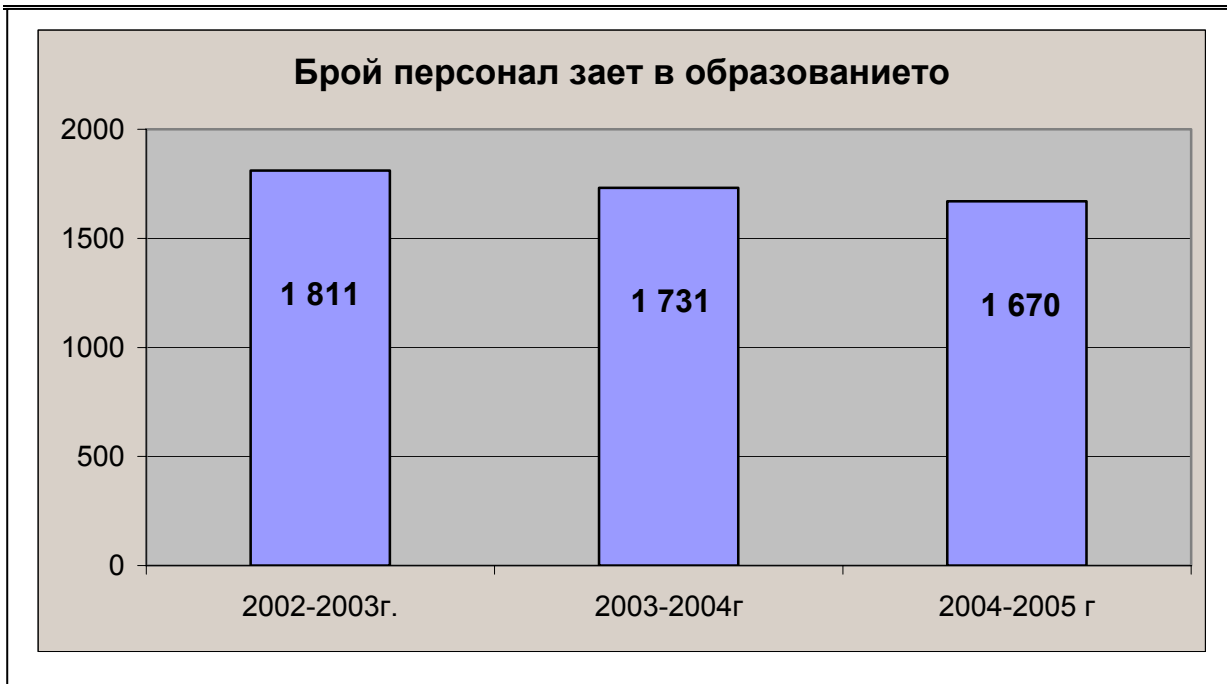
В общинските училища през учебната 2004/2005 г. към началото на втория учебен срок се обучават 11 799 ученика в 529 паралелки от I до XII клас – включително и учениците от болничните паралелки. Броят на полуинтернатните групи е 32.

През учебната 2003/2004 година броят на учениците е бил 12 615, разпределени в 554 паралелки.

През 2002/2003 година съответният брой ученици и паралелки са били: 13 154 и 572.

Персоналът, зает в сфера “Образование” за учебната 2004/2005 година, е 1670 човека, за 2003/2004 -1731, а за 2002/2003 – 1811.

В училищата са изградени 27 компютърни кабинети с 378 компютъра.

На територията на град Добрич функционират 8 /осем/ държавни професионални гимназии, Помощно училище, Дом за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи /ДОВДЛРГ/ ”Дъга” и 6 /шест/ академични учебни звена.

През последните десет години броят на студентите е нарастнал десетократно. През учебната 2004/2005 година в Добрич се обучават 2839 студенти по 35 специалности. Единственото самостоятелно акредитирано висше училище е Международният колеж по туризъм, който е частен, останалите представляват центрове за дистанционно обучение на университетите в Шумен, Велико Търново и Варна.

Тенденции и проблеми в сферата на образованието:

- Очертава се тенденция на колебаещо се стабилизиране на раждаемостта в град Добрич и съответно стабилизиране на приема на ученици в първи клас.
- Тенденция е намаляване броя на персонала, зает в целодневните детски градини и общинските училища. В сравнение с учебната 1995/1996 година, когато работещите в сферата на образованието са били 2 626, през 2004/2005 година те са с 956 бройки по-малко. Съкращаването на педагогическия персонал води до повишаване средната възраст на хората, заети в сферата на образованието.
- Променено е и съотношението педагогически и непедагогически персонал. Ако през учебната 1995/1996 година то е било 66,6 % към 33,4 %, то през 2004/2005 година е 75,4 % към 24,6 %. Тази тенденция на увеличаване дела на педагогическия персонал за сметка на непедагогическия води до нарастване на средната месечна брутна работна заплата в сферата на образованието, която е по-висока от средната за страната. Ежегодно се увеличава професионално-квалификационното равнище на педагогическите кадри. Седемдесет и четири процента /74,0 %/ от учителите по предучилищна педагогика в Общината са с висока квалификационна степен. През 2003 година с професионално – квалификационна степен /ПКС/ са били 67,0 %. Педагозите в общинските училища през учебната 2004/2005 година с ПКС са 49,0 %, съответно през 2003/2004 година са били 44,4 %.
- Все по-успешни се оказват условията и дейностите за реализация на задължителното училищно обучение.
- Тенденция е намаляване на броя на полуинтернатните групи /ПИГ/ в училищата. През учебната 2002/2003 година са били 52, през 2003/2004 – 46, а през 2004/2005 – 32.

- Намалението на ПИГ оказва негативно влияние върху процеса на задържане на децата в училище и оползотворяване на свободното време. Причината е в несъвършенството на нормативните документи и стандарти за определяне числеността на персонала в сферата на образованието.
- Налице е повишаване качеството на образователните услуги в Община град Добрич, изразяващо се в организирането на обучение на педагогически кадри за работа с компютри, провеждането на кандидатстудентска борса и изложение “Панорама на средното образование”, усъвършенстване на новия бюджетен подход чрез делегиране на права и отговорности в общинските училища, издаване на информационни материали за ученици и родители, увеличаване броя на компютрите в общинските училища.
- Наличието на висши училища в Добрич е предпоставка за формирането собствен научен потенциал и за създаване на по-тесни връзки между икономика – наука - образование

2.3.6. Култура, младежки дейности

2.3.6.1. Художествена култура.

Художествената култура е елемент в цялостната общинска политика на Добрич за осигуряване на устойчиво развитие на града, за демократично мислене и подобряване качеството на живот на неговите граждани.

Като част от националната културна политика, ролята на добричката култура с мото “Културата – назад към бъдещето” е да създаде условия и да гарантира, че ще запази своята неповторима идентичност при интеграцията ни в Европейския съюз сред нарастващата глобализация и успешно да обвърже традициите със съвременните културни практики.

Добрич с отговорност съхранява, продължава и развива богатите традиции в областта на духовната култура. Създават се нови и непрекъснато се търсят актуални ниши в културното пространство. Градът е престижен и съвременен културен център на региона и страната с динамично изградена културна инфраструктура, многообразна и активна културна среда, хармонично интегрирана в общия социален и икономически профил на Добрич.

Културната политика е изградена съобразно принципите на равнопоставеност на културните институти и творци, свобода на художественото мислене и творчество, управленска автономност, достъпност, качество и ефективност /социална и икономическа/, конкурентност, многообразие и устойчивост на културните дейности, партньорство и диалогичност, инициативност, експерименталство и насърчаване на новото, утвърдени в нормативни документи на Министерство на културата, Общинския съвет град Добрич и Хартата на европейските градове на Съвета на Европа.

Основните организации и дейности в общинската културна инфраструктура, според формата на управление и финансиране са както следва:

◆ Държавни културни институти:

- **Драматичен театър “Йордан Йовков”**- с 6 щатни бройки, над 4000 кв. м. застроена площ, основна зала с 400 места, камерна зала със 100 места и Огледална зала със 130 места,
- **Държавен куклен театър “Дора Габе”** – с 9 щатни бройки, 1585 кв. м. застроена площ, основна зала със 175 места и камерна зала със 75 места, за периода 2003 до 20004 г. са реализирани 18 постановки, от които 4 премиери.

◆ Общински културни институти (държавни делегирани дейности):

- **Библиотека “Дора Габе”** – над 357 000 фонд, 5000 регистрирани читатели, над 80 000 заемания, над 50 000 посещения, щат 21 души;
- **Исторически музей** – фонд от над 150 000 музейни ценности, 12 постоянни експозиции в 9 сгради, средно годишно по 6 500 посетители, над 300 беседи, от 1984 г. до 2004 г. са издадени 22 тома на сб. “Добруджа”, щат 27 души;

- *Художествена галерия* – 3273 кв. м. застроена площ, фонд над 3300 художествени музейни ценности, постоянна експозиция на два етажа, годишно се организират над 50 авторски, тематични или ученически изложби, щат 9 души.
- ◆ **Общински културни института (общински делегирани дейности):**
  - *Български камерен оркестър* - създаден през 1968 г. БКО е един от водещите в страната. Оркестърът осъществява многобройни концерти у нас и в чужбина, щат – 16 души;
  - *Духов оркестър* - неразделна част от културния живот на града. Усилията на оркестъра са насочени към разширяване и обогатяване на репертоарния план, изнасяне на лектории в училищата на града и областта, щат 20 души;
  - *ПФА “Добруджа”* – утвърден център за изучаване, съхраняване и популяризиране на добруджанския фолклор, щат 28 души;
  - *Детски хор и Хор “Добруджански звуци”* вече десетилетия показват високо художествено майсторство, граничещо с професионализъм, спечелили си слава на 4 континента, щат 3 души.

На територията на Общината функционират три читалища:

- *НЧ “И. Йовков”* - е традиционно самоуправляващо се българско културно просветно сдружение със 135 годишна история и се развива като съвременен многофункционален културен и образователен център в съответствие с потребностите на гражданското общество в Добрич, 1800 кв. м. застроена площ, фонд над 176540 единици, над 5000 читатели с над 18000 посещения годишно; 8 школи и студия; щат 10 души.
- *Читалище “Пробуда”* - книжен фонд (500 библиотечни единици), към читалището са сформирани: Група за автентичен фолклор, Детски танцов състав и Коледарска група, 1 щатен служител;
- *Читалище “Романо дром”* - с книжен фонд 500 библиотечни единици с 200 читатели, към него действат 7 школи и клубове, щат 8 души;

В Общината функционират следните творчески съюзи, частни културни сдружения и формации - Сдружение на писателите, Дружество на художниците, Дружество на художниците-“Ателие 13”, Дружество на хореографите, Дружество на краеведите, Съюз на архитектите – клон Добрич, Съюз на учените в България – клон Добрич и др./, граждански сдружения, любителски формации /Хор на учителките, Хор “Мистика”, Фолклорни ансамбли “Зорница”, “Добротица”, “Добруджа” възпитаниците на Младежкия дом, Центъра за работа с деца, СОУ “Св. Кл. Охридски”/ и частни структури /Музикална къща “Катлин”, Музикална къща “Доминанта”, галерия “VIP” и др./ Част от широкото понятие културен сектор в града са и частните културни и търговски организации като 23 издателски, рекламно-издателски и продуцентски къщи, печатници, 13 печатни и електронни медии, които представят културата в специална медийна продукция.

В град Добрич има култура, която съществува като еквивалент и покритие на духовните потребности на добруджанци.

Добричката култура е интегрална част от националния културен спектър. В града се провеждат престижни регионални културни мероприятия, които се развиват прогресивно по посока на националните и европейски художествени ценности.

Добрич е утвърден фестивален град. Културното пространство на общината непрекъснато се обогатява чрез нови инициативи от национален и международен характер.

В Добрич се реализират 8 национални и международни фестивала, конкурси и проекти.

Реализират се съвместни дейности с други български общини в области Добрич, Варна, Силистра, Стара Загора, Шумен, Търговище, Бургас, Пловдив и др.

Община град Добрич разполага с много добра материално-техническа база, с първия извън столичен орган в зала с 800 места и изключителна акустика.

Полагат се усилия за поддържане, обновяване и пълноценно използване на общо 12 зали с културно предназначение с 2210 места.

За популяризиране изкуството на добричките дейци се изготвят компактдискове на съставите, брошури и сборник “Добруджа” и История на Добруджа.

За Община град Добрич относителния дял на бюджета за дейностите на функция “Култура” е все още твърде нисък – 4,56 % (без Почивно дело , физкултура и спорт), като завишението се дължи основно на държавната субсидия за читалища, ФРЗ и обществено осигуряване.

Тенденции за развитие:

- разработване на съвместни културни проекти в интерес на общността;
- реализиране на разработените “Културни маршрути” към интегрирания туристически продукт на Общината;
- изграждане на Културно-информационен център в град Добрич;
- утвърждаване и развитие на Добрич като изявен фестивален град;
- стимулиране на културното предприемачество и свободната гражданска инициатива;
- развитие на публиката и най-вече приобщаване на младежката аудитория;
- увеличаване броя на частните сдружения с културна насоченост и любителските художествени формации.

2.3.6.2. Младежки дейности

През последните дванадесет години страната ни се променя и това е процес на преход към демокрация, който оказва огромно влияние върху младото поколение. Сред младите хора най-релефно са очертани крайностите, произтичащи от бурно протичащите процеси на промяна. Социалното разделение, свободното придвижване, информационното общество са фактори, чието влияние намира най-експресивната си изява сред тази възрастова група от населението. Младежите получават реален достъп до световната култура, но сред тях е и нейното квази културно потребление, което придобива обезпокоителни размери. Всичко това определя задачата за провеждане на специална младежка политика с присъщите ѝ възможности да действа като баланс между необходимо и придобито, между намерение и резултати. Младите хора имат ясно послание, свеждащо се до желанието гласът им да бъде чул и към самите тях да се отнасят като с напълно равноправни участници в процеса на развитие на местната общност.

Младежката политика не може да бъде друга освен алтернативна. Структурите, реализиращи тази политика на територията на Община Добрич са Младежки дом, Център за работа с деца, Спортна школа, ЦУНТТМ, Читалищата, Училищата, неправителствените организации, Спортните клубове, Младежките организации, доброволци, неформални групи, клубове по интереси. За съжаление те работят в база, която е морално и технически остаряла, а финансовите възможности на този етап позволяват единствено нейното частично модернизирание. Структурите работят в мрежа, съгласувано и на практика реализират публично-частни партньорства в сфера, свързана с организиране свободното време на младите хора. Гъвкавостта в предлаганите алтернативи е една от характеристиките на работата им. Това е и наложително поради факта, че младежките интереси се подчиняват на модни тенденции, с отзвучаването на които спада и интереса към тях.

Концептуално формалните и неформални младежки прояви са обхванати в Общинската програма за участието на младите хора в живота на Общината. Дейностите са базирани на анализ на младежките потребности, а очертана тенденция е дидактизмът да отстъпва място на инициативата на младежите. В резултат на това голяма част от културния календар на Добрич е зает с младежки изяви, включително и с международен характер – фестивалите “Сарандев”, “Фолклор без граница”, “Надежди, таланти, майстори”, утвърждава се младежкят преглед на техническото и научно творчество “Даровете на земята и хората”, устойчиви неформални групи и субкултури като рок, брейк, рап, рисуващи графити,

екстремни спортове, скаутски организации. Те са и алтернативата на агресивното поведение и превенция на СПИН, наркотици, младежка престъпност и трафик на хора.

2.3.7. Спорт

В съвременните условия на непрекъснати обществено - икономически промени въпросът на развитието на физическото възпитание, спорта, общинската спортна база в Община град Добрич придобива съществена значимост. Физическата култура и спортът в началото на XXI век се превръщат в приоритетен фактор със социална значимост, от което в определена степен зависи физическата активност, по-доброто здраве, дееспособност и дълголетие на жителите на град Добрич. Очевидна е необходимостта да се преосмисли и прецизира позицията на Общината по проблемите на физическото възпитание и спорта с реалните потребности на бъдещето, защото зараждащото се информационно общество е общество, на което са необходими здрави и жизнени граждани.

2.3.7.1. Развитие на спорта в град Добрич.

Спортни клубове, през 2003 г. са били 23, 2004 г. - 32, а 2005 г. вече са 35 спортни клуба по 22 вида спорт, в т.ч.:

- вдигане на тежести	- 3	- колоездене	- 1
- бокс	- 2	- хандбал	- 1
- кикбокс	- 2	- волейбол	- 1
- лека атлетика	- 2	- баскетбол	- 1
- худ. гимнастика	- 2	- хокей на трева	- 1
- културизъм	- 3	- борба св. стил	- 1
- тенис на корт	- 3	- карате	- 1
- туризъм	- 2	- бадмингтон	- 1
- шахмат	- 1	- конен спорт	- 2
- тенис на маса	- 1	- спортни танци	- 2
- ушу	- 1	- ориентиране	- 1

От тях регистрирани в Националния регистър към съответната федерация са 35 клуба. Регистрираните спортни клубове в обществена полза са 30 и в частна полза 5. Двадесет и един от спортните клубове са обединени в ОСК "Добруджа", регистриран като сдружение с нестопанска цел. На територията на Община град Добрич е регистриран и един професионален спортен клуб ПФК "Добруджа".

2.3.7.2. Финансиране на спорта

През периода 2002 г. - 2004 г. в Общинския бюджет по дейност "Детски и специализирани спортни школи", в § 43 Субсидии са утвърждавани средства както следва:

Година	План, в лв.	Отчет, в лв.	% План/Бюджет
2002	30 000	29 994	0,13 %
2003	22 500	22 047	0,09 %
2004	34 000	34 000	0,14 %

Минималните диференцирани размери на паричните средства за подпомагане на физическото възпитание и спорта за децата и учениците се определя с ПМС № 129/11.07.2000 г. Изготвят се проекти от всички детски градини и училища в съответствие с утвърдените критерии на ММС и МОН.

2.3.7.3. Състояние на спортните бази в град Добрич.

В Община град Добрич има 6 /шест/ закрити спортни бази и 4 /четири/ открити, които се стопанисват от "Спортни имоти" ЕООД - със 100 % общинско участие, чийто основен предмет на дейност е поддръжка и експлоатация на спортни обекти, организиране и провеждане на спортни мероприятия. Тези бази се ползват безвъзмездно от спортните клубове в град Добрич. Основните им характеристики са следните:

Име	Адрес	Описание
Открит спортен комплекс "Простор"	Бул. "25-ти Септември" № 1	Комплексът разполага с тенис кортове, кортови игрища за баскетбол, волейбол, футбол, хандбал и полигони за хвърляния, парова централа
Спортен комплекс "Добротица"	Бул. "25-ти Септември" 1	Съоръжението се състои от зала за спортни игри с 1300 седящи места, кръгова лекоатлетическа писта с 800 места, зала ОФП, сервизни помещения, възстановителен център.
Покрит плувен басейн "Русалка"	Ул. "Ген.Колев"	Басейнът е с размер 1380 кв. м. Необходими за сериозни инвестиции за възстановяването му.
Спортни зали "Русалка"	Ул. "Ген.Колев"	Състои се от зала за спортни игри с размери на игралното поле 1350 кв. м. и височина 7.50 м., волейболно игрище, баскетболно и хандбално игрище, две зали ОФП, зала художествена гимнастика, зала бойни изкуства, тенис и бадминтон, зала бокс, сервизни помещения, възстановителен център.
Спортен комплекс "Младост"	Градски парк	Комплексът се състои от зала за вдигане на тежести, зали УСШ, складова част и съблекални и шест тренировъчни игрища.
Спортна зала "Работник"	Индустриален. квартал	Залата е с размер 504 кв. м. с игрище за спортни игри: волейбол, хандбал и тенис корт, възстановителен център, съблекални.
Зала за Шах-клуб	Бул. "25-ти Септември" № 14	С размери 65 кв.м. за шах-клуб
Стадион "Дружба"	Градски парк	Комплекс от тренировъчни игрища и представителен стадион.
Тренировъчно футболно игрище	Градски парк	Тренировъчно игрище
Футболно игрище "Пионерски стадион"	Градски парк	Тренировъчно игрище

2.3.7.4. Спорт в училище

В условията на реформите в българското общество все по-актуален е въпросът за здравето на децата и учениците, физическата дееспособност и двигателна активност. Във връзка с това Отдел "Образование и култура" осигурява условия за провеждане на ефективен учебен процес по физическо възпитание и култура, както и за осмисляне на свободното време на децата и учениците като организира, координира и синхронизира училищните и общински изяви в областта на спорта.

Съвременните потребности предполагат демократизиране и активизиране на физическото възпитание. Въвеждането на трети час по физическо възпитание дава възможност за разширяване на възможностите за двигателна активност. Реализира се чрез

модулно обучение, което позволява усвояване на различни видове спортни дисциплини в зависимост от желанието на учениците, възможностите на конкретното училище и подготовката на учителите. Възможностите за вариантност на съдържанието и многообразието на формите позволяват цялостната дейност да се насочи съобразно ценностната ориентация на учениците, интересите и потребностите им.

Модулното обучение се осъществява с решение на Педагогически съвет съобразно училищната и предоставената за ползване общинска спортно-материална база. РИО и Община Добрич координират чрез изготвяне на графици възможностите за ползване на общинската спортна база. За общинските училища този час се финансира от Общината, а за държавните от съответното министерство, към което е училището.

Участието на ученици от гр. Добрич в общински, областни, зонални и финални състезания за периода 2002 - 2004 г. е както следва:

№	Състезания	2002 г.	2003 г.	2004 г.
1.	общински състезания	1 935	2 056	1 305
2.	областни състезания	237	232	816
3.	зонални състезания	136	163	216
4.	финални	80	79	34

В Общината масовия спорт е застъпен основно в училища и детски градини като по-широко участие на граждани има при провеждането на Международния ден на интензивното ходене и Международния ден на предизвикателството. Създадена е възможност за използване на откритата и закрыта спортна база за масово спортуване независимо, че на този етап не се използва напълно тази възможност от гражданите.

УСШ е обслужващо звено за извънучилищна, учебно-тренировъчна и спортно-състезателна дейност. Съдейства за развитието на началната спортна подготовка, подбора и селекцията на таланти деца за СУ "Г.С.Раковски" и спортните клубове на територията на гр. Добрич.

2.3.8. Социални дейности

На територията на община град Добрич е изградена сравнително добра мрежа от заведения за предоставяне на социални услуги. Тази мрежа обхваща най-рисковите групи от населението, а именно- възрастни самотни хора, лица със тежки увреждания, деца с увреждания. Социалните услуги, които се предоставят, са както следва:

- **Социални услуги, предоставяни от специализирани институции:**
  - **Дом за стари хора** град Добрич е открит през месец март 2002 година с капацитет 115 места
  - **Приют за безнадзорни деца** – заведението за социални услуги ще бъде разкрито през второто полугодие на 2005 година. Приютите са заведения за краткосрочни услуги, предоставяни в специализирани институции, т.е. децата могат да бъдат настанявани в него за не повече от три месеца.
- **Социални услуги, предоставяни в общността:**
  - **Дневен център за деца с увреждания** - разкрит през месец юли 2002 година, с капацитет 46 места. Недостатъчните помещения, предназначени за почивка на децата, не позволяват да бъдат приети повече от 12 деца за целодневно обгрижване. Недостатъчни са помещенията за занимания, което не позволява разделяне на децата в по-малки групи в зависимост от заболяванията и възрастта. През месец април на настоящата година за пребазиране на Дневен център за деца с увреждания беше предоставена обособена част от детска градина № 30, понастоящем в процес на реконструкция

- **Център за социална рехабилитация и интеграция** - разкрит е през 1998 година с капацитет 24 места. Центърът е специализиран в предоставянето на социални слуги на деца и лица със зрителни увреждания.
- **Домашен социален патронаж** - социална услуга, насочена основно към възрастни хора и инвалиди. От началото на 2005 година капацитетът на заведението за социални услуги е увеличен на 350 /триста и петдесет/ места.
- **Социален асистент** - социална услуга, предназначена за самотно живеещи лица със загубена работоспособност над 90 % и с призната чужда помощ. Дейността "Социален асистент" е част от Националната програма "От социални помощи към осигуряване на заетост" и се финансира от Министерство на труда и социалната политика.
- **Клубове на пенсионера** – на територията на Община град Добрич функционират 9 /девет/ клуба на пенсионера. Материално - техническата база на клубовете не е на добро ниво. Сградният фонд е остарял и на места неподходящ за развитието на такава дейност. На този етап той се поддържа с частични козметични мерки.

Понастоящем Община град Добрич не предоставя социални услуги за някои рискови групи, което трябва да бъде преодоляно в бъдеще, а именно:

- Да бъдат обхванати безнадзорните лица над 18 годишна възраст;
- Развитие на мрежа от социални услуги в обособените ромски квартали;
- Да се изгради мрежа от дневни центрове за предоставяне на социални услуги на възрастни хора и лица с увреждания;
- Да продължи разширяването на спектъра от социални услуги за деца с увреждания.

2.3.9. Градска сигурност и превенция.

2.3.9.1. Състояние, структура, тенденции на престъпността на територията на Община град Добрич.

За периода 2002 г. - 2004 г. състоянието на криминалната престъпност на територията на Първо РПУ - Добрич се характеризира в количествено отношение както следва:

- 2002 г. – 1 495 регистрирани престъпления;
- 2003 г. – 1 658 регистрирани престъпления;
- 2004 г. – 1 601 регистрирани престъпления;

Брой на извършените и разкрити престъпления на територията на град Добрич

ПРЕСТЪПЛЕНИЯ	2002 г.		2003 г.		2004 г.	
	Извършени	Разкрити	Извършени	Разкрити	Извършени	Разкрити
Опит за убийство	2	2	1	1	1	1
Убийства	-	-	3	2	1	1
Грабежи	70	32	74	33	64	38
Блудства	3	2	3	2	4	4
Изнасилвания	8	7	7	7	5	5
Тежки телесни повреди	1	0	3	2	1	1
Измами	36	23	35	17	34	20
Домови кражби	344	78	253	44	171	60
Джебчийски кражби	14	11	20	6	24	13
Кражби на вещи и части от МПС	105	52	102	47	147	69
Други кражби	340	146	250	98	269	112
ПЗО на МПС	87	12	120	28	131	15
Други престъпления	209	182	246	184	294	140

Притежаване на наркотици	24	18	16	11	26	23
Палежи	13	3	30	2	16	3
Хулиганство	13	12	24	24	31	38

От общо извършените престъпления делът на **тежките криминални престъпления** против личността е относително малък. Опитите за убийство, убийствата, както и тежките телесни повреди са единични бройки за всяка година. Половите престъпления /блудства и изнасилвания/ през периода бележат спад. Но разглеждайки количествената характеристика на умишлените престъпления против личността, не може да се направи извод за тенденция към трайно намаляване, тъй като мотивацията на извършителите не се определя от чисто икономически фактори. Тези престъпления са с битов оттенък и до голяма степен са обусловени от психологическата характеристика на извършителите им.

Традиционно голям е делът на престъпленията против собствеността, около 3/4 от общо регистрираните.

Като основен проблем сред младото поколение през 2002 и 2004 година се оказва **притежаването и употребата на наркотици**.

Делът на **младежката престъпност** на територията на Общината бележи тенденция на запазване. Тази престъпност ангажира вниманието на служителите на РПУ и комисиите за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни лица.

2.3.9.2. Състояние, структура, тенденции на престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните на територията на Община град Добрич.

Състоянието и тенденциите на противообществените прояви в последните години имат нови форми и характеристики – масовост, групово извършване на противообщественото деяние, увеличен брой на момичетата – извършители, прояви на насилие, агресия, нарушаване и неспазване на приети и регламентирани норми и ограничения /Наредба за опазване на обществения ред и общинската собственост на територията на град Добрич/. Увеличава се броят на малолетните правонарушители /до 14 години/. Снижаването на възрастовата граница е показател за занижен контрол на семейството и училището, на социалната среда като цяло. Това са причини и за бягство от дома, когато децата са на крачка от извършване на криминално деяние или често стават жертва на криминални посегателства. През 2002 година броят на малолетните извършители е 8, през 2003 година – 41, а през 2004 година – 49.

Години	2002	2003	2004
1. Брой възпитателни дела	47	51	104
2. Брой извършители на противообществени прояви	66	80	225
3. Вид на противообществената проява			
- кражби	26	50	81
- хулигански прояви	5	20	135
- проституция	4	3	2
- грабежи	-	-	5
- наркотици	3	1	6
4. Възпитателни мерки по чл.15 от ЗБППМН	1	2	11
5. Настанени деца във ВУИ и СПИ	10	5	4
6. Криминални престъпления и убийства	-	-	-

Наблюдава се намаляване разпространението и употребата на “твърда” дрога, но се увеличава броят на децата, употребяващи марихуана. Тенденцията е в последната година да се употребява синтетична дрога – амфетамин и екстази, както и разпространението в районите около училищата. Проведеното през 2004 година социологическо проучване на територията на общината показва, че 30 % от учениците са употребявали или употребяват

наркотици поради интерес, удоволствие, подражание. Общинският съвет по наркотични вещества обединява силите и възможностите на всички компетентни и отговорни общински и държавни институции, като координира дейността по превенция на дрогата.

При момичетата, които са установени, че проституират, се наблюдава устойчивост. Обикновено те са от ромски произход и значителна част от установените по време на полицейски акции са гастролиращи.

Кражбите, извършени от малолетни и непълнолетни, бележат прогресивно увеличаване. Най-често те имат групов характер. Участниците са от двама до пет. Извършени са кражби на: черни и цветни метали, мобилни апарати, пари, златни накити.

Най-честата проява на хулиганство е участието и нанасянето на побой. Причините са необосновани, проявява се лекомислие и безотговорност, не се отчитат последиците от това действие, което често пъти граничи с подчертана агресия.

Масов характер има нарушаването на Наредбата за опазване на обществения ред. Броят на установените в увеселителни заведения след установеният в Наредбата час с всяка измината година нараства. През 2004 година те са 34, а само за периода януари-април 2005 година – 28. По време на възпитателните дела МКБППМН установява, че извършителите познават ограниченията в Наредбата, но със знанието на родителите си я нарушават.

Наблюдава се тенденция на нарастване броя на децата, които напускат домовете си, или извършват бягство от дома. Това най-често се случва в нездрави семейства, където липсва нормално общуване и диалог между децата и родителите. Трайно се установява практиката родителите да не могат сами да се справят с възпитанието и поведението на децата си и търсят помощ от специалисти. Това беше една от причините за изграждането на Информационно-консултативния кабинет към МКБППМН, в който работят психолози, социални работници, педагози. Те провеждат индивидуални и групови консултации, както с децата, така и с техните родители. Ето защо считаме, че съществуването на подобни помощни органи към местните комисии е от изключителна важност.

Начини за намаляване на детската престъпност и асоциалните прояви:

- Разнообразяване формите на превенция в училище;
- Утвърждаване мястото на УКБППМН като структура в училище за ранна превенция;
- Обучителни семинари с класни ръководители, учители, педагогически съветници по проблемите на девиантното поведение, агресията и насилието;
- Организиране свободното време на децата в творчески и спортни дейности, като алтернативи на асоциално поведение.
- Ролята и мястото на семейството във възпитанието на децата
- Привличане на семейството като партньор във възпитанието и отглеждането на децата – “Училище за родители” в рамките на ИКК към МК; да се осигури необходимата финансова издръжка за неговото съществуване;
- Съвместни дейности на училищните ръководства и училищните настоятелства, органите на реда, МКБППМН, Отдела по закрила на детето с родителските активи по класове;
- Да се гарантира от общината определеният от УКБППМН брой обществени възпитатели за град Добрич, които да осъществяват помощ и подкрепа на родители, проявили дефицит в отговорностите си към децата.
- Изработване и приемане на Общинска стратегия за противодействие на асоциални прояви сред малолетните и непълнолетните.
- За пребиваващите във ВУИ, които са жители на град Добрич и не са ресоциализирани в семейства, при навършване на пълнолетие да се подпомагат с общински жилища и осигуряване на работни места в общинското предприятие “Устойчиви дейности и проекти”
- Утвърждаване и координиране дейността на общински и държавни институции, НПО и сдружения в Консултативен съвет по “Квартална политика и превенция на престъпността” към Кмета на Община град Добрич.

2.3.9.3. Кадрово осигуряване.

Група Териториална полиция /ТП/ по щат се състои от 12 офицера - районни инспектори /РИ/ , 6 сержанта - младши районни инспектори /МлРИ/ и 1 сержант - МлРИ по КОС. Последният работи изключително по направление КОС. Към настоящият момент има 2 вакантни места за МлРИ. Един РИ е на школа за първоначална подготовка във ВИПОНД.

Основните задачи са залегнали в Инstrukция I-41/25.03.2003 г. за дейността на РИ и МлРИ от Националната полиция и те са разпределени най-общо в следните раздели:

- Защита правата и свободите на гражданите, сътрудничество и съдействие на органите на държавна власт, местно самоуправление, неправителствените организации и гражданите и приближаването на полицейското обслужване до населението;
- Организиране и осъществяване опазването на обществения ред и обезпечаване безопасността на движението;
- Превенция и разкриване на правонарушения и установяване на лица и вещи, обявени за издирване;
- Осъществяване на административен контрол във връзка с носенето и редовността на българските документи за самоличност, по КОС и по работата на лица, занимаващи се с частна охранителна дейност.

2.3.10. Основни изводи и анализ на човешките ресурси

- Естествен отрицателен прираст на населението, обусловен от намаляващата раждаемост, увеличението на общата смъртност и колебливост в коефициента на детска смъртност;
- Динамика на заетостта и безработицата, усложнени от структурните изменения в икономиката. Преобладават заетите в третичния сектор, а дялът на заетите в първичния сектор е много нисък. Това структурно разпределение на заетите лица се дължи на обстоятелството, че община град Добрич включва само град Добрич;
- Повишаваща се заболяемост на населението, свързана с обедняване на големи групи население както и неговата невъзможност да заплаща допълнителни услуги; намаляващите ресурси в областта на здравеопазването - преди всичко финансовите също са значим фактор за повишена заболяемост. Продължава процесът на "подмладяване" на социално-значимите заболявания;
- Градът чувства остри нужди от съхраняване, поощряване, маркетинг и презентация на културната си идентичност;
- Общината полага усилия за въвличане на своите жители в културни и спортни активности, но е финансово затруднена да поддържа базата си;
- Не са достатъчно ресурсите и структурите за утвърждаване на социално съпричастна общност;
- Необходима е по-добра координация между институциите за гарантиране сигурността на гражданите и реда в общината;

2.4. Развитие на инфраструктурата и опазване на околната среда.

2.4.1. Урбанизация.

Проблеми на урбанизираната територия:

- Неприложими ПУП /Подробен устройствен план/ за части от територията;
- Недоизградена комуникационна мрежа, техническа инфраструктура и благоустрояване, паркинги и гаражи;
- Неподдържано изградено благоустрояване;
- Неподдържане на сградния фонд и привеждането му в съответствие с нормите за конструктивна устойчивост и енергийна ефективност;

- Липса на комплексност при изграждане на техническата инфраструктура.

Кадастър - съвкупност от основни данни за местоположението, границите и размерите на недвижимите имоти на територията на страната, отделни региони и населени места, както и за тяхната собственост. Той ни дава изходна база информационни данни, необходими за проектирането, поддържането и управлението на сградния фонд, инфраструктурата и околната среда.

Проблеми и произтичащи от тях задачи:

- Неоцифрени са застроително-регулационните планове на ПЗ “Север” и “Запад”, на ЖК “Север 1”, “Север 2”, “Север 3” “Строител”, “Дружба”, ЖК „Изгрев“.
- Наложително е изработването на нови ПУП на ЖК “Север 1”, “Север 2” и “Дружба”, защото старите са в Машаб 1:1000 и точността им е недопустима.
- Наложително е изработването на нови ПУП на ПЗ „Север“ и “Запад”, тъй като там собствениците на имоти се менят ежемесечно, поради непрекъснато извършващите се продажби /сделки/, а действащите планове са много остарели и неактуални. Има и много неточности в извършените изменения – дублиражи на квартали и парцели.
- Неактуален кадастър на ЖК “Русия 1”, ЖК “Русия 2”, ЖК “Русия –3”, ЖК “Балик” и др. Цифровият модел е получен чрез дигитализиране, без попълване на старите кадастрални планове.
- Липса на попълване и актуализиране на подземния кадастър, което се отразява при реализацията на инвестиционни проекти и са възможни сериозни последици. /По новия ЗКИР, който е в сила от 01.01.2001 г. на Общината се предава ексекүтивна документация, но промените на подземния кадастър за предходни периоди не са отразени в наличните планове./ Необходимо е да се изработи пълен план на подземната /и надземната/ инфраструктура – ВиК, Ел, ОиВ, телефони, интернет, кабелна телевизия и др.
- Кадастралната карта, която предстои да бъде одобрена, не съдържа така необходимата специализирана информация за изработване на нови ПУП – тротоари, улици, озеленяване, инфраструктура и др. Необходимо е да се възложи изработването на специализирана карта за районите, където предстои изработването ПУП.
- Остарял ОГП, неактуални транспортни схеми. Необходимост от нов ОУП, като се вкарат в регулация новообразуваната ПЗ “Изток” и други урбанизирани територии.
- Изхождайки от изброените по-горе проблеми наложително е изработването на нови ПУП за ЖК ”Иглика”, ЖК ”Дружба” /1,2 и 4/, ЖК ”Строител”, ЖК ”Север - 1 и 2“, ПЗ ”Север” и ПЗ ”Запад”, ЖК ”Русия 1”, ЖК ”Русия - 2”, ЖК ”Русия 3-4”.
- Не трябва да се подминават и Лозята “Гаази Баба”, където непрекъснато постъпват заявления за промяна предназначението на земеделската земя. Частичните промени на статута от своя страна може да доведе до невъзможност за осигуряване на водопроводно и електро захранване. За тази неурегулирана територия трябва да се предприемат действия по създаването на план за улична регулация и имоти за обекти на публичната собственост.

През 2005 год. предстои приемането на ПУП на ЦГЧ в 4 части и възлагането нов ПУП на ЖК “Добротица” и ЖК ”Изгрев”. Отсъствието на специализирана карта за ЖК ”Изгрев” и ЖК ”Иглика” създава затруднения за възлагането на ПУП за тези райони.

2.4.2. Водоснабдяване.

Водоснабдяването на град Добрич се осъществява от сондажни кладенци, разположени около града и в областта, чрез помпени станции “Приморци”, “Минково”, “Одринци”, “Богдан”, “Алмалии”, “Рилци” и от района на “Батово” и водоснабдителна група “Шабла”, напорни резервоари и водопреносна мрежа, водата отива до крайния потребител.

Общото необходимо водно количество за град Добрич, е около 52 000 куб.м./денонощие. Това количество е напълно достатъчно за 24 часово водопотребление на града без режим.

Основната цел е необходимото количество вода за града да се добива от сондажните кладенци и каптажите, намиращи се около територията на град Добрич. Само при необходимост да се ползва вода от ПС “Македонка “ и ПС “Шабла”.

Водопроводна мрежа на град Добрич е с обща дължина 218 км, азбестоциментови водопроводи– 159 км., стоманени – 24 км., чугунени – 3 км., полиетиленови – 17 км. и поцинковани – 15 км. Централната част е обхваната от пръстен Ф 564 от азбестоциментови тръби, изграден през 1968 / 1970 година.

Със средства от “Водния заем“ на Световната банка водното дружество е подменило около 17 км от вътрешната водопроводна мрежа от етернитови тръби с полиетиленови и чугунени. Доставени са нови вносни потопаеми помпи за сондажните кладенци около града и нови хоризонтални помпи за помпените станции.

Основният физически проблем е свързан с лошото състояние на тръбопроводите, което води до 80 % загуби на вода. Вътрешната водопроводна мрежа, изградена през периода 1953 – 1961 години от азбестоциментови тръби, е изключително амортизирана, със силно износени уплътнители на връзките, което създава предпоставки за непрекъснати аварии.

За решаването на тези проблеми е направено пълно обследване и ново хидравлично оразмеряване на вътрешната водопроводна мрежа. Разделянето на града на 12 независими водоснабдителни зони със самостоятелно захранване, изолиране със спирателни кранове, позволява за всяка зона да бъде измерен обема на консумираната и изгубена вода, както и да се предприемат спешни мерки за локализиране на евентуалните течове. В тези зони се предвиждат редуцир - вентили за намаляване на напорите до оптималния минимум, а от там и рязко снижаване на загубите.

Големият брой течове, високите енергийни разходи, а от там и високата цена на водата формират приоритетните задачи, а именно:

- Поетапна подмяна на уличните етернитови водопроводи с полиетиленови;
- От 2002 – 2004 год. със средства на Общината са изградени 854 метра водопровод.
- Подмяна на част от етернитовия пръстен Ф546 с чугунен Ф600;
- Подмяна на площадковите водопроводи в жилищните комплекси и домовете отклонения, изградени предимно от поцинковани тръби, с полимерни тръби;
- Изграждане на пилотни зони с регулатори за понижаване на налягането във водопроводната мрежа, а от там намаляване на загубите и аварията.
- С цел максимално прецизно отчитане на реалната консумация на вода за битови и промишлени потребности – прецизен контрол и поетапна подмяна на водомерите;
- Възстановяване на водоизточниците около града чрез реконструкцията им и оборудването на сондажните кладенци с подходящи помпи за намаляване относителния дял на ел. енергията при добиване на водата.
- Подмяна на амортизираните водопроводи от сондажните кладенци до помпените станции.

2.4.3. Канализационни мрежи и пречиствателна станция.

Канализацията на град Добрич е смесена, отвеждаща едновременно битовите и атмосферни води и разделна в някои квартали на града /ЖК Балик , ЖК Добротица/. При проектирането и изграждането на канализационната мрежа на града са занижени нормите, интензивността на оразмерителния дъжд , а от там и диаметрите, което е довело в сегашния момент до невъзможност на мрежата да поеме всички отпадни води. Съществуващият главен колектор, изграден през 1964 година в момента работи на пълен профил като създава проблеми особено при дъжд. Кварталите “Рилци“ и “Изгрев“ са без канализация. Дължината

на канализационната мрежа е 160 км., дължината на довеждащия колектор – 10 км. Има три помпени станции за отпадни води, като едната от тях в момента не функционира.

Анализът на съществуващото положение извежда следните проблеми:

- Недостатъчен капацитет на уличната мрежа в ЦГЧ и на главния колектор, минаващ по най-ниските части на града. При обилни валежи има непрекъснати наводнения на улици, подлези, жилищни сгради и парцели.
- Липса на канализационни мрежи в кварталите “Изгрев“ и “Рилци“. Канализационна помпена станция /КПС/ “Иглика” не работи поради проблеми в оборудването и лошо състояние на сградния фонд;
- Диаметрите в ЦГЧ са занижени. Тази мрежа е проектирана през 60-те години с малки оразмерителни параметри. Освен това по време на нейното изграждане стандартните диаметри са намалени с един. Вследствие на това при средно голям дъжд канализацията се препълва и работи под налягане, като наводнява жилищни сгради, улици, подлези и парцели;
- Недостатъчна проводимост на главния колектор, минаващ по най-ниските части на града, вследствие на което отпадъчните води преливат и при сухо време и създават екологични проблеми;
- Инфилтрация в канализационната мрежа на подпочвени води и вода от течове от водопроводните тръби;
- Кражба на капаци на ревизионни шахти и решетки на улични оттоци.

За решаване на горепосочените проблеми е необходимо извършване на рехабилитационни дейности в цялата канализационна система. Направено е обследване и хидравлично оразмеряване на някои квартали и зони на града. За пълната реконструкция на канализационната система е необходимо да се търси решение след цялостното обследване канализацията на град Добрич. Необходимо е поетапното доизграждане на канализацията в града, както и изграждане канализация в кв. “Изгрев”. От 2002 – 2004 год. със средства на Общината са изградени 2 090 метра канализация. Около 97 % от населението на град Добрич е свързано с канализационната система.

Отпадните води се пречистват в Градска пречиствателна станция за отпадни води, разположена в с. Врачанци. Пречиствателната станция за отпадни води е поетапно въведена в експлоатация през 1985 година на площ 116,146 дка. Станцията е с проектен капацитет 73 500 куб.м./денонощие. В момента тя работи с капацитет около 50 000 куб.м./денонощие. Пречистването е двустъпално: механично (решетки, песькозадържатели, първични радиални утайтели, вторични утайтели) и биологично. Основната схема включва механично пречистване – решетки, песькозадържатели, първични радиални утайтели и биологично стъпало – биобасейни и вторични утайтели.

Пречистените отпадни води заустват в река Суха. След въвеждане на станцията в експлоатация не е извършвана модернизация, което несъмнено би повишило ефективността ѝ както по отношение на пречиствателния ефект, така и по отношение преработването на утайките.

Проблемите, които трябва да се решат са следните:

- Подобряване качеството на пречистената отпадъчна вода на изход ПСОВ с цел оползотворяването ѝ.
- Намаляване разходите за ел. енергия чрез подмяна на старите машини и съоръжения с нови, отговарящи на съвременните високотехнологични изисквания.
- Оптимизиране на процесите за обработка на утайките с цел ограничаване вредното им въздействие върху околната среда, намаление на площите за тяхното депониране и търсене на възможност за оползотворяването им.

2.4.4. Улично осветление.

Уличното осветление на територията на града се захранва от 170 касети с отворена магистрална схема, като мрежата е смесена - кабелно и въздушно захранване. Поради амортизиране и разкомплектоване не са работили 66 броя, а в 48 броя са липсвали електромери. От наличните 122 електромера - 80 броя са двутарифни и 42 броя - еднотарифни.

След разработен проект през 2001 г. за поетапна енергийно ефективна реконструкция и модернизация на уличното осветление, с решение на Общински съвет за реализацията на същия са заложили 700 хил.лв.

Същността на проекта е замяната на живачните лампи 250 W и 125 W с натриеви лампи с високо налягане - 150 W, 100 W, 70W, 50 W и компактни луминесцентни лампи 55 W. Предвидено е управление – от система “целонощно” преминаване в система “целонощно” и “полунощно” осветление, чрез замяна на остарелите фотоелектронни релета с програмируеми релета QDS-3,1, а също така и поставяне на двутарифни електромери. Намаляване на общата инсталирана мощност – 1 209 kW и повишаване на осветеността на съществуващата мрежа – към момента едва 27 %.

Първи етап – 2003 г.– /стойност 210 хил.лв./

- Обща инсталирана мощност – 820 kW.
- Постигната осветеност – 50 %.

Втори етап – 2004 г.– /стойност 250 хил.лв./

- Обща инсталирана мощност – 574 kW.
- Постигната осветеност – 70-75%.
- Осъществена е експлоатацията и поддържането на мрежата на стойност 36 хил.лв.

Трети етап – 2005г.– /стойност 250 хил.лв./,

- Премества се след реализиране на третия етап общата инсталирана мощност да бъде около 435 kW, а осветеността – до 90-95%.

Перспективи:

- Прехвърляне собствеността на уличното осветление на Общината от “Електроразпределене“ ЕАД – клон Добрич;
- Изнасяне /на границата на собственост/ от трафопостовите на КУО /касети за улично осветление/, с цел безпрепятствено обслужване от страна на общински служители;
- Проектиране и изграждане на ново улично осветление в райони с липсващо такова;
- Въвеждане на система за централизирано управление;
- Подмяна на силно амортизираната кабелна мрежа;
- Експлоатационно поддържане, текущ ремонт и мониторинг;
- Подмяна на част от амортизираните железни стълбове с нови и монтаж на допълнителни нови улични осветители;
- Рехабилитацията на съществуващи и изграждане на нови КУО /касети за улично осветление/;
- Подмяна на останалите еднотарифни електромери с двутарифни такива.

2.4.5. Газификация.

В близост до град Добрич преминава трасето на северния клон на магистралния газопровод с налягане 5,5 МРа, доставящ природен газ от Русия. Това благоприятства развитието на газоснабдителната система за града.

В северната част на града е изградена Автоматична газорегулираща станция /АГРС/ с капацитет 2 x 15 000 nm³/ ч.

Съгласно нормативната уредба на ЗЕ “Черноморска Технологична Компания“ – АД град Варна е лицензирана за срок от 10 години за “Разпределение на природен газ” на територията на Община град Добрич с решение № Л-080-08 / 14.02.2001 г., и в последствие

за регион "Добруджа" с център град Добрич е получила лиценз за 25 години от Държавната Комисия по Енергийно Регулиране /ДКЕР/ с решение № Л-132-08 / 26.02.2004 г. От 1985 година до 2004 година включително са изградени и пуснати в експлоатация общо в град Добрич **53,965 км.** разпределителни газопроводи. Предстои доизграждането на кл.12, който по проект е 6,400 км, и ще приключи до края на месец юни 2005 г.

Основните и най-важни проблеми, предстоящи пред Лицензианта за изграждането на газопроводната мрежа и Общината, е липсата на актуален подземен кадастър и необходимостта от отговорно отношение при избора на изпълнител на изкопните, възстановителните и монтажни работи за запазване на другите вече положени комуникации и на запазване на рехабилитираните нови настилки.

Съгласно част "Газификация" към ОГП за периода от 2007 до 2013 година се предвижда тъй нареченото "упътняване" на изградената газоразпределителна мрежа и изграждане на нова 42,550 км. мрежа. Тази инвестиционната програма за град Добрич най-общо включва следните четири основни групи обекти, като всяка една от групите има своята особеност.

Общински обекти - основно се състоят от училища и детски заведения /детски градини и детски ясли/ – общо 56 обекта, всеки един от тях със собствена котелна централа. Газификацията сектора приключи предсрочно през 2003 година. Предстоящи обекти за газификация от общинско значение но със по-различен статут и издръжка на дейностите са обекти като Спортни бази, Художествена галерия, Център за ученическо, техническо и научно творчество, корпус III на Община град Добрич, зала "Добрич", които са включени в краткосрочната програма до 2007 година.

Промислен сектор - всички работещите промишлени предприятия и фирми в града са газифицирани. Част от старите големи предприятия продължава да се реструктурират, вследствие на което възникват не малък брой малки частни фирми. Поради промяната на собствеността за по-голямата част от тях може да се счита, че не са енергийно обезпечени и централно отоплени. При сега изградените газопроводи тези обекти са с готовност за газификация при заявено искане от тяхна страна.

Обществен сектор - основно това са учебни сгради държавна собственост, хотели, търговско-промишлени и административни сгради за услуги, които са държавна и частна собственост - също със собствени котелни централи, както и такива без централно отопление. Тези обекти основно ще използват природния газ през зимния период за отопление. В някои от сферите на услугите е възможно използването му не само за отопление, а и като гориво за технологични нужди и други процеси - пекарни, подгриване /вместо с ел. ток и други горива/ и др.

Битов сектор - много съществен въпрос при газификацията на битовия сектор са необходимите инвестиции, които всяко домакинство трябва да вложи за преустройството и изграждането на нови инсталации, закупуване и монтиране на нови съоръжения, дори при най висока конкурентноспособност на цените на природния газ спрямо останалите енергоносители. Тенденцията за повишаване стойността на ел. ток в сравнение с природния газ също ще окаже съществено влияние за по-бързото преминаване домакинствата на природен газ. Поради тези причини считаме, че газификацията дори и да се разсрочи различно във времето за периода до 2013 в жилищните кооперации, населението бързо ще се ориентира към ползването на тази услуга. Жилищните блокове в град Добрич са почти 100 % частна собственост и поради различните финансови възможности на собствениците на жилища, се предвижда поэтапното развитие на мрежата, което успява да удовлетвори желанието на заявителите за съответната годината абонати да се газифицират. По разчети изграждането на газопроводната и газоразпределителна мрежа на квартал "Рилци" е предвидено да започне след 2010 г.

2.4.6. Улична мрежа и пътни съоръжения

В транспортен план Централната градска част се обслужва доста затруднено, поради следните причини:

- Прекалено голяма /за мащабите на града/ пешеходна зона, при чието изграждане са унищожени транспортни носители и което е по-лошо – не са осигурени други такива, които да вършат транспортна работа;
- Предвиденият ринг около Централната градска част с разклонения за влизане и паркиране не функционира нормално поради това, че важни отсечки от него не са изградени с необходимия габарит;
- Велосипедното движение не е силно изразено, то е много малко и символично, поради липса на велосипедни алеи.
- Всички градски магистрали, районни артерии и главни улици са изградени преди повече от 20 години, експлоатационният срок на носещия пласт асфалтобетон отдавна е изтекъл и тяхното състояние непрекъснато се влошава.

Като сериозен проблем се очертава **състоянието на пътните съоръжения** – мостове, подлези, надлези и др. Повечето от тях са изградени в периода 1960-1980 година и от въвеждането им в експлоатация не са поддържани, не са рехабилитирани и няма извършено обследване относно степента на износването им. По правило това са скъпо струващи съоръжения – както по отношение на изпълнението им, така и по отношение на тяхната поддръжка в безопасен за експлоатация вид.

Причините, довели до сегашното състояние на уличната мрежа и пътните съоръжения, са породени от следните **фактори**:

- Неблагоприятни атмосферни условия и влияния;
- Геоложки строеж на терена;
- Увеличена миграция на хора;
- Засилен транспортен трафик;
- Липса на финансиране от РБ, поради липсата на пътна мрежа в град Добрич;
- Ограничен местен ресурс за поддръжка;
- Липса на пълна техническа документация.

2.4.7. Транспорт и съобщения.

2.4.7.1. Транспортен достъп .

Град Добрич е вторият по големина икономически център в Североизточна България, административен център на Община град Добрич и Област Добрич. Разположен е между Черно море и река Дунав, в Дунавската хълмиста равнина върху Добруджанското плато - на 45 км от аерогара Варна и на 35 км от пристанище Балчик. Частта от черноморското крайбрежие, която принадлежи на региона, има дължина 110 км.

Територията на региона се пресича от шосейни пътища - към Черноморското крайбрежие, международния транзитен път по транспортния паралел “Север-Юг” – Румъния, Молдова, Полша, Украйна и Русия. Пътната мрежа на Добрич гарантира достъп до морски и речни пристанища, Ро-Ро терминали и гражданско летище Варна.

Пътища: Първокласен път Е-87; Бургас - Варна - Балчик - Шабла; второкласен път II-21; Силистра - Добрич - Оброчище - Албена; второкласен път II-27; Добрич - Балчик - Каварна; второкласен път II-29; Варна - Добрич - Генерал Тошево. Около града има изграден цялостен околоръстен пръстен, който поема непрекъснатия товарен транзит с направление Варна, Албена, Балчик, Генерал Тошево, Силистра, Шумен, Русе. Главната улична мрежа в Добрич поема непрекъснатия транзитен поток. Общата дължина на уличната мрежа е 165 км, от които главна улична мрежа - 60 км.

Железопътен възел свързва Добрич със столицата, крайбрежието и европейски страни. ЖП гара Добрич е с 12 основни коловоза и възможности за преработка на около 50 хил. тона товари годишно. ЖП гара Добрич – Север е с възможности за преработка на около 200 хил. тона годишно. От ЖП гара Добрич потеглят ежедневно 5 пътнически влака , два от които са за София.

Добрич остава встрани от общоевропейските транспортни коридори, като най-близките от тях преминават през съседните области – коридор № 7 – през Силистра, коридор № 8 достига до Варна. Наложително е осигуряването на нормален достъп на стоки и товари до транспортните коридори. Основните пътища до тях, макар и частично рехабилитирани, са с ниска пропускателна способност, а при зимни условия много често са непроходими, което допринася да изолираността на региона.

2.4.7.2. Градска транспортна мрежа

Превозвачите, обслужващи градския транспорт, се движат по общо 27 градски линии и извършват около 200 хил. км пробег. Водещ дял в транспортното обслужване на града има тролейбусният транспорт, които по изградената 47 км мрежа поддържа 13 линии с 34 превозни средства и извършва около 80 хил. км. пробег. Основен проблем, до който води незавършената тролейбусна мрежа, е дублирането на превозите по някои от основните маршрути в града, където се постига интервал на движение в натоварените часове между превозните средства около 7-8 минути. Голямата задлъжнялост на тролейбусната фирма не позволява обновяване на тролейбусния парк и тролейбусната мрежа, която е включена в нейния капитал.

Допълнително на територията на Общината транспортни услуги предлагат около 600 леки таксите. На територията на Общината действа официална автогара, от чиито девет сектора ежедневно се извършват около 200 курса по различните направления от областната и републиканска транспортна схема. Осигурени са добри връзки с всички съседни общински и областни центрове, като за гр. Варна е постигнат интервал на движение между превозните средства около 15 мин.

2.4.7.3. Комуникационни мрежи.

В град Добрич функционират 6 обекта за пощенски услуги. Териториално обектите покриват цялата градска зона и напълно задоволяват нуждите.

Община град Добрич е обхваната от две районираните телефонни мрежи с четири аналогови и цифрова централи. Общият брой на монтирания капацитет е 6 090 броя цифрови номера и 42 000 броя аналогови номера, от които 30 % са незаети. В града функционират три мобилни мрежи – цифрови на “М-тел” и “ГлоБул” и аналогова на “Мобиком”. През 2005 г. в Добрич започна и предлагането на услугата Triple Play на телекомуникационната компания Кейбъл Тел, която включва кабелна телевизия, интернет и телефон.

В Общината работи радио-телевизионна станция за пренасяне и разпространение на радио телевизионни програми, кабелни телевизии и телефония. В станцията са монтирани четири телевизионни предавателя, осем радиопредавателя и съоръжения за четири радиорелейни линии.

Град Добрич е свързан с оптичен кабел с Варна-Албена-Балчик-Каварна-Генерал Тошево-Добрич, отклонение Варна-Тервел-Силистра, с което се осигуряват надеждни и качествени междуселищни телефонни връзки, мобилни и интернет връзки със страната и чужбина.

2.4.8. Околна среда.

Град Добрич се отличава с относително чиста околна среда – незамърсени води, въздух и почви, сравнително добре развита и поддържана зелена система. Нашата цел е да запазим това състояние на параметрите на околната среда и да работим за тяхното подобряване.

Процесът на подготовка за присъединяване на България към Европейския съюз поставя пред Общините нови отговорности, сред които ефективното използване на енергията и енергийните ресурси, опазването на околната среда и климата са особено важни приоритети.

2.4.8.1. Качество на атмосферния въздух.

На територията на Община град Добрич качеството на атмосферния въздух се наблюдава главно чрез мобилната станция за емисионен контрол на РИОСВ – Варна, оборудвана с автоматични монитори за въглероден оксид, озон, азотни оксиди, серен диоксид и фини прахови частици – ФПЧ /с големина на частиците под 10 µm/.

Освен Националната система за мониторинг град Добрич разполага и с местна система за наблюдение и контрол, организирана от РИОКОЗ.

Нивото на замърсяване на атмосферният въздух с вредни вещества се определя от големината на емисиите им; от техните химични и физични свойства; от характерните особености - релеф, озеленяване, начин на застрояване; от климатичните и метеорологични условия.

Емисиите на азотните, серните оксиди и оловните аерозоли във въздушния басейн на град Добрич са под ПДК.

Налице е тенденция към увеличаване концентрациите на общ суспендиран прах в атмосферния въздух. Основни причини за тази отрицателна тенденция са лошото състояние на пътната настилка, нередовното почистване на уличната мрежа, нарастване броя на личните МПС, както и на някои метеорологични условия.

Най-високи концентрации на всички мониторираны замърсители са регистрирани при КП “Пазара”. Това се дължи на интензивния автомобилен транспорт /леко и тежкотоварен/, състоянието на пътното покритие, малката ширина на пътното платно и тротоарите, както и на недостатъчното озеленяване.

Община град Добрич има действаща Програма за намаляване на нивата и достигане съответните норми за ФПЧ, която е приета на заседание на Общински съвет, проведено на 29 април 2003 година.

2.4.8.2. Води.

Районът на общината е беден на повърхностни водни ресурси. Водоснабдяването на града се извършва от сондажи и каптажи, разположени предимно около града и групирани в 8 помпени станции с общ обем около 51 840 - 54 432 куб.м./денонощие (600-630 л/с). Използват се води от сарматския и малм-валанжския водоносни хоризонти. Водите се отличават с микробна чистота и могат да се използват за питейни нужди без пречистване. Съгласно Наредба № 9 на МЗ за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели, /ДВ, бр.30/01 г./ те се подлагат само на хлориране.

Водоизточниците са в режим на постоянна експлоатация. Около всеки от тях е изграден пояс I на СОЗ. Контролът на водоразпределителната система е компютъризиран.

Средното водно обезпечаване на един жител от общината е 66 литра на денонощие. Според “Проект за реструктуриране и модернизация на ВиК дружествата – фаза II” общото върхово потребление на вода към гр.Добрич е определено на 60 000 куб.м., а реално подаването е около 50 000 м³. Разликата от около 10 000 куб.м. е приблизителният недостиг за града.

Контролът върху качеството на питейната вода се извършва, като периодично РИОКОЗ прави пробонабиране от помпените станции, собствените водоизточници и консуматорите /КП, разположени в жилищните зони на града/. Пробите се изследват по физико-химични /цвет, мирис, вкус, мътност, рН, окисляемост, амоняк, нитрити, нитрати, хлориди/ и микробиологични показатели /общ брой микроорганизми и коли форми/.

Качеството на питейните води е добро /няма нитратно замърсяване, а отклоненията в микробиологичните показатели са инцидентни вследствие на ремонти/. Не се изисква пречистване на питейните води.

Водопроводната мрежа и съоръжения в област Добрич са стари и силно амортизирани, поради което загубите на вода са много големи.

Режимното водоподаване и пропуски в обеззаразяването на питейната вода в ПС са някои от причините за нестандартните проби по микробиологични показатели.

Между влошените качества на питейната вода и регистрираните стомашно – чревни инфекции не е доказана причинна връзка.

2.4.8.4. Отпадъци

На територията на общината се генерират битови, строителни, производствени и опасни отпадъци.

През последните години количеството отпадъци, депонирани на общинското депо за ТБО край с. Богдан, е около 50 000 т., или около 410 кг/жител. Нормата на натрупване на отпадъци е около средната за страната, но е двойно по-голяма от тази в развитите страни. За СИРП количествата битови отпадъци, отнесени към обслужваното население са 500 кг/жител годишно. За СИРП те са 16 % от общото количество за страната.

Производствените отпадъци са разнородни, което е обусловено от ускорената индустриализация на града през 70-те и 80-те години на миналия век, когато са формирани производствени зони с многоотраслова специализация. Следствие на икономическата криза след 1989 г. производствената дейност е силно редуцирана, което се отразява благоприятно на количеството генерирани промишлени отпадъци. Освен това немалка част от производствените отпадъци подлежат на рециклиране и се предават за последваща преработка на специализирани предприятия.

От март 2000 година дейностите сметосъбиране и сметоизвозване са отдадени на концесия на фирма “Шеле България” ЕООД.

Отпадъците се депонират от 1977 г. на депо в землището на с. Богдан, разположено на ~5 км от града. Технологичната схема е пробутване без запръстяване и достатъчно уплътняване, което намалява капацитета на депото и създава екологични проблеми. Поради това след 1995 г. са разработени проекти за рекултивация на старото депо и за неговото разширение с цел удължаване на експлоатационния му срок, който е трябвало да изтече през 1991 г.

Тъй като депото край с. Богдан не решава дълготрайно проблема с депонирането на отпадъците, се провеждат предпроектни проучвания със съдействието на МОСВ и чужди консултанти по програма ИСПА за направа на **регионално депо** съвместно с общините Добричка, Крушари, Балчик, Никола Козлево, Генерал Тошево, Каварна и Шабла.

2.4.8.5. Радиационна обстановка.

Естественят радиационен фон на територията на Община град Добрич е в допустимите граници.

Радиационната обстановка се следи от Гражданска защита. С Гайгер-Мюлеров брояч се следят гама-лъчите. Замерванията се правят в 5.00, 13.00 и 20.00 часа и се записват в тетрадка. Отклонение от нормите /до 0,02 микро рентген часа/ не е регистрирано. Гражданите могат да се информират за фона от таблото на сградата на Общината.

2.4.8.6. Шум.

Шумът е от основните неблагоприятни фактори, водещи до акустичен дискомфорт в околната среда. Вредното въздействие зависи от вида му и пораждащите го условия. В границите на Община град Добрич се различават промишлен /производствен/, транспортен, битов шум и шум от строителни дейности. В зависимост от характера /постоянен, периодично повтарящ се, прекъснат/, честотния спектър и интензивността на шума, а така също и продължителността на експозиция, въздействието му е по-малко или повече вредно.

Ежегодно РИОКОЗ извършват измервания на нивото на уличния шум, представляващ хиперинтензивен фактор. На територията има над 20 пункта, като повечето от тях са в районите с интензивно движение, 3 пункта в райони, в близост до локални източници на шум /автогари, ж.п. гари/ и 9 в жилищни райони.

За град Добрич основният проблем възниква за сметка на пораждания от транспортния поток шум. За него е характерна флукуалност, периодичност, променлива

интензивност. Системата от транспортни артерии на града, застрояването и лесотехническите мероприятия засилват или намаляват влиянието на този шум. С най-висока интензивност той се проявява отново в централната градска част, основно през работно време и делнични дни. Тук са съсредоточени повечето от основните транспортни потоци, улиците са по-тесни, сградите са с по-висока гъстота, залесяването е по-рехаво.

Изводите от извършения анализ на шумовите нива показват, че най-неблагоприятните /рискови/ зони с акустичен дискомфорт в града са в централната градска част, обхваната от вътрешния транспортен периметър, в която са разположени повечето административни институции, учебни и здравни заведения и др.

Висока е интензивността на шума и в обособените промишлени зони, но с влияние само върху работещите там.

С по-ниски нива на шум се характеризират отдалечените от центъра жилищни квартали, а най-благоприятни са зоните за организиран отдих /градските паркове/.

2.4.8.7. Депа за твърди битови отпадъци.

Депото за твърди битови отпадъци се намира в землището на с. Богдан, Община Добричка, на 5-6 км южно от град Добрич. Съгласно първоначалното проектантско решение, то се състои от съществуващо депо /44 дка/ и новопроектирано разширение /60 дка/ с обща проектна площ 104 дка. Депото граничи със земеделски земи и горски фонд.

Съществуващото сметище се експлоатира от 1977 г. То не отговаря на съвременните изисквания за изграждане и експлоатация на депа за ТБО. Поради това, след 1995 г. са разработени проекти за рекултивация на старото депо и за неговото разширение с цел удължаване на експлоатационния му срок, който е трябвало да изтече през 1991г. Разширението на практика не засяга нови земи, тъй като поради липса на точни граници старото сметище е заело около 100 дка, вместо отредените му 70 дка. 71,564 дка от площта на депото е собственост на Община Добричка, а 28,463 дка са собственост на Община град Добрич.

Депото е проектирано да приема средно на ден по 450 куб.м. битови отпадъци, а за година да се депонират 153 300 куб.м. или 45 990 тона. Капацитетът на депото е определен при уплътняване на отпадъка с компактор (коефициент на уплътняване 3,33) и според последната преработка на проекта ще осигури експлоатационен срок от 6,3 години. Поради това, че селото е на разстояние по-малко от 1 км. от депото, от МЗ има издадено съгласувателно писмо за намаляване на хигиенно-защитната зона.

На 21.08.2002 г. е подписано Споразумение за създаване на междуобщински съюз между Община град Добрич и Община Добричка, с цел съвместно решаване на проблемите в областта на управлението на ТБО. Предмет на Споразумението е създаване на междуобщински съоръжения, предназначени за обезвреждане и оползотворяване на битовите отпадъци, формирани на териториите на общините. Двете общини ще използват съвместно реконструираното сметище при с. Богдан.

Проектът за реконструкция и рекултивация на депото при с. Богдан е сред основните приоритети, заложи в Програмата за управление на отпадъците на Община град Добрич, както и в Общинската програма за опазване на околната среда.

За максимално бързото реализиране целта на проекта, а именно – осигуряване на свободна площ и даване на възможност за депониране на ТБО в съответствие с изискванията, е предвидено поетапно изграждане на обекта. Етапността обхваща рекултивация на старото сметище и реконструкция на площ от 46 дка.

До края на 2003 година при реализацията на проекта:

- Са предепонирани около 13 000 м³ отпадъци;
- извършени са изкопни работи по опорната зено-насипна дига и събирателния басейн;
- оформено е леглото и са положени част от тръбите на дренажната система;
- частично са изградени 3 ревизионни шахти;
- долният екран е изпълнен както следва:

- положени са 16,7 дка геотекстил,
- 16 дка глина
- 12 дка фолио;
- изградена е охранителната ограда,
- временните пътища от стоманобетонни панели,
- положени са 5 тръби РЕНД ф160 с дължина по 2 м за габионите,
- в 75 % е изградена оградната дига.

През 2003 година регион Добрич е избран като потенциален за подготовка и изпълнение на съоръжения, необходими за прилагане принципа на регионално управление на отпадъците по линия на финансовия инструмент ИСПА на ЕС.

В съответствие с принципа на Програма ИСПА за интегриран подход при управление на отпадъците и в съответствие с приоритетите, заложи в Националната програма за управление на отпадъците, в териториалния обхват на мярка „Регионално управление на отпадъците – Добрич” са включени девет общини.

През 2003 година е сключено двустранно споразумение между МОСВ и визираните общини, като негов предмет са правоотношенията, които възникват между Министерството и Общините във връзка с подготовката, реализацията, последващата експлоатация, поддръжка и управление на инвестиционната мярка „Регионално управление на отпадъците – Добрич”. Избраната площадка за изграждане на регионално депо е в землището на с. Крупен, община Каварна.

2.4.9. Енергийна ефективност.

Разходите за енергия заемат значителен дял от бюджетите на българските общини, а България има един от най-високите коефициенти за енергоемкост – 7 пъти над средната стойност за страните, членки на ОИСР. Това налага прилагането на нов подход, ориентиран към програмиране на дейностите по енергийна ефективност и въвеждането на енергоспестяващи системи за отопление, осветление и др., както и използването на устойчиви финансови схеми за реализацията на пакета от мерки в съответните програмни документи.

От 2000 година Община град Добрич започна изграждане на информационна система за енергопотреблението по сектори и целеви групи. Класифицирана по дейности, информационната база обхваща целия сграден фонд на Общината. Информацията е разделена на две основни групи, като базисната информация е относително постоянна и дава основните строително-конструктивни характеристики и видовете инсталации във сградата. Втората група данни, променящи се всяко тримесечие, е свързана с натуралното и финансово изражение на енергопотреблението по видове горива и по периоди.

Рационален подход за подобряване на екологичната обстановка е реализацията на проекти и програми за икономия на енергия за значителни групи от консуматорите.

Обектите са с голямото разнообразие във възрастовата структура и състоянието на сградите. Обща черта е нерационалното използване на енергията, която съществено надхвърля нормите за икономична консумация, постигани в подобни сгради в развитите страни или въведени изкуствени мерки за икономия, които не отговарят на хигиенните и технически норми.

2.4.10. Зелена система.

За територията на община Добрич има изготвен подробен план “Зелена система”, в който е извършено обстойно обследване на статуса на съществуващата градска и крайградска зеленина, състоянието на видовете, като са изведени нуждите на града. Съобразно характерните за града ландшафтно-градоустройствени и демографски условия е направено райониране, с представен анализ на рекреационната задоволеност със зелени площи по видове категории при отчитане на голяма част от екологичните функции на растителността.

Зелената система включва следните категории зелени площи:

- Обществени паркове и градини;
- Специализирани паркове и градини;
- Санитарно - защитно озеленяване;
- Транспортно озеленяване;
- Озеленяване за ограничено ползване.

Създадени са 725 дка зелени площи с 46 000 дървета. Интензивно се поддържат около 100 дка. Градът е разделен на четири паркови района – “Север”, “Изток”, “Запад” и “Юг”. Водно-земен диаметър “Суха река” и зелен ринг “Околовръстен път” са крайселищни ландшафтни единици.

Върху основата на хигиенна оценка на качествата на околната среда в град Добрич, която се разработва от Националния център по хигиена, медицинска екология и хранене, предстои да се изготви План за действие “Околна среда – здраве”. Това ще позволи намаляване на нивата на замърсителите в атмосферния въздух, определяне на конкретни мерки и действия за подобряване на качествените и количествени параметри на компонентите на околната среда, както и да се засили мониторинга върху нея.

3. SWOT АНАЛИЗ.

<u>Силни страни</u>	<u>Слаби страни</u>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Благоприятно географско положение – близост до Черно море /неговите курорти и пристанища/, предимство към източните пазари; 2. Втори град с потенциал за икономически растеж в Североизточна България; 3. Главен Опорен икономически център на Област Добрич - център на развита селскостопанска област и на стабилна суровинна база за хранително-вкусовата промишленост; 4. Обособени промишлени зони с налични свободни индустриални площи, с достъп до газопреносната мрежа и в екологично чист район; 5. Добре развита лека и хранително-вкусова промишленост; 6. Напреднала фаза на газификация на населението и значителен дял на възобновено енергоспестяващо улично осветление; 7. Добрич – панаирен град с добре развита търговска мрежа и услуги; 8. Инициативно население, стремящо се към по-високо качество на живот; 9. Образователен център, с добре изградена структура от колежи и застъпено дългогодишно интензивно чуждоезиково обучение; 10. Наличие на Добруджански Земеделски Институт – основа за внедряване на научните постижения в селското стопанство; 11. Налична обща политика за развитие на културата, спорта и младежките дейности, основана на традициите и историческото наследство; 12. Добрич – спокоен град, в който е постигнат обществен консенсус по опазване на реда, сигурността на гражданите и борбата с престъпността; 13. Изградена институционална структура и основа на сътрудничество с бизнеса и НПО; 14. Дългосрочен план за развитие ”Добрич 2020”. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Отдалеченост от столицата /липса на крупни инвестиции по Национални Програми/; 2. Изолираност от основните транспортни коридори; 3. Силно износена и недоизградена градска техническа инфраструктура /остарели ВиК мрежи и пречиствателна станция, лошо състояние на пътната мрежа/; 4. Висока цена на водата; 5. Наличие на микросметища и неблагоустроени междублокови пространства; изчерпващ се капацитет на общинското сметище; 6. Остарял публичен транспорт, неактуален план за организация на движението и слаба конкурентност на местния транспортен бранш; 7. Ограничени пространствени възможности за развитие на бизнеса; 8. Лошо състояние на съществуващия сграден фонд – силно амортизирани културно-исторически, спортни, промишлени и административни сгради; 9. Неактуални Общ устройствен и Подробни устройствени планове и недоизграден кадастър; 10. Наличие на производства с ниска добавена стойност, незначителен дял на иновациите в бизнеса и слаба връзка с науката, ниска предприемаческа и бизнес култура; 11. Неотговарящи на потребностите на работодателите програми за професионално обучение; 12. Неизползуван туристически потенциал и неизградени места за развлечения; 13. Некомерсиализиран културен продукт; 14. Неразвити звена на здравеопазването – онко- и туб диспансер, извънстационарни услуги за психично болни; 15. Демографски срив, миграция и липса на млади кадри; 16. Ниска обществена чувствителност към противообществените прояви и недостатъчен институционален и граждански контрол;

<u>Шансове</u>	<u>Рискове</u>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Модернизация на леката и хранително-вкусовата промишленост; 2. Приоритетно развитие на малкия и среден бизнес; 3. Модернизация на земеделието и селскостопанското производство; 4. Развитие на публично-частното партньорство и концесиите като форма за привличане на външен капитал; 5. Повишаване конкурентноспособността на човешкия ресурс; 6. Усвояване на средства от предприемачески инструменти и структурни фондове на ЕС; 7. Развитие на информационното общество; 8. Изграждане на технологичен парк; 9. Привличане на капитали и инвеститорски интерес в свободните индустриални зони; 10. Развитие на производства, обслужващи туризма и приложен интегриран туристически продукт; 11. Утвърждаване на Добрич като търговско и панаирно средище и фестивален град; 12. Добрич - университетски град; 13. Членство в Еврорегион „Дунав – Изток“; 14. Развитие на трансгранично и трансрегионално сътрудничество; 15. Членството в Европейски съюз; 16. Финансовата децентрализация на общините и внедряване на системи за управление на качеството в публичните администрации. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Недостатъчна мобилизация и капацитет на регионалните и местни институционални възможности и ресурси за постигане на устойчиво териториално развитие; 2. Дисбаланс в развитието на отделните общини в областта и в плановия район; 3. Слабо взаимодействие между съседните общини, което ще затрудни подобряването на техническата структура и интегрирания общ подход на изпълнение; 4. Намален кадрови потенциал за внедряване на иновации; 5. Задълбочаване на демографския проблем и трудова емиграция, особено на млади хора; 6. Привличане на неекологични производства; 7. Превръщане на региона в “суровинен придатък”; 8. Липса на достатъчно централни инвестиции за решително подобряване на инфраструктурата; 9. Висока цена на енергоносителите; 10. Успешно покриване на изискванията на Европейския съюз от местния бизнес; 11. Неприлагане на националната стратегия за развитие и радикалното реформиране на образованието и науката; 12. Запазване на монопола в здравното осигуряване; 13. Неравностойното заплащане на труда в ЕС и в Общината създава предпоставки за лишаването ѝ от квалифицирана работна ръка и "мозъци".

4. СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ГРАД ДОБРИЧ.

4.1. Визия за развитие на Община град Добрич.

Добрич – преуспяващ икономически, търговски и духовен център на Добруджа; град, в който човек може да учи, работи и живее пълноценно.

4.2. Мисия за развитие на Община град Добрич.

Чрез визията си гражданите на град Добрич са очертали ясна картина на очакващото бъдеще. Постигането на това бъдеще предполага огромни усилия за мобилизиране на всички свои ресурси и привличане на външни. Това предполага още подреденост в действията и следване на подходящи стратегии.

Основната стратегическа цел /мисия/ за развитие на община град Добрич е:

"Постигане на стабилни темпове на икономически растеж, подобряване качеството на живот на хората, запазване и валоризиране на природното и културно наследство и достигане на европейските параметри на жизнена среда".

Тази основна цел се основава на изводите от проведения анализ на състоянието и тенденциите в развитието на общината и преди всичко на необходимостта да се развие и използва вътрешния потенциал и да се повиши качеството на живот.

Основната стратегическа цел може да се достигне чрез реализирането на следните стратегически цели:

- Икономически растеж;
- Повишено качество на живот.

Първия компонент е двигател на развитието. Вторият компонент осмисля усилията на хората, участвали в това развитие.

Конкретните измерители за постигане на основната цел са:

▪ ***Икономически растеж:***

- Ускорен средно годишен темп /над средния за страната/ на нарастване на приходите от продажби;
- Ръст на местните и чуждестранни инвестиции "на зелено" и в обновяване/ разширяване на съществуващи производства /2004 г. = 100 %/;
- Ръст на реализирания износ в стойностно изражение /2004 г. = 100 %/;
- Повишаване коефициента на заетост /2004 г. = 100 %/;
- Намаляване равнището на безработица /2004 г. = 100 %/;
- Повишен брой създадени и динамично развиващи се нови икономически структури, основани на познанието /2004 г. = 100 %/

▪ ***Повишаване качеството на живот:***

- Трайни стандартни параметри на питейната вода;
- Намалено наднормено съдържание на въздушни замърсители в града;
- Трайно премахнати нерегламентирани сметища;
- Подобрени общински пътища в лошо състояние и такива без настилка в км /2004 г. = 100 %/;
- Ремонтирани километри улична мрежа в лошо състояние /2004 г. = 100 %/;
- Брой стандартни обитавани жилища на 1000 човека /2004 г. = 100 %/;

- Брой жилища без основни благоустройствени елементи /ток, вода, канал/ /2004 г. = 100 %/;
- Брой жилища с енергиен сертификат /2004 г. = 100 %/;

Допълнителни измерители за постигнатото по основната цел, са:

- индексът на човешкото развитие;
- брой студенти и учащи се /дял от общото население/;
- интензитет на културния живот в общината.

Формулираните цели са в съответствие с целите на макрониво по отношение цялостното развитие на районите за планиране в страната до 2013 г., на които се основава Националната стратегия за регионално развитие 2005-2015 г., както и с целите, залегнали в Областната стратегия за развитие на област Добрич за същия период. Целите за развитие на община град Добрич се вписват в контекста на основните цели на регионалното развитие, като обхващат главните сфери на развитие и области на интервенции като ускоряване на растежа и повишаване на конкурентоспособността на регионалната икономика, инфраструктурно изграждане, развитие на човешкия капитал и териториалното коопериране между регионите в рамките на ЕС.

Като се има предвид предстоящото пълноправно членство на България в ЕС след 1 януари 2007 г. стратегията за развитие цели въвеждането на институционална рамка на общинско ниво за планиране, програмиране, прилагане, контрол, наблюдение и оценка на местното развитие, която да съответства на законодателството, правилата и процедурите, действащи в Общността. Изпълнението на тази цел е адресирано пряко към увеличаване способността на общината да достигне необходимите административни стандарти и да изгради капацитет на местно ниво за усвояване на структурната помощ по линия на националните и регионалните програми за развитие, съфинансирани от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС.

Дефинираните цели на развитието допълват и оптимизират в местен план стратегическите цели за развитие на отделни сектори – конкурентоспособна икономика, развитие на базисната инфраструктура, опазване и подобряване на околната среда, развитие на човешки ресурси и нарастване на заетостта.

Важна роля като мобилизиращ фактор за местното развитие има разширяването на трансграничното сътрудничество. Максималното използване на възможностите за трансгранично и междурегионално сътрудничество и включването в подходящи инициативи са от особена важност за общинската стратегия за развитие и за подобряване на социалните, икономическите и инфраструктурните условия за изпълнение на Общинския план за развитие.

4.3. Приоритети за развитие на Община град Добрич.

В съответствие с анализа, визията и стратегическите цели на политиката за развитие на Община град Добрич и отчитайки възможностите и перспективите за местно развитие и за развитие на региона, както и структурните проблеми, които трябва да бъдат решени през периода 2007-2013 г., стратегията за развитие определя следните приоритети:

- 1. Постигане на конкурентноспособна, динамична и рентабилна местна икономика, основана на знанието, реализираща местните потенциали и предимства.***
- 2. Развитие и модернизация на местната инфраструктура, създаваща условия за растеж и повишаване привлекателността на общината за инвестиции и местоживеене.***

- 3. Подобряване привлекателността и качеството на живот в общината.*
- 4. Укрепване на институционалния капацитет за подобряване на управлението.*
- 5. Развитие на сътрудничеството за европейско териториално сближаване, задълбочаване на партньорството и добросъседството.*

Стратегическите цели на общината ще се реализират чрез избраните приоритети за развитие, всеки от които има балансиран принос за постигането на една от стратегическите цели. В този аспект на вътрешна обвързаност и обоснованост на стратегията **Приоритети 1 и 2** ще допринесат за постигането на **Цел "Икономически растеж"**, а **Приоритети 3, 4 и 5** ще бъдат насочени към реализацията на **Цел "Повишаване на жизнения стандарт"**.

4.4. Съгласуваност и координация на политиките и инструментите за местно развитие.

Стратегията за развитие на община град Добрич отчита целите и приоритетите на структурните политики в отделните сектори на местно и регионално ниво с оглед съгласуваност и координация на местната политика за интегрирано развитие с тях. Този подход е необходим, за да се гарантира ефективното и ефикасното използване на ресурсите на общината за развитие като цяло.

Политиката за интегрирано местно развитие ще подкрепи икономическата политика на страната и в региона с извеждане на приоритетни области за намеса на общинско ниво чрез прилагане на интервенции, които ще съдействат за стимулиране на икономическа активност в общината и като следствие ще подобрят бизнес средата, пазарните позиции и конкурентоспособността на местната икономика. Икономическата диверсификация и модернизация за подобряване жизнеността на регионалната икономика са от особена важност за постигане на напредък по отношение на устойчивото и балансираното развитие на общината.

Основен акцент в приоритетите и специфичните цели на Общинския план за развитие е подобряването на инфраструктурата, свързана с бизнеса и достъпа до услуги, като това кореспондира с целите и приоритетите за развитие на базисната инфраструктура и мрежи в страната и региона – транспортна, енергийна, телекомуникационна, ВиК. Координацията на мерките и действията в тази насока ще стимулира икономическото развитие и растеж и ще допринесе за повишаване привлекателността на общината за инвестиции, както и за достигане на екологичните стандарти.

Опазването и възстановяването на околната среда, както и екологосъобразното използване на природните ресурси са свързани пряко с използването на местния потенциал за развитие. Целите и приоритетите на политиката в сферата на околната среда внимателно са отчетени и съгласувани при определянето на приоритетите и специфичните цели, залегнали в плана за развитие, особено във връзка с балансираното, устойчивото и хармоничното развитие на територията на общината.

Общинската програмата за опазване на околната среда на град Добрич, приета от Общински съвет град Добрич през 2005 г., е изключително важен документ, който е в пълно съответствие със стратегията за интегрирано развитие, определена с настоящия план за развитие на общината. Сред основните цели на приетата програма са:

1. До 2009 година да се подобри ефективността по всички параметри при управление на отпадъците на територията на Община град Добрич.
2. До 2008 година да се намалят нивата на замърсителите в атмосферния въздух с цел достигане на установените норми за вредни вещества.
3. До 2007 година да се подобри състоянието на дерето на Суха река, преминаващо през територията на град Добрич.
4. До 2010 година да се работи за доизграждане и обогатяване на Зелената система.
5. До 2010 година да се подобрят параметрите на водопроводната и канализационна система на територията на Община град Добрич.
6. До 2007 година да се разработи комплекс от мерки за предотвратяване на риска от замърсяване на почвите.
7. До края на 2006 година да се разработи и започне реализацията на Програма, гарантираща шумово натоварване в рамките на допустимите хигиенни норми.

Програмата за опазване на околната среда на Община град Добрич е динамичен и отворен документ, който ще бъде периодично допълван съобразно настъпилите промени в приоритетите за интегрирано развитие на общината, в националното и европейското законодателство. Тя ще спомогне за аргументиране на проектите на общината, които ще бъдат предложени за финансиране самостоятелно или в рамките на бюджета на Програмата за реализация на Общинския план за развитие за периода след 2006 година.

Съгласуваността и координацията с политика за развитие на човешките ресурси и с Националния план по заетостта на национално и регионално ниво е от съществена важност за постигане на целите и приоритетите за интегрирано местно развитие. В това отношение развитието и адаптирането на професионалните умения, насърчаването на предприемачеството за повишаване на икономическата активност и изграждането на мрежа на информационното общество в зависимост от конкретните нужди на общината съответства на хоризонталните цели и приоритети в областта на човешките ресурси. Приоритетите, определени с плана, хармонират и с целите, поставени на европейско ниво от Лисабонската стратегия (2000 г.) и резултатите и препоръките след оценката на постигнатия напредък по изпълнение на стратегията, направена през 2005 г.

Споделя се разбирането, че увеличаването на заетостта, подобряването на качеството на живота и доходите на населението в общината е възможно само чрез по-нататъшно засилване конкурентоспособността на местната икономика и развитието на човешките ресурси.

Целите и приоритети на плана са формулирани по начин, който дава добри възможности за оптимално икономическо въздействие на местно ниво и координация на трите предприемачески инструменти за България - ФАР, ИСПА и САПАРД, насочени към съфинансиране на секторни мерки и мерки за регионално развитие, определени с общата стратегическа рамка на НПИР за периода до 2006 г. и за периода до приключване на тяхното действие. Ще се търсят възможности за финансиране на отделни проекти на общината в областта на интегрираното регионално развитие, техническото съдействие и укрепването на административния капацитет, които да подпомогнат подготовката за участие в Структурните фондове на ЕС, както и самата реализация на плана след 1 януари 2007 г.

Важен елемент на координацията е осъществяването на финансов контрол за правилното и законосъобразно усвояване на средствата за финансиране на плана, който следва да се осъществява съобразно правилата и процедурите, предвидени в националното законодателство и в съответствие с изискванията за прилагане на структурните инструменти на ЕС.

Общинският план за развитие се базира на редица стратегически и планови документи, които се разработват на различни териториални нива и имат конкретни функции по отношение формирането и прилагането на местната политика за развитие. В тази връзка е налице съгласуваност с Областна стратегия на област Добрич 2005-2015 г., Регионалния план за развитие на Североизточния район за планиране, Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2005-2015 г., а оттук и с

Националната оперативна програма за регионално развитие, която ще бъде основен източник за съфинансиране на приоритетите, залегнали в Общинския план за развитие.

4.5. Партньорство за развитие.

На регионално и областно ниво са изградени и действат консултативни органи на принципа на партньорството, които активно участват в планирането, програмирането, наблюдението и оценката в областта на прилагане на политиката за регионално и местно развитие. Основните органи, които включват представители на държавните органи – ключови министерства, областни управители, местни власти, икономически и социални партньори и граждански организации, са:

Регионалният съвет за развитие - обсъжда и съгласува Регионалния план за развитие на Североизточен район за планиране в т.ч. оценява инициативите на общините за регионално и местно развитие. Този орган е изграден на ниво, съответстващо на Ниво 2 от класификацията на европейските региони (NUTS), възприета от Евростат.

Областен съвет за развитие - обсъжда и приема Областна стратегия на област Добрич 2005-2015 г., оценява инициативите на общините, регионалните агенции, гражданските сдружения и неправителствените организации, свързани със стратегията за развитие на областта. Областният съвет за развитие е изграден на ниво, съответстващо на Ниво 3 от класификацията на европейските региони (NUTS).

Основните партньори в осъществяване на стратегията за устойчиво интегрирано развитие на Община град Добрич и при реализацията Общинския план за развитие са:

♦ **Общинската администрация – координатор и двигател на развитие** - основна страна в подготовката и реализацията на стратегията за развитие, залегнала в Общинския план, като институционализирана воля на населението на общината за местно самоуправление, изразена в техния вот за избор на кмет и Общински съвет.

Ролята на органите на местното самоуправление и общинската администрация е ключова по отношение на следните области:

- влияние върху икономическата среда /най-вече чрез местни данъци и такси/;
- насърчаване на частния бизнес чрез инвестиции в публичната инфраструктура;
- пряко участие в отделни проекти, в които е ангажирана общинска собственост и които могат да бъдат основа за публично-частни партньорства;
- подпомагане на определени инициативи чрез помощ при тяхното финансиране
- предоставяне на качествени публични услуги, които да бъдат убедителен аргумент в полза на ясни и прозрачни отношения между бизнеса, гражданството и общинската администрация

Общинската администрация ще се придържа към следните основни принципи:

- запазване на възможността за участие в икономическия живот през публично-частни партньорства. Това може да бъде една от гаранциите за прозрачно и оптимално използване на общинските ресурси;
- икономическата активност на общината, макар и в ограничени размери, ще поддържа инициативи със смесен /икономически и социален/ характер
- концесиониране на отделни публични услуги;
- максимално прозрачно управление на общинските активи

Обективните предпоставки за активно и разширено участие на общинските власти са:

- волята за промени и необходимостта от развитие на демократичните процеси в управлението на общината;
- изискванията на процеса на интеграция на страната и регионите в Европейския съюз;
- необходимостта от въвличането на гражданите в местното самоуправление и реализирането на стратегията за развитие на общината;

- процесите на глобализация и засилен конкурентен натиск върху икономиката след пълноправното членство на България в ЕС и необходимостта от устойчиво местно икономическо развитие.

♦ **Частният бизнес – надежден икономически партньор**

Бизнесът е основният икономически партньор при изпълнението на стратегията. Партньорството обаче действа в определени институционални, фискални и инфраструктурни условия, които могат да са предмет на общински решения.

За успешното реализиране на Общинския план за развитие е особено важно да има постоянен диалог между общината и бизнеса за потенциалните ползи и загуби от едно или друго решение и за това как то би се отразило в по-широк план върху икономическите и социалните аспекти на развитието в Община град Добрич. Създаването на благоприятен бизнес климат в общината е основна предпоставка и за привличането на преки чуждестранни инвестиции.

♦ **Професионалните сдружения и неправителствените организации – мобилизиращи социални партньори** - професионалните сдружения и организации на работниците и служителите и неправителствените организации, действащи в Община град Добрич, ще имат съществена роля при реализацията на Общинския план за развитие, като в някои отношения е възможно ролята им да бъде водеща. Предпоставките за това са следните:

- Организациите имат възможност да реализират и стопанска дейност, ако тя е съобразена с основната им дейност. Това дава възможност за допълнителни приходи;
- В много случаи тези организации са канал, през който в общината реално влизат инвестиции;
- Организациите обикновено са източник на качествени експертни знания и “друг поглед” върху едни или други проблеми, което ги прави често незаменими при изработване и взимане на решения на общинско ниво.

Неправителствените организации /НПО/ като юридически лица с нестопанска цел чрез осъществяването на конкретни проекти работят за защита на гражданските интереси и местното развитие. Те са естествен партньор на местните власти, бизнес и медии и имат съществена роля при изработването и реализацията на стратегията за интегрирано местно развитие. Предимство на НПО е постоянното взаимодействие с граждански групи и доброто познаване на местните проблеми. Всяка от тях има мисия и представлява определени граждански интереси. Неправителствените организации могат да привличат вниманието на общността към определени теми като предизвикват дебат, предоставят допълнителни знания и умения, мобилизират гражданско участие и обществена подкрепа, които са изключително важни за успешното осъществяване на Общинския план за развитие. Потенциалното поле за работа за подобни организации тепърва ще се разширява.

Изключително важно за осъществяването на стратегията за развитие и на планираните дейности е да се използват ресурсите и влиянието на тези организации в местната общност, да се подпомага развитието на капацитета им и появата на нови и устойчиви граждански сдружения.

5. МЕРКИ И ПОДХОДЯЩИ ИНТЕРВЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ

За всяка приоритетна област от общинския план за развитие са посочени цели, мерки и интервенции, следващи логиката на основната стратегическа цел:

Приоритет 1 - *Постигане на конкурентноспособна, динамична и рентабилна местна икономика, основана на знанието, реализираща местните потенциали и предимства.*

Цел 1: *Повишаване конкурентоспособността на местната икономика чрез привличане на нови динамични и конкурентни производства и задържане на фирми в секторите на растеж.*

Мярка 1: *Повишаване конкурентноспособността чрез активен маркетинг на общината .*

Интервенции:

1. Представяне на маркетинговия профил на Общината на форуми - местни, национални, международни;
2. Осъществяване на комплексни мерки за рекламиране възможностите на Общината – потенциал, устойчиви фирми и партньорства;
3. Международно сътрудничество, насърчаващо бизнес контактите
4. Работа в мрежа с организации, подкрепящи икономическото развитие

Мярка 2: *Развитие на изследователската дейност, технологично развитие и иновациите в общината .*

Интервенции:

1. Привличане на високотехнологични производства чрез икономическо стимулиране от страна на общината;
2. Изграждане на Земеделски иновационен технологичен център;
3. Използване възможностите на изследователски институти и висши училища за развитие на връзките "наука - местен бизнес";
4. Осигуряване на стимули за създаване на научно приложни продукти при съвместната работа с висшите учебни заведения;
5. Подкрепа на изграждането на научни бизнес центрове, инкубатори и логистични терминали;
6. Подкрепа за осигуряване на средства за развитие на изследователската и развойна дейност.

Мярка 3: *Създаване на регионални клъстери и мрежи .*

Интервенции:

1. Стартиране на пилотни проекти за създаване на индустриален парк върху свободни общински терени;
2. Разработване на програма за създаване на клъстери и мрежи;
3. Създаване на консултантски звена и центрове.

Мярка 4: *Подкрепа за утвърдени местни фирми-производители.*

Интервенции:

1. Инициативи за регистриране на запазен знак „Произведено в Добрич“;

2. Партньорство в реализиране на рекламната стратегия на общината – общи рекламни материали, общи щандове, съвместни бизнес-мисии и интернет-представяния;
3. Преференциално административно обслужване

Мярка 5: *Подкрепа за развитието на бизнес инфраструктурата.*

Интервенции:

1. Разработка на план за модернизация на бизнес инфраструктурата в индустриалните зони - “Север” и “Запад”;
2. Трансформиране на бившите военни бази и подразделения в технологичен парк, карго-летище;
3. Изграждане на панаирно-изложбен комплекс
4. Маркетингово проучване на възможностите и дефиниране на потенциални инвеститори;
5. Подобряване транспортното обслужване в индустриалните зони;
6. Кандидатстване по донорски програми за изграждане на техническата инфраструктура.

Мярка 6: *Създаване на публично-частни партньорства, премахване на пречките за инвестиции, координиране на инициативите за икономическо развитие.*

Интервенции:

1. Развитие на публично-частните партньорства и на бизнес организациите, работещи в подкрепа на местния бизнес;
2. Повишаване доверието между общински и държавни субекти за насърчаване на икономиката;
3. Разработване на пакет от стимули за бизнеса;
4. Създаване и развитие на консорциуми с бизнеса за съвместно участие в проекти за икономическо развитие;
5. Маркетингови дейности в услуга на местния бизнес;
6. Активизиране на контактите с побратимените градове за обмен и разпространение на информация за съществуващия бизнес;
7. Създаване и поддържане на система за привличане на инвеститори – бази данни със свободни общински и частни терени.

Цел 2: *Създаване на условия, благоприятстващи развитието на малкия и среден бизнес*

Мярка 1: *Прилагане на местни инструменти, стимулиращи развитието на малките и средни предприятия.*

Интервенции:

1. Защита интересите на потребителите и регулиране на търговската дейност;
2. Административно обслужване на едно гише;
3. Диверсифициране на финансовите инструменти за подкрепа на малки и средни предприятия.
4. Подкрепа за създаване на бизнес – инкубатори за производства с висока добавена стойност;
5. Използване възможностите на социалните партньори за подпомагане на стартиращия бизнес.

Мярка 2: *Подобряване диалога и информираността между малкия и среден бизнес и общината.*

Интервенции:

1. Повишаване капацитета на Консултативния съвет по икономическо развитие;
2. Провеждане на регулярни срещи с бизнеса за информиране относно общински проекти и национални програми;
3. Провеждане на срещи и специализирани обучения с местния бизнес;
4. Създаване на каталог на общинските проекти и прикрепването му към уеб страницата на общината;
5. Предоставяне на информация за възможностите за финансиране по Европейски програми и национални международни програми.

Мярка 3: *Популяризиране европейските стандарти за качество и програмите по фондовете на ЕС.*

Интервенции:

1. Изграждане на административен капацитет за усвояване на структурните фондове на ЕС;
2. Провеждане на информационни кампании и инфо дни;
3. Съдействие от страна на Общината при организирането на семинари във връзка с изискванията на ЕС за бизнеса /за въвеждането на международни стандарти за качество и безопасност/.

Цел 3: *Подобряване на организацията и качеството на човешките ресурси*

Мярка 1: *Подпомагане създаването и развитието на местни и регионални сдружения на бизнеса в отделните икономически сектори.*

Интервенции:

1. Осъществяване на диалог и подкрепа на местни и регионални браншови организации в приоритетни за общинската икономика отрасли;

Мярка 2: *Повишаване професионалната квалификация на работната сила.*

Интервенции:

1. Разработване и изпълнение на Общинска програма за оптимизиране на професионалните учебни програми в съответствие с потребностите на пазара на труда;
2. Използване възможностите на националните програми за повишаване квалификацията на работната сила;
3. Актуализация на програмите за професионално образование и обучение в информационни и комуникационни технологии;
4. Обучения за въвеждане на международни стандарти за качеството, безопасност на труда и санитарните изисквания.
5. Насърчаване на центровете за професионално обучение и висшите училища за повишаване на квалификацията и преквалификацията на местните кадри
6. Внедряване системата на кредити в професионалното образование

Мярка 3: *Прилагане на Националните Програми за учене през целия живот в партньорство с местни работодатели*

Интервенции:

1. Активно включване на социалните партньори – предприемачи, синдикати и бизнес асоциации, в професионалното обучение
2. Подкрепа на достъпа до обучение през целия живот

Мярка 4: Създаване на взаимодействия между колежите, учебните заведения, общината и бизнеса в град Добрич.

Интервенции:

1. Подобряване на връзките между колежите, учебните заведения и бизнеса за съвместно участие в проекти за икономическо развитие;
2. Създаване на Добруджански университет.
3. Съдействие за превръщането на Техническия колеж в Агрофакултет

Цел 5: Развитие на туризма.

Мярка 1: Възстановяване и опазване на културно-историческото наследство.

Интервенции:

1. Ремонт и реконструкция на АЕМО "Стария Добрич", Художествена Галерия, градски парк;
2. Постигане на съвременен съхранение на историческите паметници;

Мярка 2: Валоризиране на потенциалите за развитие на туризма в град Добрич.

Интервенции:

1. Подобряване на местната инфраструктура, свързана с развитието на туризма, в т.ч. ВиК, пътища, комуникации;
2. Утвърждаване на Добрич като фестивален град;
3. Изграждане на атракционен парк;
4. Утвърждаване на Добрич като панаирен град – изграждане на панаирен комплекс
5. Създаване и реализация на интегриран туристически продукт;
6. Развитие на производства, съпътстващи туризма.

Приоритет 2 - Развитие и модернизация на местната инфраструктура, създаваща условия за растеж и повишаване привлекателността на общината за инвестиции и местоживее.

Цел 1: Постигане на ефективно развитие на елементите на инфраструктурата на общинско ниво.

Мярка 1: Създаване на градоустройствена основа за обслужване на собствеността и реализиране на инвестиционни инициативи.

Интервенции:

1. Актуализиране на кадастралната карта на Общината със специализирана информация;
2. Актуализация на Общ Устройствен и Подробни Устройствени Планове на Общината.

Мярка 2: Подновяване и модернизация на електрическата проводна мрежа

Интервенции:

1. Реконструкция на уличното осветление с енергоспестяващи лампи и разширяване на обхвата му;

2. Профилактика на трафопостовете за повишаване на сигурността;
3. Техноложизиране на разпределителната мрежа и на връзките ѝ със сградите за осигуряване на стабилно хранване за всички крайни потребители, съгласно стандартите за сигурност;
4. Въвеждане алтернативни енергийни източници.

Мярка 3: Изграждане на отговаряща на потребностите газопроводна мрежа в града.

Интервенции:

1. Завършване на газификацията на учреждения и държавни институции;
2. Разширяване мрежата за битова газификация.

Мярка 4: Съживяване на пустеещи индустриални площи.

Интервенции:

1. Освобождаване на парцели от амортизирани сгради;
2. Споразумение с Областна администрация и със съседни общини за създаване на общ мениджмънт на общинската и държавна собственост;
3. Провеждане на общи политика по създаване на пазар на терените и за привличане на инвеститори.

Цел 2: Подобряване на инженерната инфраструктура, рехабилитация на уличната настилка и благоустройство на жилищните квартали.

Мярка 1: Изграждане на достъпна обществена среда и благоустрояване на откритите пространства.

Интервенции:

1. Подобряване на условията за пешеходен и транспортен достъп в Индустриалните зони;
2. Възстановяване на уличната настилка;
3. Благоустрояване на жилищни квартали;
4. Целенасочен интегриран подход за осигуряване на финансиране за поетапно градско развитие.

Мярка 2: Рехабилитация на водопроводната мрежа и подобряване на водоснабдяването.

Интервенции:

1. Цялостна реконструкция и рехабилитация на водопроводната мрежа;
2. Организиране на кампании за контрол и пестене на водата

Мярка 3: Обновяване и осъвременяване на канализацията и пречиствателните съоръжения за отпадъчни води, отговарящи на стандартите на ЕС.

Интервенции:

1. Реконструкция и рехабилитация на съществуващата канализационната мрежа;
2. Доизграждане на канализационната мрежа в районите без канализация;
3. Модернизация на съществуващата пречиствателна станция за отпадни води;

Мярка 4: Разширяване и модернизация на местната транспортна инфраструктура - пътища, публичен транспорт.

Интервенции:

1. Извършване на анализи и прогнози на транспортното натоварване;
2. Рехабилитация на общинските пътища;
3. Създаване на нова организация на движение, включваща трафик на МПС, паркиране, обществен транспорт, места за контейнери за смет.
4. Изграждане на подземни и надземни паркинги в ЦГЧ и жилищните квартали.
5. Разширяване и модернизирание на тролейбусния транспорт
6. Изграждане на велосипедни алеи
7. Изграждане на модерна транспортна връзка с трансевропейски коридори № 7 и № 8

Мярка 5: *Изграждане на модерна информационна и комуникационна инфраструктура - Интернет, мобилни комуникации, медии.*

Интервенции:

1. Стимулиране развитието на електронната търговия;
2. Създаване на условия за предоставяне на качествени интернет - услуги;
3. Подкрепа на инвеститори в сферата на мобилните комуникации.

Мярка 6: *Въвеждане на енергоефективни системи.*

Интервенции:

1. Разработване на Програма и план за действие за прилагане на енергийно ефективни системи в обществения сектор
2. Създаване и устойчиво развитие на Местна Агенция за енергийна ефективност в Общината и успешно кандидатстване с проекти, касаещи енергийната ефективност
3. Саниране на обществени и обслужващи сгради;
4. Внедряване на модели за ползване на алтернативни източници на енергия в публични сгради - училища, детски градини, сгради на общината;
5. Въвеждане на алтернативни източници на енергия в публичния транспорт;
6. Стимулиране въвеждането на алтернативни източници в частния сектор - производствен и битов;
7. Стимулиране ползването на възобновяеми енергийни източници чрез масово информиране за предимствата и възможностите;

Цел 3: *Осигуряване на устойчиви дейности по управление на отпадъците и опазването на околната среда.*

Мярка 1: *Изграждане на система за непрекъснато наблюдение на замърсяването на въздуха, водата и почвата и на режим за отстраняване на замърсители съгласно нормите на ЕС.*

Интервенции:

1. Надеждно регистриране на вредните емисии и изграждане на система за контрол;
2. Създаване на програма за широко оповестяване на информацията сред обществеността.

Мярка 2: *Ефективно управление на отпадъците.*

Интервенции:

1. Въвеждане в експлоатация на регионално депото за ТБО;
2. Въвеждане на разделно сметосъбиране и компостиране на отпадъци;

3. Почистване и благоустрояване на терените, замърсени със строителни отпадъци и осигуряване на възможности, възпиращи повторното им замърсяване;
4. Премахване на нерегламентираните сметища и почистване на микросметища;
5. Решаване на проблема с бездомните кучета;
6. Определяне на терен, разработване на проект и изграждане на депо за строителни и за опасни отпадъци;
7. Определяне на терен, разработване на проекти и изграждане на депо за утайките от пречиствателната станция за отпадъчни води.

Мярка 3: Опазване и разширяване на зелената система в общината.

Интервенции:

1. Актуализиране на специализирана база данни за зелената система в Общината;
2. Създаване на програма за възстановяване и поддържане на парковата и растителната инфраструктура;
3. Модернизация на общинския разсадник и преустройването му в модерен градински център
4. Благоустрояване и озеленяване на междублоковите пространства;
5. Изграждане на зелени зони по околоръстния път и главните входни артерии;
6. Разработване и утвърждаване на програма за повишаване на екологичната култура и образование, информираност на гражданите и за граждански контрол и взаимодействие при опазване на растителната инфраструктура

Приоритет 3 - Подобряване привлекателността и качеството на живот в общината.

Цел 1: Постигане на висока трудова заетост и социална сплотеност

Мярка 1: Ограничаване на безработицата и повишаване на икономическата активност на населението

Интервенции:

1. Повишаване качеството на услугите в сферата на заетостта;
2. Осигуряване на възможност за нов старт на останалите без работа;
3. Насърчаване усвояването на нови знания и умения през целия живот;
4. Реализиране на програми за трудова реинтеграция;
5. Прилагане на схеми за съхраняване на трудовия потенциал;

Мярка 2: Развитие на политика за равни възможности и достъпен за социалните групи пазар на труда.

Интервенции:

1. Разработване на механизми за насърчаване на равните възможности между мъжете и жените;
2. Прилагане на насърчителни мерки за групи в риск;
3. Развитие на дейности за преодоляване на сезонния характер и за постигане на целогодишна заетост;
4. Реализиране на програми за непосредствен преход от учебно заведение към работно място;

5. Създаване на механизми за привличане и задържане на млади и висококвалифицирани кадри в общината;

Цел 2: Разширяване и подобряване на здравните услуги - Осигуряване на достъпни и качествени здравна помощ и здравословна жизнена среда за населението на Община град Добрич.

Мярка 1: Създаване на условия за запазване и подобряване здравето на гражданите.

Интервенции:

1. Провеждане на здравнообразователна превенция;
2. Създаване на интегриран модел на общинска осигурителна и здравна мрежа;
3. Създаване на нови здравни звена и извънстационарни услуги – онко и тубдиспансер;
4. Въвеждане на система за атестация, оценка и икономическа мотивация на персонала, зает в системата на здравеопазването, за повишаване качеството на медицинското обслужване;;
5. Въвеждане на надеждна система за мониторинг и контрол на качеството на медицинските услуги и за оценка на отговорността на изпълнителите;
6. Разработка на цялостна стратегия за непрекъснато подобряване на качеството на здравните услуги съвместно с НЗОК.
7. Участие в проекти и кампании за здравна профилактика
8. Разширяване на междуболничното партньорство Шафхаузен - Добрич

Мярка 2: Развитие на структурно-институционални промени на здравната система, с оглед повишаване на нейната ефективност.

Интервенции:

1. Подобряване на системата за управление на качеството;
2. Оптимизиране на техническото оборудване за здравните заведения .
3. Участие в Програмите и фондовете на ЕС в търсене на техническа и финансова подкрепа на реформите в здравеопазването;
4. Оптимизиране на връзката между доболнична, болнична помощ и последваща рехабилитация

Мярка 3: Развитие на създаваните нови икономически отношения в здравеопазването и на стимулите за високо качество.

Интервенции:

1. Развитие и разширяване на договорната система;
2. Изграждане на информационна система на здравното осигуряване.

Мярка 4: Адаптиране на човешките ресурси в здравеопазването към новите икономически условия и професионални изисквания.

Интервенции:

1. Осигуряване на алтернативна заетост на медицинския персонал извън рамките на системата;
2. Създаване на условия за непрекъснато обучение и квалификация на медицинските кадри и участие в научно-изследователската дейност;
3. Регламентиране на обучителни програми в областта на болничното и извънболничното управление, икономически анализи, маркетинг и информационно осигуряване.

Мярка 5: Постигане на по-добра здравна профилактика сред подрастващото поколение

Интервенции:

1. Преразпределение на медицинските лица в училищата и детските градини, с цел по-добро медицинско наблюдение и обслужване.
2. Оптимизиране на дейността на Първичен здравен център за медицинско обслужване на ромското население.

Цел 3: Развитие на социалната съпричастност към хората в неравностойно положение и интегрирането на ромите и бедните етнически малцинства в живота на Общината

Мярка 1: Разширяване видовете социални услуги за проблемни слоеве от населението

Интервенции:

1. Увеличаване на количествените и качествени параметри на социалните услуги, предоставени от Домашен социален патронаж;
2. Разкриване на специализирана институция за социални услуги – Приют за сираци;
3. Оптимизиране на дейността на общинските социални звена;
4. Разширяване на социалните услуги, предоставени от Центъра за социална рехабилитация на инвалиди;
5. Увеличаване капацитета на Дом за стари хора.

Мярка 2: Подобряване условията на живот и равноправно включване на ромите и бедните етнически малцинства в социално-икономическия живот на града.

Интервенции:

1. Интегриране на етносите в живота на града при запазване на културното и многоетническо разнообразие;
2. Изграждане на социални жилища ;
3. Създаване и развитие на извънучилищни системи за межкултурно сътрудничество;

Цел 4: Повишаване ефективността на образователната система

Мярка 1: Подобряване на обучителната среда - постигане на ефективно управление на наличните общински ресурси в образованието

Интервенции:

1. Ремонт и адаптиране на учебни сгради за постигане на хармонична учебна среда;
2. Подобряване на материално-техническата база в общинските училища чрез реализиране на строителна програма /капиталови разходи/, участие в проекти и др., оборудване с нова училищна мебел и компютърна техника;
3. Подкрепа за функционирането и обособяването на сграден фонд за учебни и научно-изследователски дейности с техническо осигуряване;
4. Делегиране на дейности, съобразени с европейските изисквания и стандарти

Мярка 2: Подобряване образователното равнище на човешкия ресурс - Повишаване качеството на предлаганите образователни услуги.

Интервенции:

1. Усъвършенстване на професионално-квалификационното равнище на педагогическите кадри в системата на образованието
2. Създаване на условия за прибиране и задържане в училище на децата и учениците
3. Стартиране на училища "Втори шанс" за младежи и девойки, не успели да завършат основно или средно образование;
4. Модернизиране на спортната база в училищата и реализиране на Програма съвместно с БЧК и др. за пълноценното ѝ използване през ваканциите и почивните дни;
5. Усъвършенстване на Общинската система за кариерно развитие.
6. Развитие на услуги, насочени към повишаване работата на настоятелства и училищни ръководства с проекти;

Цел 5: Развитие на културата, спорта и младежките дейности

Мярка 1: Съхраняване на културната идентичност

Интервенции:

1. Развитие и комерсиализация на местния творчески продукт ;
2. Осигуряване на широк достъп на самодейния сектор до творческа изява и развитие;
3. Насърчаване на културното предприемачество ;
4. Изява на дарованията;
5. Създаване на програма "Интегрирано образование" за поощряване на талантиливи деца от етническите малцинства
6. Формиране на конкурентна проектна средата за развитие на културата
7. Приобщаване на децата и младежите към българските културни ценности

Мярка 3: Реставрация и съхраняване на сградния фонд на културните институти на територията на Община град Добрич

Интервенции:

1. Участие в национални проекти за реставрация и съхраняване на сградния фонд на културните институции;
2. Разработване на програма за съхраняване на сградния фонд на културните институти в Общината.

Мярка 2: Развитие на спорта и младежките дейности

Интервенции:

1. Подпомагане развитието на масовия спорт и високото спортно майсторство;
2. Подобряване условията за организиране на свободното време в наличните спортни и младежки бази;
3. Създаване на територии за спорт и отдих в кварталите;
4. Осигуряване на младежки пространства за изява;
5. Поощряване изявиите на неправителствения сектор и партньорствата;
6. Утвърждаване на ефективна система за консултиране и насочване на младежката инициатива

Цел 5: Гарантиране на обществен ред и сигурност

Мярка 1: *Осъществяване на последователна общинска политика за гарантиране на сигурността и предотвратяване на престъпленията.*

Интервенции:

1. Осигуряване на полицейско присъствие и изграждане приемни във всички квартали;
2. Активизиране на разяснителната работа сред населението в кварталите;
3. Модернизация на общинската охрана в училищата, целодневните детски градини и други детски заведения с оглед опазване здравето на децата;
4. Създаване на общинска полиция;
5. Разработване на групи за работа с деца в риск;
6. Осъществяване на контрол върху дейността на търговски обекти и обекти за развлечения

Мярка 2: *Превенция и ограничаване на наркоманията.*

Интервенции:

1. Популяризиране на добри практики и модели в превенцията и лечението на злоупотребилите с наркотични вещества;
2. Благоустрояване и контрол върху изоставени територии, създаващи предпоставка за срещи на наркомани;
3. Придобиване на знания сред родители за предотвратяване на наркоманното поведение у децата;
4. Разширяване на дейностите по проектите за борба срещу разпространението на ХИВ/СПИН и наркоманиите и работата на консултативните кабинети по наркомании и към МКБППМН;
5. Подобряване на здравното обслужване и здравословната и безопасна среда за обучение, възпитание и труд.

Приоритет 4 - Укрепване на институционалния капацитет за подобряване на управлението.

Цел 1: *Увеличаване на местния капацитет за въздействие върху развитието на общината.*

Мярка 1: *Квалифициране на общинската администрация.*

Интервенции:

1. Провеждане на обучения за общински служители;
2. Квалификация на специализираните отдели в новите законови изисквания на ЕС към тяхната дейност и задачи;
3. Повишаване мотивацията на общинските служители за извършване услуги в полза на гражданското общество.

Мярка 2: *Подобряване на взаимодействията и координация за прилагане на местната политика.*

Интервенции:

1. Изграждане на партньорство с бизнеса, НПО, социални партньори, държавни структури;
2. Прилагане на механизъм за осъществяване на ефективна общинска политика в кварталите;
3. Стимулиране работата в мрежа;
4. Обучения на експертите за работа в екип.

Мярка 3: *Укрепване капацитета и подобряване координацията за управление на средства от Структурните фондове на ЕС и от национални и международни фондове и програми.*

Интервенции:

1. Обучение и развитие на уменията за разработване и управлението на проекти, финансирани от европейски фондове;
2. Създаване на взаимноподкрепящи се групи от експерти по районите и областите за подготовка на предложения за финансиране;
3. Осигуряване финансовия принос на Общината чрез общинския бюджет и/или частни партньорства.

Цел 2: Усъвършенстване управлението на финансите и общинската собственост на територията на Община град Добрич – подготовка за финансова децентрализация /Финансово управление на общината/.

Мярка 1: *Прилагане на съвременни системи за финансово управление и контрол за целесъобразното разходване на бюджетните средства.*

Интервенции:

1. Прозрачност и публично обсъждане от местната общност на проекта за бюджет и отчета за неговото изпълнение.
2. Усъвършенстване на системите за финансово управление и контрол на публичните средства.
3. Превантивен и текущ контрол за законосъобразно и целесъобразно разходване на бюджетните средства.

Мярка 2: *Финализиране на общинската приватизация, увеличаване ролята на концесионния процес и постигане на ефективно действащ следприватизационен и след концесионен контрол.*

Интервенции:

1. Ефикасно управление на общинската собственост;
2. Подобряване на условията за инвестиции чрез публично-частни партньорства;
3. Засилване на ролята и ефективността на следприватизационния контрол;

Мярка 3: *Повишаване събираемостта на дължимите неданъчни приходи*

Интервенции:

1. Контрол по събираемостта на дължимите неданъчни приходи.
2. Взаимодействие с компетентните органи за подобряване на събираемостта на публичните и частните общински вземания.

Цел 3: Постигане на по-добро и по-ефективно обслужване на гражданите и бизнеса

Мярка 1: *Усъвършенстване организацията на управление и работа в общинската администрация*

Интервенции:

1. Поетапно реализиране на проекта за електронно правителство.
  - ◆ Осъществяване на текущ документооборот с институции и ведомства с електронни документи, подписани с универсален електронен подпис;

- ◆ Извършване на услуги по електронен път посредством интернет-страницата на Общината, в т.ч. въвеждане на електронни банкови плащания за общински услуги.
- 2. Въвеждане на ISO – стандартите в работата на общинската администрация.
- 3. Обезпечаване надеждна физическа и електронна защита на информация и документи.

Мярка 2: Повишаване информираността на гражданите и прозрачността на работа на Общинската администрация и Общинския Съвет

Интервенции:

1. Повишаване прозрачността, информационната и техническа обезпеченост в работа на Общински съвет и на Общинска администрация

Цел 4: Подобряване достъпа и развитието на информационните и комуникационни технологии в областта на публичните услуги и услугите за бизнеса.

Мярка 1: Създаване на технологична инфраструктура на електронна Община.

Интервенции:

1. Въвеждане на електронни банкови плащания за общински услуги;
2. Увеличаване обема на е-услугите при административното обслужване на гражданите

Цел 5: Подпомагане изграждането на местни партньорства за развитие.

Мярка 1: Междубщински дейности и проекти.

Интервенции:

1. Участие в съвместни проекти с Общини от Добричка област /създаване на междубщински структури/ в сферата на :
  - √ Животновъдство - създаване на структура за провеждане на обща политика с цел възстановяване на отрасъла ;
  - √ Туризм – обща комуникационна и презентационна стратегия на общ туристически продукт;
  - √ Екология
    - регионално депо за отпадъци;
    - управление на водите;
  - √ Инфраструктура – осигуряване на транспортен достъп при зимни условия ;
  - √ Здравеопазване и социални дейности:
    - разработване на здравни пакети от услуги за малките населени места на мобилен принцип;
    - скринингови, профилактични програми;
    - изграждане на онко- и тубдиспансер
2. Участие в съвместни проекти с общини от Североизточния район за планиране:
  - осигуряване на достъп до трансевропейските коридори
3. Създаване на междубщинска структура и общ финансов фонд за проекти, имащи значение за повече общини и области

Мярка 2: Изграждане на партньорства за мониторинг, оценка и актуализация на Общинския план за развитие.

Интервенции:

1. Актуализация на Общинския план за развитие с отчитане потребностите на бизнеса, НПО и социалните партньори ;
2. Ежегоден мониторинг и оценка на ОПР на Община град Добрич

Приоритет 5 - Развитие на сътрудничеството за европейско териториално сближаване, задълбочаване на партньорството и добросъседството.

Цел 1: Развитие на трансграничното сътрудничество.

Интервенции:

1. Участие в проекти по програмата за трансгранично сътрудничество;
2. Съвместни бизнес инициативи с общини от СИПР, от област Добрич и от Румъния.
3. Интегриране в Еврорегион Добруджа

Цел 2: Разширяване на международно сътрудничество и ефективността на връзките с обществеността

Интервенции:

1. Поддържане високо ниво на информираност на обществеността за дейността на местната власт.
2. Усъвършенстване механизмите за участието на гражданите в процесите на местното самоуправление.
3. Усъвършенстване на рекламна стратегия на Добрич.
4. Поддържане на създадените международни контакти и акцентирание върху икономическите аспекти на сътрудничеството.

Цел 3: Работа в мрежа и обмен на опит с европейските градове.

Интервенции:

1. Работа в мрежа с общини от ЕС;
2. Създаване на система за работа с побратимени градове;

Цел 4: Културният потенциал – гравивна форма на международно сътрудничество и промоция на Общината.

Мярка 1: Инициране и осъществяване на културни прояви, конкурси, изложения и други промоционални прояви с международен характер

Интервенции:

1. Утвърждаване на Добрич като фестивален град;
2. Лятна академия “Добруджа”
3. Включване на международни фестивални прояви на Общината в Европейската асоциация на фестивалите.

6. ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА.

Структурен елемент на Общинския план за развитие е неговата индикативна финансова таблица. Тя дава числен финансов израз на предвидените за реализация мерки по съответните приоритети.

Индикативната финансова таблица показва необходимите финансови ресурси за изпълнение на плана, детайлизиране на приоритети, цели, мерки, години и прогнозираните източници за финансиране.

Финансовите ресурси за всеки приоритет са определени въз основа на планираните в плана мерки и това позволява набелязаните интервенции /дейности-проекти/ да бъдат финансирани и реализирани.

Групирано, основните източници за финансиране на планираните дейности и проекти са:

- ◆ **Национални източници** - това са републиканския бюджет, общински бюджет, принос на търговски дружества с държавно или общинско участие, финансиране от частни търговски дружества;
- ◆ **Средства с източник Европейския съюз** - това са сега действащите предприемачески финансови инструменти ФАР, САПАРД, и ИСПА до началото на 2007 г. хоризонталните програми на Европейския съюз - "Сократ", "Леонардо да Винчи", "VI-та рамкова програма", "Медия+", програмите "Култура", "Младеж", Структурни фондове и Кохезионен фонд, както и останалите инициативи на Общността - след приемане на страната ни за пълноправен член на ЕС;
- ◆ **Привлечени средства чрез дългови инструменти** - кредитни институции и инвестиционни фондове;
- ◆ **Безвъзмездни средства от други източници.**

Както всички общини, така и Община град Добрич трябва да мобилизира всичките си ресурси и последователно и целенасочено да започне да разработва проекти.

Единствено от общината зависи привличането на допълнителни ресурси за нейното развитие.

Общината може да разчита само на себе си при подготовката на проекти, на собствения си капацитет и ресурси за финансиране подготовката на проекти и тяхното съфинансиране.

Това означава:

- при съставянето на годишните бюджети да се определят приоритети и да се отпускат средства за разработването /и особено тези проекти, които изискват технически разработки/ и съфинансирането на проекти;
- в годишните бюджети да се залагат средства за съфинансиране на партньорски проекти, насочени към града ни;
- мобилизиране на ресурси чрез частично съфинансиране на проекти от фирми или обществени организации, и с други общини.

Предвиждат се мерки за утвърждаване на финансовата децентрализация, предоставяне на по-голяма автономност на местните власти, които ще улеснят усвояването на средства от Европейските фондове като:

- стимулиране на конкурентния характер при привличането на местни инвеститори чрез даване на автономност на общините при въвеждането на преференции - местни данъци и такси, развитие на инфраструктура и т.н. за инвеститорите;
- стимулиране развитието на общинските кредитни пазари;
- разработване на законови процедури общините да имитират дълг.

В пазарните икономически условия финансите са съсредоточени най-вече в частния сектор. Предприемчивата местна власт, развиваща партньорства с частния сектор открива

пътя на частно съфинансиране, с което се осигуряват допълнителни средства за местни проекти.

Усвояването на средства от ЕС не би било възможно без да се мобилизират усилията на широк кръг партньори и на цялата общност, за разработване и предлагане на голям брой висококачествени проекти.

Отговорност на общината в това отношение е:

- активно включване на гражданските организации в процеса на изпълнение на общинския план за развитие;
- създаване на система от стимули за развитие на местните НПО;
- създаване на открити и равнопоставени процедури за изграждане на партньорства;
- провеждане на ежегодни срещи с НПО в града за съвместно идентифициране на проблеми на общността и кооперативно планиране;
- институционализиране на утвърдили се НПО чрез развитие на трайни партньорски взаимодействия.

За да се осигури постоянно частно финансиране на дейностите от Структурните фондове, без да се натоварва общинския бюджет общината ще обърне внимание на мерките, които изискват Оперативните програми:

- планира се създаването на публично частни партньорства предимно в частта на концесиите за създаване на базисната инфраструктура;
- разширяване на капиталите и възможностите чрез реализация на над общински проекти;
- подкрепа и съфинансиране на проекти на местни НПО, решаващи мерки от Общинския план за развитие.

Наложително, да се приложат неотложни мерки за повишаване на програмния и проектен капацитет на общината. Достъпът до финансовите зависи само от нейната действителна способност да представя ефективни и конкурентни проекти и да демонстрира ефективното им управление. Местните участници трябва да осъзнават, че успешното участие в Структурните фондове на ЕС и програмите, подкрепящи регионалното развитие, ще зависи и от тяхната инициатива, способност за поемане на риск, новаторство и капацитет за изграждане на партньорство.

Финансовите разчети за повечето мерки и проектни идеи са базирани само на експертно предположение, доколкото таблицата има индикативно значение.

Финансова таблица 1 (цени 2005 г., в хил. лв.)

ПРИОРИТЕТ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	ОБЩО
Приоритет 1 Цел 1	800	900	1 200	1 500	1 600	1 600	1 700	9 300
Приоритет 1 Цел 2	200	275	350	500	550	600	600	3 075
Приоритет 1 Цел 3	1 000	1 200	1 600	1 850	2 100	2 300	2 400	12 450
Приоритет 1 Цел 4	200	275	350	500	550	600	600	3 075
Приоритет 1 Цел 5	300	350	500	650	700	700	700	3 900
Приоритет 1 ОБЩО	2 500	3 000	4 000	5 000	5 500	5 800	6 000	31 800
Приоритет 2 Цел 1	1 000	1 250	1 500	1 750	2 000	2 000	2 000	11 500
Приоритет 2 Цел 2	4 500	5 000	6 500	8 000	9 200	9 500	10 000	52 700
Приоритет 3 Цел 3	1 500	1 750	2 000	2 250	2 500	2 500	2 500	15 000
Приоритет 2 ОБЩО	7 000	8 000	10 000	12 000	13 700	14 000	14 500	79 200
Приоритет 3 Цел 1	100	150	250	350	400	450	500	2 200
Приоритет 3 Цел 2	500	600	800	1 000	1 200	1 250	1 300	6 650
Приоритет 3 Цел 3	300	350	450	550	600	650	700	3 600
Приоритет 3 Цел 4	350	400	500	600	650	650	700	3 800
Приоритет 3 ОБЩО	1 250	1 500	2 000	2 500	2 800	3 000	3 200	16 250
Приоритет 4 Цел 1	150	160	200	250	300	300	350	1 710
Приоритет 4 Цел 2	200	210	250	325	400	450	450	2 285
Приоритет 4 Цел 3	200	210	250	325	400	450	450	2 285
Приоритет 4 Цел 4	100	110	150	200	250	250	250	1 310
Приоритет 4 Цел 5	100	110	150	200	250	250	250	1 310
Приоритет 4 ОБЩО	750	800	1 000	1 300	1 600	1 700	1 750	8 900
Приоритет 4 Цел 1	50	75	125	150	200	225	250	1 075
Приоритет 4 Цел 2	100	125	175	200	250	275	300	1 425
Приоритет 4 Цел 3	150	200	300	350	400	400	400	2 200
Приоритет 4 Цел 4	200	300	400	500	550	600	600	3 150
Приоритет 5 ОБЩО	500	700	1 000	1 200	1 400	1 500	1 550	7 850
ОБЩО	12 000	14 000	18 000	22 000	25 000	26 000	27 000	144 000

Финансова таблица 2 (цени 2005 г., в хил. лв.)

Период 2007-2013 г.	Местно публично финансиране		Външно финансиране								Общо
	Общински бюджет	Общ дял (%)	Централен бюджет	Общ дял (%)	Бюджет ЕС			Общ дял (%)	ДВФИ*	Общ дял (%)	100%
					ЕФРР	ЕСФ	КФ				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Приоритет 1	3 180	10%	1 590	5%	11 130	0	0	35%	15 900	50%	31 800
Приоритет 2	19 800	25%	19 800	25%	39 600	0	0	50%	0	0%	79 200
Приоритет 3	3 250	20%	4 875	30%	0	3 250	4 875	50%	0	0%	16 250
Приоритет 4	2 670	30%	4 450	50%	0	0	1 780	20%	0	0%	8 900
Приоритет 5	1 962,5	25%	0	0%	0	3 925	1 962,5	75%	0	0%	7 850
ОБЩО	30 862,5	21,5%	30 715	21,3%	50 730	7 175	8 617,5	46,2%	15 900	11%	144 000

* - вкл. финансиране от частни търговски дружества; друго безвъзмездно финансиране и чрез привлечени средства от заеми.

Финансова таблица 3 (цени 2005 г., в хил. лв.)

Финансов източник	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Общо
<i>Общински бюджет</i>	2 572	3 000,5	3 858	4 715	5 358	5 572	5 787	30 862,5
<i>Централен бюджет</i>	2 559	2 986	3 839	4 693	5 333	5 546	5 759	30 715
<i>ЕФРР</i>	4 228	4 932	6 341	7 750	8 807	9 160	9 512	50 730
<i>ЕСФ</i>	598	698	897	1 096	1 246	1 295	1 345	7 175
<i>КФ</i>	718	837,5	1 077	1 317	1 496	1 556	1 616	8 617,5
<i>ДВФИ</i>	1 325	1 546	1 988	2 429	2 760	2 871	2 981	15 900
ОБЩО	12 000	14 000	18 000	22 000	25 000	26 000	27 000	144 000

ЕФРР - Европейски фонд за регионално развитие;

ЕСФ - Европейски социален фонд;

КФ - Кохезионен фонд;

ДВФИ - други външни финансови източници.

7. ИЗПЪЛНЕНИЕ, НАБЛЮДЕНИЕ И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ.

Организацията и методът за изпълнение на Общинския план за развитие обхващат системите за управление и контрол, наблюдение и оценка, осигуряване на информация и публичност и прилагането на принципа за партньорство на всички етапи на изпълнение.

В процеса на реализация на плана ще се спазват и принципите на отговорно и добро управление, ефективен финансов контрол, разделение на правомощията при осъществяване на управленските функции, предотвратяване и корекция на нередностите при изпълнението на конкретните дейности

7.1. Системи за управление и контрол.

Орган за управление на Общинския план за развитие е Кметът на общината. От формулираните цели произлиза сложен комплекс от интервенции, надхвърлящи досегашните задължения и капацитет на общинската администрация.

Публичността на общинския план за развитие не трябва да бъде формална. Активното привличане на бизнеса, неправителствения сектор и социалните партньори е необходимо условие за реализация на предприетите мерки и проекти. Наличието или липсата на идеи, компетенции, мотивация и пари се съдържа в местната власт. Освен това е необходимо да се предприемат мерки за повишаване на общия капацитет на общинската администрация, както и на партньорите на общинското развитие, както е посочено в Приоритет 4 на плана.

Изпълнението на общинския план ще се реализира чрез два взаимосвързани източника. Първият основен източник е чрез включване на мерки и проекти на общинския план в плановете за развитие на районите за планиране и в Националната оперативна програма за регионално развитие 2007-2013 г.

Вторият основен източник е чрез мотивиране действията на местната власт в партньорство с частния бизнес и неправителствения сектор да реализира друга част от мерките и проектите със собствени средства.

Прилагането на принципа на публично-частно партньорство е основата за постигането на резултати по реализацията на плана чрез двата източника.

Органът за управление /Кметът на общината/ е отговорен за:

- организацията и координацията на системата за събиране на статистическа и финансова информация за изпълнението на плана;
- организацията и контролната дейност по изпълнението на Програмата за реализация на Общинския план за развитие;
- изготвянето и представянето на годишни доклади и заключителен доклад за изпълнението на Програмата за реализация на Общинския план за развитие за одобряване от Общински съвет;
- организирането на междинна и заключителна оценка на постигнатия напредък при изпълнението на целите и приоритетите;
- ефективното финансово управление и контрол;
- координацията и съответствието със секторни политики на местно, областно/регионално и национално ниво;
- спазването на съответното законодателство, нормативната уредба и методическите указания на компетентните органи;
- осигуряването на публичност и прозрачност на Общинския план за развитие както и на действията по реализацията му.

Освен това като член на Областния съвет за развитие Кметът на общината има възможност да влияе върху определянето на мерките и проектите, които ще бъдат включени и финансирани от Националната оперативна програма за регионално развитие, така също и в новата Инвестиционна програма за развитие на районите за целенасочено въздействие.

В своята дейност Кметът ще бъде подпомаган от цялата общинска администрация. Специализираните звена на общинската администрация са отговорни за оперативното управление на плана - административно и финансово управление, финансов контрол и вътрешен одит.

Изградения Съвет за партньорство за изпълнението на общинския план за развитие с представители на публично-частния сектор заедно с Постоянните комисии на Общински съвет ще оказват помощ при осъществяването на местната икономическа политика и ще упражняват надзор на системата за мониторинг на Общинския план за развитие.

Организационната схема за изпълнение на Общинския план за развитие е дадена в Приложение № 1.

7.2. Мерки за консултиране на партньорите.

Процесът на консултации включва участие на партньорите при разработването на Общинския план за развитие, неговото управление, наблюдението и оценката на постигнатите резултати.

Консултациите имат за цел координация и мобилизация на всички ресурси на общината за изпълнение на плана, както и разширен обмен на мнения и идеи за успешно прилагане на политиката за местно интегрирано развитие между всички основни участници – местни власти, социални партньори, неправителствени организации, частен бизнес, областен управител и областна администрация. Обобщените резултати от процеса на консултации водят до последваща актуализация на плана съобразно настъпилите промени, тенденциите и перспективите за развитието на общината.

Формите на консултиране и взаимодействие включват създаването на специализирани работни групи, експертни консултации по ключови проблеми, съвместни комисии за мониторинг по отделните мерки, обществени форуми и дискусии, гарантиращи прилагането на принципа на партньорството.

7.3. Мониторинг - наблюдение, оценка и актуализация на плана.

Мониторингът е систематично събиране, анализ и използване на информация, необходима за управлението и вземането на решения в процеса на работа по изпълнение на Общинския план за развитие. По този начин може да се сравни реалният напредък по изпълнението на плана с предварително планираните дейности. Мониторингът е част от регулярното управление на прилагането на плана и изпълнява основна функция: обратна връзка по предотвратяване на рисковете пред изпълнението на предвидените дейности и в резултат на това, на стратегическата цел и приоритетите.

Ако трябва да се направи ясно разграничаване между мониторинг и оценка, може да се каже, че "оценката започва там, където свършва мониторингът". Оценката се фокусира върху ефектите, постиженията и изпълнението, докато мониторингът е насочен главно към ресурсите, трябва да се схваща по-скоро като текуща, постоянна дейност, докато оценяването е не постоянна дейност. Мониторингът преди всичко дава информация, докато оценката "преценява" тази информация.

Наблюдението и контролът за ефективното и ефикасното изпълнение на Общинския план за развитие се извършват от Специализирана група за наблюдение, назначена със заповед на Кмета. Функциите по наблюдението обхващат:

- разглеждане и утвърждаване индикаторите за наблюдение на изпълнението на плана;
- периодичен преглед на постигнатия напредък по отношение на целите;
- анализиране резултатите от изпълнението на приоритетите, целите, мерките и степента на постигане на интервенциите;
- разглеждане резултатите от междинната оценка, ако такава е възложена;
- ежегодно подготвя доклад за изпълнението на плана, който Кметът внася в Общинския съвет;

- разглеждане предложения за преразпределение на средствата по приоритетите, целите и мерките;
- предложения за промени, свързани с постигането на целите плана или подобряване на управлението му.

Общинският съвет разглежда и одобрява годишните доклади и заключителния доклад за изпълнение на плана.

Докладите съдържат информация за:

- промените в социално-икономическите условия и секторните политики за развитие на местно, регионално и национално ниво;
- постигнатия напредък по изпълнението на приоритетите, мерките и индивидуалните проекти и схеми за подпомагане;
- финансовото изпълнение на проектите;
- действията, предприети с цел осигуряване на качество и ефективност при изпълнение на плана включващи:
  - мерките за наблюдение, оценка и контрол, както и създадените механизми за събиране на данни;
  - преглед на всички значителни проблеми, възникнали в процеса на изпълнение, както и мерките за преодоляване на тези проблеми;
  - мерките за осигуряване на публичност
  - мерките за постигане на необходимото съответствие със секторните политики и програми.

Наблюдението и оценката следва да проследяват не само използването на финансовия и ресурсен потенциал, но активно да отчитат и физическия прогрес върху територията на общината - настъпващи промени в състоянието на средата в резултат от предприети интервенции. Това изисква набор от специфични индикатори и възможност за алтернативност и адаптивност при оценяване изпълнението на плана.

Етапите за оценяване на изпълнението на плана включват извършване на междинна /през 2010 г. и последваща/заключителна /до средата на 2015 г./ оценка, както и оценки по отделни теми или проекти.

Настоящият план е отворена система. Веднъж приет, той би трябвало да остане относително "твърд" в стратегическата си насоченост и цели, но отворен и гъвкав - по отношение на мерките и интервенциите.

7.4. Информация и публичност.

Органите, звената и организациите, извършващи действия в рамките на правомощията си по изпълнението на Общинския план за развитие осигуряват своевременна информация за характера и същността на тези действия, за необходимостта и потенциалните ползи от извършването им, за последиците от тях, както и за постигнатите резултати включително относно помощта, предоставена на общината от фондовете на ЕС и републиканския бюджет.

Информацията е насочена към:

- широката общественост;
- потенциалните бенефициенти по отделните мерки и проекти;
- лицата и организациите, осъществяващи промоцията на индивидуални проекти;
- осигуряване на прозрачност на действията и отчетност на средствата.

8. ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА.

Предложената по-долу система от количествени и качествени индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на плана отговаря на следните изисквания за стремеж към количествено представени индикатори, т.е. измерими, систематизирани, стандартизирани с изискванията на Евростат, съпоставими, както и да се допълват от система от данни, която да осигурява периодичното им набиране на информацията, достъп до тях.

Приоритет 1 - *Постигане на конкурентноспособна, динамична и рентабилна местна икономика, основана на знанието, реализираща местните потенциали и предимства.*

Цел 1: Повишаване конкурентоспособността на местната икономика чрез привличане на нови динамични и конкурентни производства и задържане на фирми в секторите на растеж.

- Брой маркетингови инициативи за представяне на град Добрич;
- Брой на пазарно ориентирани изследователски проекти, получили помощ;
- Ръст на местните и чуждестранни инвестиции "на зелено" и брой на внедрените нови технологии /2004 г. = 100 %/;
- обновяване/разширяване на съществуващи производства /2004 г. = 100 %/;
- Повишен брой създадени и динамично развиващи се нови икономически структури, основани на познанието /2004 г. = 100 %/;
- % на успешно завършените пазарно ориентирани изследователски проекти;
- Брой на новосъздадените центрове за изследвания, технологии и иновации;
- Създаден технологичен парк;
- Създаден бизнес-инкубатор за високи технологии и технологичен парк;
- Брой на изградени бизнес информационни и консултантски центрове, инкубатори и технологични паркове;
- Брой на фирмите, включени в бизнес информационни и консултантски центрове, инкубатори и технологични паркове;
- Размер на инвестициите за развитие на бизнес информационни и консултантски центрове и инкубатори /% от общите инвестиции/;
- Брой разработени иновационни стратегии и програми за тяхната реализация;
- Средногодишен темп /над средния за страната/ на нарастване на приходите от продажби;
- Ръст на реализирания износ в стойностно изражение /2004 г. = 100 %/;
- Ежегодни конференции за развитие на местния бизнес и иновациите;
- Брой създадени регионални клъстери и мрежи;
- Брой на фирмите, участващи в регионални клъстери;
- Създадени Каталог на утвърдени фирми и бизнес справочник в веб страницата на Община град Добрич;
- Брой изградени обекти на местната и регионална бизнес инфраструктура, които са получили подкрепа, в т.ч. регионални бизнес офиси, изложбени зали, бизнес центрове, индустриални паркове, производствени зони и др.;
- Създаден пазар за терени и привлечени инвеститори;
- Площ на изградените нови бизнес подкрепящи инфраструктурни обекти;
- Наличие на мрежа за обмен на информация между отделните звена на местната инфраструктура, предоставяща услуги за бизнеса;
- Общ размер на инвестициите /% нарастване през годините/;
- Създавани и действащи консорциуми с бизнеса за съвместно участие в проекти за икономическо развитие;
- Разработен пакет от стимули за бизнеса в Община град Добрич;
- Създаване на база данни със свободни общински и частни терени.

Цел 2: *Създаване на условия, благоприятстващи развитието на малкия и среден бизнес*

- Създаден пакет от мерки за насърчаване на чуждестранни инвестиции /ръст на инвестициите/;
- Брой предоставени услуги на малкия и среден бизнес;
- Предоставени облекчения от страна на общината за развитие на малкия и среден бизнес;
- Модернизирана ефективно работеща технологична инфраструктура на електронна Община.;
- Въведени международни стандарти за качество;
- Разработена и приета от общината Програма за постоянно повишаване квалификацията на служителите от общинската;
- Брой, преминали през обучителни курсове общински служители;
- Изградени партньорства с бизнеса, структурите на гражданското общество и широката общественост;
- Създаден каталог на реализираните проекти и достъп до него в Интернет

Цел 3: *Подобряване на организацията и качеството на човешките ресурси*

- Брой на компютрите на 100 ученика в училищата;
- Брой на Интернет места на 100 ученика в училищата;
- Брой на компютрите на 100 студента във висшите училища;
- Брой на Интернет места на 100 студента във висшите училища;
- Създаден пакет от стимули за бизнеса при новосъздаване на работни места за млади специалисти;
- Брой на служителите, участващи в програмите за обучение /тип, продължителност/;
- Брой на предприятията, получили финансова помощ за обучение /мащаб, тип, продължителност/;
- Брой съвместни проекти между работодатели и учебни заведения;
- Брой нови учебни програми, ориентирани към регионални и местни пазари на труда;
- Дял на ученици/студенти, включени в стажове, практики и други форми за придобиване на практически опит;
- Процент на настанените на работно място бенефициенти;
- Брой на участия в национални програми за професионална ориентация;
- Наличие на университет;
- Наличие на Агрофакултет;

Цел 5: *Развитие на туризма.*

- Брой на реставрирани и модернизирани културно-исторически обекти на територията на Общината със съвременни технологии;
- Създадени нови местни туристически продукти;
- Създадени нови фирми в областта на туризма;
- Предоставена площ в туристически обекти /кв.м./;
- Брой маркетингови инициативи за промоция на туристическия продукт;
- Брой на създадени/подобри атракции;
- Дължина на изградена нова/подобнена техническа инфраструктура в подкрепа на местни туристически продукти;
- Ръст на туристи /2004 г. = 100 %/;
- Брой нощувки годишно /2004 г. = 100 %/;

Приоритет 2 - Развитие и модернизация на местната инфраструктура, създаваща условия за растеж и повишаване привлекателността на общината за инвестиции и местоживееене.

Цел 1: *Постигане на ефективно развитие на елементите на инфраструктурата на общинско ниво.*

- Актуализирана кадастралната карта на Общината;
- Актуализирани ОУП и ПУП на Общината;
- Обхват на уличното осветление с енергоспестяващи лампи /2004 г. = 100 %/;
- Ръст на санираните трафопостове /2004 г. = 100 %/;
- Дължина /км./ на построена/обновена електропреносна/газопроводна мрежа /% от мрежата, която е завършена/;
- Ръст на газифицираните общински обекти /2004 г. = 100 %/;
- Брой потребители, които са свързани или подобрили свързването си с новата енергийна мрежа;
- Създаден пазар за терени и привлечени инвеститори;

Цел 2: *Подобряване на инженерната инфраструктура, рехабилитация на уличната настилка и благоустройство на жилищните квартали.*

- Подоброени общински пътища в лошо състояние и такива без настилка в км;
- Подобрена улична мрежа в лошо състояние в км.;
- Изградена водопреносна мрежа в км.;
- Намалени загуби на вода по водопреносната мрежа /в %/;
- Изградена канализационна мрежа в км.;
- Модернизирана пречиствателна станция;
- % на населението с подобрен транспортен достъп;
- Работни места, създадени или запазени в резултат на проекти в транспорта;
- Брой проекти за оптимизиране на градския обществен транспорт;
- Брой км изградени велосипедни алеи
- Брой проекти за насърчаване използването на градския обществен транспорт;
- Процент на превозените пътници с градски транспорт /брой, съпоставка по години/;
- Дължина на инсталирана широколентова /оптичен кабел/ мрежа /в км/;
- Брой на абонатите на Интернет на 1000 жители;
- Брой създадени е-услуги в Общината;
- Брой новосъздадени фирми, които предлагат услуги, свързани с информационните технологии /on-line, електронна търговия и др./;
- Брой жилища с енергиен сертификат;
- Брой на изградените нови алтернативни източници на енергия и мощност в KW.

Цел 3: *Осигуряване на устойчиви дейности по управление на отпадъците и опазването на околната среда.*

- Създадена Програма за широко оповестяване на информацията за регистрирани замърсявания на въздуха, водата, почвата;
- Увеличение или намаление на замърсяването на атмосферния въздух от вредни емисии;
- Въведено в експлоатация регионално депо за ТБО;
- % на населението, включено в организирани системи за събиране на битовите отпадъци;
- Въведена система за разделно сметосъбиране и компостиране на отпадъците;

- Изработена Програма за разчистване на град Добрич от излезли от употреба леки автомобили;
- % на трайно премахнати нерегламентирани сметища;
- % отпадни води, подложени на първично пречистване;
- % отпадни води, подложени на вторично пречистване;
- Изградено депо за утайките от ПСОВ;
- % на третиране на битови и строителни отпадъци в съответствие с нормативните изисквания;
- Разработена и поддържана специализирана база данни за зелената система в Общината.

Приоритет 3 - Подобряване привлекателността и качеството на живот в общината.

Цел 1: Постигане на висока трудова заетост и социална сплотеност

- Повишена трудова заетост /2004 г. = 100 %/;
- Намаляване на равнището на безработица /2004 г. = 100 %/;
- Създадена система за ефективни контакти между Дирекция "Бюро по труда" и работодателите;
- Брой, относителен дял и индекси на изменение на броя на лицата, преминали през обучение за предприемачество, усъвършенстване на притежаваната квалификация, обучение за ключови знания и умения;
- Повишена професионална квалификация на хората с ниско образование /2004 г. = 100 %/;
- Създадена програма за заетостта на лица в предпензионна възраст;
- Създадени условия за равнопоставеност на пазара на труда на уязвими социални групи;
- Проведени активни мерки на пазара на труда, в т.ч. за групи в неравностойно положение;
- Предприети и организирани квалификационни курсове за групи в неравностойно положение

Цел 2: Разширяване и подобряване на здравните услуги - Осигуряване на достъпни и качествени здравна помощ и здравословна жизнена среда за населението на Община град Добрич.

- Въведена система за мониторинг и контрол на качеството на медицинските услуги;
- Вложени нови инвестиции, свързани с развитието на здравеопазването;
- Брой нови здравни звена в Община град Добрич;
- Брой на населението, получило нови здравни услуги;
- Изградена информационна система за здравно осигуряване;
- Ръст на обхвата на медицински услуги в училищата.

Цел 3: Развитие на социалната съпричастност към хората в неравностойно положение и интегрирането на ромите и бедните етнически малцинства в живота на града.

- Брой предоставени консултации и съвети за групи в неравностойно положение;
- Брой изградени социални жилища
- Изграден приют за сираци
- Брой на хората, търсещи социални услуги
- Брой пребиваващи в Дома за стари хора

Цел 4: Повишаване ефективността на образователната система

- Обем ежегодни инвестиции в ремонт и адаптиране на материално-техническата база в общинските училища
- Брой изградени нови сгради за учебни и научно-изследователски дейности;
- Изградена компютърна мрежа между всички учебни заведения на територията на Общината;
- Брой делегирани дейности
- Брой преминали през квалификация педагогически кадри
- Количествени параметри на използваемост на базата през ваканциите и почивните дни

Цел 5: Развитие на културата, спорта и младежките дейности

- Постъпления от продадени билети
- Наситеност на културния и спортен календар
- Количество строителни и реставрационни работи в културните институти, в спортните и младежки бази
- Изградени спортни площадки в кварталите
- Брой кандидатствания и брой спечелени проекти в партньорство

Цел 6: Гарантиране на обществен ред и сигурност

- Наличие на камери и охранителни системи на важни обществени обекти и възлови кръстовища в града;
- Модернизирана общинска охрана в училищата;
- Наличие на Общинска програма за работа с деца в риск в съответствие с Националната;
- Брой изградени квартални приемни;
- Постигане на % намаление на хората със зависимост към наркотични вещества.

Приоритет 4 - Укрепване на институционалния капацитет за подобряване на управлението.

Цел 1: Увеличаване на местния капацитет за въздействие върху развитието на общината.

- Разработена и приета от общината Програма за постоянно повишаване квалификацията на служителите от общинската администрация;
- Брой преминали през квалификационни курсове общински служители;
- Изградени партньорства с бизнеса, структурите на гражданското общество и широката общественост;
- Брой проекти, получили техническа помощ за подготовката им;
- Брой преминали обучение за развитие на уменията за управление на проекти и финансов контрол;
- Привлечени в общината средства /в т.ч. от фондове на ЕС/;
- Създадено звено за мониторинг на проекти;
- Създаден Общински фонд за съфинансиране на собствени и/или партньорски проекти.

Цел 2: Усъвършенстване управлението на финансите и общинската собственост на територията на Община град Добрич – подготовка за финансова децентрализация /Финансово управление на общината/.

- Ефективна система за финансово управление и контрол на Общината;
- Ефективна система за контрол по събираемостта на дължимите неданъчни приходи;

Цел 3: Постигане на по-добро и по-ефективно обслужване на гражданите и бизнеса

- Реализиран проект за електронно правителство;
- Въведени ISO - стандарти в работата на общинската администрация;

Цел 4: Подобряване достъпа и развитието на информационните и комуникационни технологии в областта на публичните услуги и услугите за бизнеса.

- Брой и % на увеличаване на цифровите телефонни линии /2004 г. = 100 %/;
- Дължина на инсталирана широколентова /оптичен кабел/ мрежа /в км/;
- Брой на абонатите на Интернет на 1000 жители;
- Брой на новосъздадените фирми, които предлагат услуги, свързани с информационните технологии /on-line, електронна търговия и др./;
- Брой на създадените е-услуги и възможности, предназначени за малките и средни предприятия /електронна търговия и транзакции, образование и обучение, създаване на различни видове мрежи/;
- Брой на създадените е-услуги и възможности, предназначени за училища, публични институции и граждани;
- Брой на създадените интерактивни услуги по информационни и комуникационни технологии;
- Брой на Интернет ПД /пунктове за достъп/ за повиквания на локално ниво.

Цел 5: Подпомагане изграждането на местни партньорства за развитие.

- Брой разработени съвместни проекти между областна администрация, общинска администрация, частния сектор и неправителствения сектор;
- Брой финансирани съвместни проекти между областна администрация, общинска администрация, частния сектор и неправителствения сектор;
- Брой на преминалите обучение по разработване, финансиране и управление на съвместни проекти и прилагане на интегрирани програми за развитие;
- Създадено обществено звено за мониторинг на изпълнението на общинския план за развитие;
- Предприети мерки в резултат на мониторинга.

Приоритет 5 - Развитие на сътрудничеството за европейско териториално сближаване, задълбочаване на партньорството и добросъседството.**Цел 1: Развитие на трансграничното сътрудничество.**

- Брой на реализираните проекти за трансгранично сътрудничество, в т.ч. по основни приоритети;
- Относителен дял на трансграничните проекти спрямо общия брой проекти;
- Брой на бенефициентите;
- Относителен дял на целевото население, повлияно от проекти за трансгранично сътрудничество.

Цел 2: Разширяване на международно сътрудничество и ефективността на връзките с обществеността

- Брой проекти, получили финансиране;
- Брой партньори по проекти;
- Брой преминали обучение за развитие на уменията за управление на проекти, финансов контрол;
- Брой разработени системи за наблюдение на изпълнението на регионалните и местните планови и програмни документи;

- Действаща Комуникационна стратегия;
- Постигнат ефективен граждански контрол.

Цел 3: *Работа в мрежа и обмен на опит с европейските градове.*

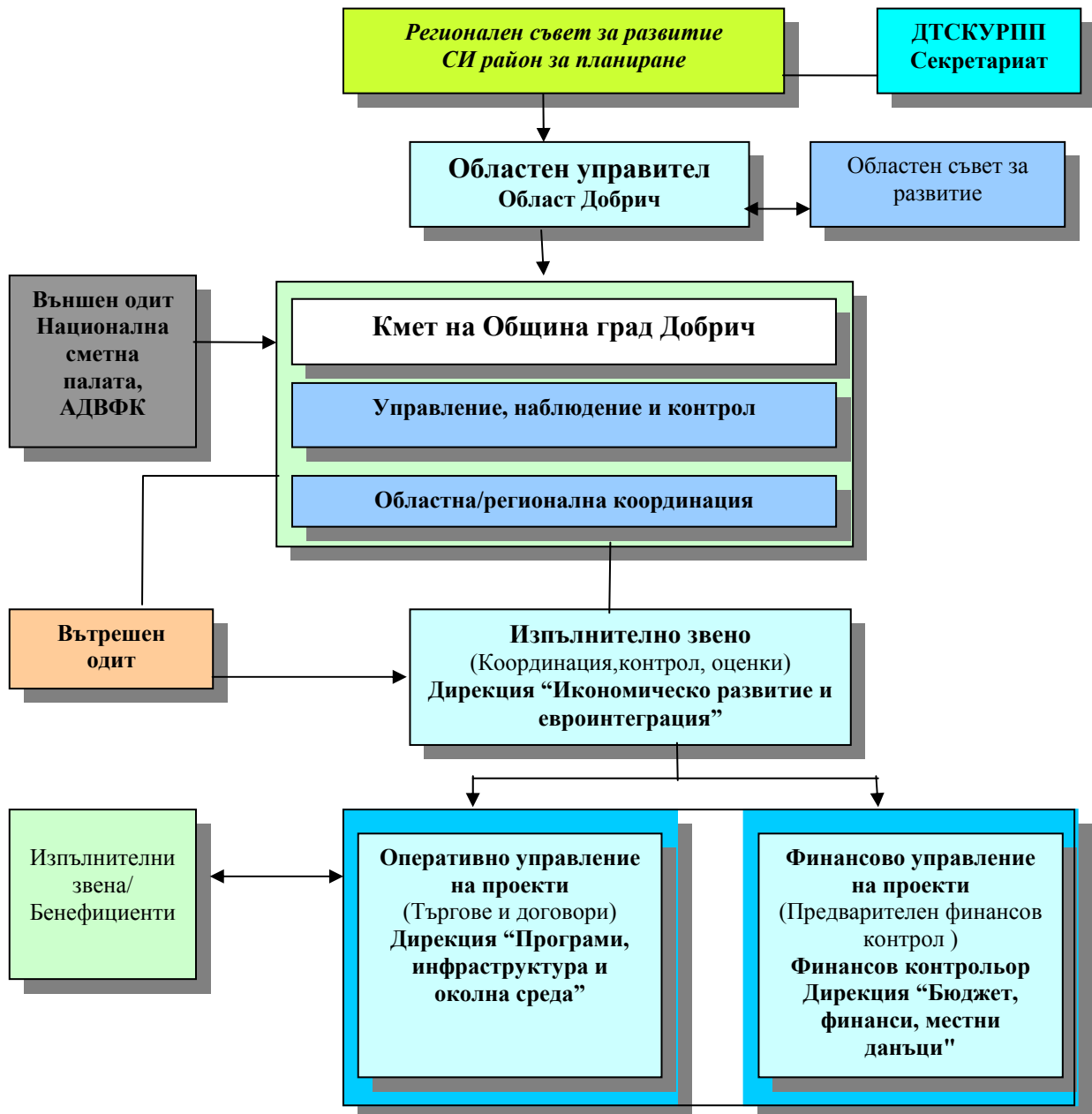
- Брой на проектите за работа в мрежа и обмен на опит между областните и общински власти и местната власт от европейските градове;
- Брой на бенефициентите;
- Брой изградени мрежи;

Цел 4: Културният потенциал – гравивна форма на международно сътрудничество и промоция на Общината /култура/

- Брой на нови маркетингови инициативи/схеми за промоциране на културния туризъм;
- Популярност на лятната академия
- Дължина на изградена нова/подобнена техническа инфраструктура в подкрепа на местния културен и фестивален туризъм;
- Среден брой посетители в културните проекти;
- Брой подкрепени млади таланти.

9. ПРИЛОЖЕНИЯ.

9.1. Приложение № 1 - Организационна структура за изпълнение на Общинския план за развитие на община град Добрич 2007-2013 година.

9.2. Приложение № 2 - Цели на структурните фондове на Европейския съюз.

Цели на Структурните фондове, 2000-2006 г.	Цели на Структурните фондове, 2007-2013 г.
<p><u>Цел 1 (териториална): Насърчава развитието и структурното приспособяване на регионите, изоставащи в развитието си.</u> Това са районите, чийто брутен вътрешен продукт не надвишава 75% от средното за ЕС. Целта е насочена към инвестиции в производството, инфраструктурата, дейности, свързани с опазване на околната среда, туризма, МСП...</p> <p><u>Цел 2 (териториална): Подкрепя икономическата и социалната конверсия на региони, изпитващи затруднения от структурен характер:</u> Икономическо реструктуриране в случай на загуба на традиционни дейности в индустриални, градски, селски и зависещи от рибарството райони, главно в следните области: търговия, туризъм, услуги и др.</p> <p><u>Цел 3 (тематична): Подпомага приспособяването и модернизацията на политиките и системите за образование, обучение и заетост:</u> Адаптиране и модернизиране на системите на образованието, обучението и заетостта: системи за образование и обучение през целия живот; активна политика на пазара на труда за борба с дългосрочната безработица; насърчаване на социалната интеграция и равните възможности между мъжете и жените, етнически групи, хора с увреждания и др.</p>	<p><u>Цел “Конвергенция” (сближаване):</u> Целта ще бъде насочена към ускоряване на конвергенцията на най-слабо развитите държави – членки и региони, чрез подобряване условията за растеж и заетост; увеличаване и подобряване качеството на инвестиции във физическия и човешкия капитал; развитие на иновациите и на “обществото на знанието”; приспособимост към икономическите и социалните промени; опазване и подобряване на околната среда, както и на административната ефективност. Тази цел ще бъде приоритет на Общността.</p> <p><u>Цел “Регионална конкурентоспособност и заетост”:</u> Целта ще изключва най-слабо развитите региони и ще е насочена към засилване на регионите, конкурентноспособността и привлекателността, както и заетостта чрез иновации и насърчаване на “обществото на знанието”, предприемачество, опазване на околната среда, подобряване на достъпа до транспорт и телекомуникационни услуги, адаптивността на работниците и бизнеса.</p> <p><u>Цел “Европейско териториално сътрудничество”:</u> Ще осигурява подкрепа за хармонично и балансирано развитие на територията на ЕС, трансгранични дейности, транснационално сътрудничество, работа в мрежа и обмен на опит между регионалните и местните власти.</p>

9.3. Приложение № 3 - Основни цели, направления и приоритети на Стратегията от Лисабон.

Основни цели на Стратегията от Лисабон – 2010 г.	Основни направления на Стратегията от Лисабон	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Да се създаде динамична и основана на знанието икономика 2. Да бъде осигурен ускорен и устойчив икономически растеж 3. Да бъде възстановена пълната заетост, безработицата да бъде сведена до равнища, постигнати от най-напредналите страни 4. Да бъдат модернизираны системите за социална защита 	<p>Първо направление: Провеждане на икономическата реформа и подготовка за преход към икономика на знанието 6 приоритета:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Европа – информационно общество за всички 2. Вътрешен пазар – подобряване на стопанския климат, конкурентноспособността и иновациите, намаляване на регулативните разходи за бизнеса, интелектуалната собственост, премахване на трансграничните бариери, доизграждане на енергияния пазар и пазарът на въздушен транспорт 3. Финансови услуги – интегриране на финансовите пазари; редуциране на административните бариери; интеграция на пазара на финансови услуги и капитали 4. Предприемачество и новаторство – подпомагане на МСП и осигуряването им с рисково финансиране 5. Европейско изследователско пространство – развитие на изследователска дейност и технологични разработки; създаване на центрове за върхови постижения; висококачествени комуникационни мрежи; стимули в областта на данъчното облагане, патентното право и рисковото финансиране; насърчаване мобилността на научните работници 6. Преглед на финансовите инструменти на Общността с цел преназначаване 	<p>Второ направление: Укрепване на Европейския социален модел чрез инвестиране в хората 5 приоритета:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Европейски социален модел – нови знания и умения; гъвкавост на работната сила; по-устойчива и “активна“ социална защита 2. Заетост - Възстановяване на пълната заетост 3. Образование и професионално обучение – приспособяване на предучилищното, основното и средното образование, усвояване на знания през целия живот; инвестиции в човешки ресурси; достъп до Интернет; ново поколение учители 4. Социално приобщаване - преодоляване на изолацията; устойчиви пенсионни доходи; стабилна среда за хората от третата възраст 5. Нова динамика на социалния диалог – по всички аспекти на икономиката на знанието и социалната политика
<p>Основни индикатори за постигане на целите от Лисабон</p>		
<ul style="list-style-type: none"> • Средногодишен темп на икономически растеж – 3% • Разходи за научно-изследователска дейност – 3% от БВП; • Общо равнище на заетост – 70% и заетост на жените – 60% • Най-малко 85% от хората на възраст 20-24 г. да са завършили средното си образование 		

9.4. Приложение № 4 - Основни цели и приоритети на Националния план за развитие и Секторните стратегии за развитие в периода до 2013 год.

<i>Стратегически и планови документи</i>	<i>Цели</i>	<i>Приоритети</i>
Национален план за развитие 2007-2013 г.	<ul style="list-style-type: none"> • Достигане и поддържане на висок икономически растеж чрез динамична икономика на знанието в съответствие с принципите на устойчивото развитие. • Повишаване на потенциала на човешкия капитал и достигане на равнища на заетостта, доходите и социалната интеграция, осигуряващи високо качество на живот. 	<ul style="list-style-type: none"> • Подобряване и развитие на базисната инфраструктура. • Развитие на човешките ресурси и подобряване на социалната инфраструктура. • Повишаване на конкурентноспособността на българската икономика. • Устойчиво и балансирано регионално развитие. • Развитие на селските райони и земеделието.
Стратегия по заетостта 2004-2010 г.	<p>Средносрочна цел (2004-2007 г.):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Повишаване на заетостта и ограничаване на безработицата. <p>Дългосрочна цел (до 2010 г.):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Повишаване на икономическата активност и трудовия потенциал на населението. <p>Стратегически подцели:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Увеличаване на заетостта и ограничаване на безработицата. • Подобряване на качествените характеристики на работната сила и повишаване на производителността на труда. • Постигане на социална кохезия и реинтегриране на уязвимите социални групи, които са с най-малки шансове за участие и реализиране на трудовия пазар. 	<ul style="list-style-type: none"> • Политика на доходите, насърчаваща заетостта. • Насърчаване на предприемачеството и стимулиране на малкия и среден бизнес за разкриване на повече и по-добри работни места. • Стимулиране на удължаването на трудовия живот и провеждането на политика за активно стареене. • Повишаване на адаптивността на работната сила към променящите се условия в икономиката. • Увеличаване на човешкия капитал и активизиране на политиката за обучение през целия живот. • Развитие на политика за равни възможности и свободен, достъпен за всички социални групи, пазар на труда. • Развитие на активната политика на пазара на труда, насочена към пълноценна социално-икономическа интеграция на рисковите групи на пазара на труда. • Ограничаване и преодоляване на регионалните различия на трудовия пазар.
Стратегия за насърчаване развитието на малки и средни предприятия 2002-2006 г.	<ul style="list-style-type: none"> • Създаването на благоприятна среда и условия за развитието на конкурентноспособен сектор на МСП, които ще ускорят икономическия растеж на страната при запазване на макроикономическата стабилност. 	<ul style="list-style-type: none"> • Опростяване на административната и нормативната среда за МСП. • Подобряване на финансовата среда. • Подкрепа на иновациите и технологичното развитие. • Осигуряване на условия за развитие на МСП в регионален аспект. • Европеизация на МСП.

<i>Стратегически и планови документи</i>	<i>Цели</i>	<i>Приоритети</i>
Иновационна стратегия	<ul style="list-style-type: none"> Повишаване конкурентоспособността на българската индустрия. Това означава изграждането на индустрия, "основана на знанието", т.е. внедряване на нови изделия, материали и технологии за производство, управление и услуги, въз основа на съвременни научни разработки. 	<ul style="list-style-type: none"> Чуждестранни инвестиции. Технологични паркове. Стимулиране на предприемачеството. Държавни приоритети в областта на науката. Формиране на трайна национална научна политика. Стимулиране на вътрешната и външната интеграция на научните институции. Разработване на нови механизми за ефективно финансиране на науката и научните изследвания.
Стратегия за насърчаване на инвестициите 2004-2010 г.	<p>Основна цел: Повишаване на конкурентоспособността на българската икономика и постигане на стабилен и устойчив икономически растеж чрез насърчаване на инвестициите.</p> <p>Подцели:</p> <ul style="list-style-type: none"> Децентрализация и подобряване на възможностите на регионално и местно ниво за привличане на инвестиции. Подобряване на качеството и ефективността на услугите, предоставяни от транспортната инфраструктура както на национално, така и на регионално и местно ниво. Създаване на условия за икономически растеж и увеличаване на заетостта на основата на потенциала на районите за развитие. 	<ul style="list-style-type: none"> Усъвършенстване на административната и нормативната среда за насърчаване на инвестициите. Подобряване на финансовата среда за инвеститорите. Развитие на техническата инфраструктура. Регионална политика за насърчаване на инвестициите. Подкрепа на инвестициите в иновации и във високотехнологични дейности. Повишаване качеството на работната сила. Инвестиционен маркетинг.
Национална стратегия за околната среда 2005-2014 г.	<p>Дългосрочната стратегическа цел е: Подобряване на качеството на живот на населението в страната чрез осигуряване на здравословна и благоприятна среда и запазване на богатото природно наследство на основата на устойчиво управление на околната среда.</p> <p>Подцели:</p> <ul style="list-style-type: none"> Осигуряване на добро качество и достатъчно количество вода за всякакви цели. По-тясно интегриране на политиката по околна среда в политиките на развитие на стопанските отрасли и регионалното развитие. Опазване на природното наследство и поддържане на богато биологично разнообразие. Осигуряване на ефективно управление на околната среда. Достигане и поддържане на високо качество на околната среда в населените места. Изпълнение на ангажиментите на България за разрешаване на глобалните екологични проблеми. 	<ul style="list-style-type: none"> Осигуряване на добро състояние на повърхностните, подземните и крайбрежните морски води; Приоритетно подобряване на водоснабдяването и качеството на питейната вода за населението; Рационално използване на водните ресурси от стопанските сектори и обществото; Достигане на стандартите в районите с нарушено качество на атмосферния въздух; Подобряване управлението на отпадъците; Намаляване на шумовото замърсяване на населените места; Развитие на устойчиви системи за градския транспорт, щадящи околната среда; Опазване на биологичното разнообразие; Обезпечаване устойчиво използване на биологичните ресурси; Намаляване на замърсяването и превенция на бъдещите въздействия върху околната среда в промишления и енергийния сектори; Прилагане на екологосъобразни практики в селското стопанство и опазване на екологично чистите земи;

<i>Стратегически и планови документи</i>	<i>Цели</i>	<i>Приоритети</i>
Стратегия за въвеждане на ИКТ в средното образование	<ul style="list-style-type: none"> • Полагане на основи и създаване на допускаща неограничено развитие система за обучение по ИКТ и прилагането ѝ във всички изучавани предмети в училище. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Нормативна уредба на обучението по ИКТ и обучението чрез ИКТ. • Подготовка на кадри за въвеждането на ИКТ в образованието. • Изграждане на Управленска информационна система на образованието. • Осигуряване на адекватна материално-техническа база в средното училище. Осигуряване на качествена Интернет връзка, локални мрежи и градска свързаност с оглед достъп до ресурсите на мрежата и възможност за дистанционно обучение.
Национална стратегия за продължаващото професионално обучение 2005-2010 г.	<ul style="list-style-type: none"> • Създаване и усъвършенстване на условията за придобиване, разширяване и развитие на професионалната квалификация на работната сила с оглед подобряване пригодността за заетост, професионална кариера и индивидуално развитие. 	<ul style="list-style-type: none"> • Усъвършенстване условията за достъп до продължаващо професионално обучение. • Постигане ефективност на взаимодействието между институциите, ангажирани с продължаващото професионално обучение. • Осигуряване на високо качество на продължаващото професионално обучение. • Повишаване на инвестициите в продължаващото професионално обучение. • Научно осигуряване на продължаващото професионално обучение.
Национална здравна стратегия 2001-2006 г.	<p>Главната цел и стратегически приоритет на здравната реформа в България е подобряването на здравето на нацията.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Успешно провеждане на реформата в организацията и финансирането на системата на здравеопазване. • Поставяне на управленски и граждански акцент по въпросите на общественото здраве. • Хармонизация на законодателството и развитие на инфраструктурата, институциите и човешкия капацитет в здравеопазването за извършване на производствените задължения.

9.5. Приложение № 5 - Показалец на използваните термини и съкращения.

- **АГРС** - Автоматична газорегулираща станция;
- **АД** - Акционерно дружество;
- **В и К** - Водоснабдяване и канализация;
- **ВУЗ** - Висше учебно заведение;
- **ВУИ** - Възпитателни училища и интернати;
- **ГРАО** - Гражданска регистрация и обслужване на населението;
- **ДБТ** - Дирекция "Бюро по труда";
- **ДВ** - държавен вестник;
- **ДВФИ** - други външни финансови източници;
- **ДГ** - детска градина;
- **ДКЕР** - Държавна комисия по Енергийно регулиране;
- **ДМА** - Дълготрайни материални активи;
- **ДОВДЛРГ** - Дом за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи;
- **ЕООД** - Еднолично дружество с ограничена отговорност;
- **ЕС** - Европейски съюз;
- **ЕСФ** - Европейски социален фонд;
- **ЕФРР** - Европейски фонд за регионално развитие;
- **ЖК** - жилищен комплекс;
- **ЖП** - Железопътна;
- **ЗБППМН** - Закон за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни;
- **ЗЕ** - Закон за енергетиката;
- **ЗКИР** - Закон за кадастъра и имотния регистър;
- **ЗМСМА** - Закон за местното самоуправление и местна администрация;
- **ЗНП** - Закон за народната просвета;
- **ЗПОО** - Закон за професионалното образование и обучение;
- **ИСПА** - Програма за транспорта и околната среда;
- **КОС** - Контрол на общоопасни средства;
- **КП** - кооперативен пазар;
- **КПС** - Канализационна помпена станция;
- **КФ** - Кохезионен фонд;
- **КУО** - Касета за улично осветление;
- **МБАЛ** - Многопрофилна болница за активно лечение;
- **МВР** - Министерство на вътрешните работи;
- **МЗ** - Министерство на здравеопазването;
- **МКБППМН** - Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни;
- **МлРИ** - Младши районен инспектор;
- **ММС** - Министерство на младежта и спорта;
- **МОН** - Министерство на образованието и културата;
- **МОСВ** - Министерство на околната среда и водите;
- **МЦ** - Медицински център;
- **НЗОК** - Национална здравноосигурителна каса;
- **НК** - Наказателен кодекс;
- **НОИ** - Национален осигурителен институт;
- **НПО** - неправителствени организации;
- **НСИ** - Национален статистически институт;
- **НСО** - Национална служба за охрана;
- **НЧ** - Народно читалище;
- **ОГП** - Общ градоустройствен план;
- **ОДПЗС** - Областен диспансер за психични заболявания със стационар;

- **ОИСР** - Организация за икономически сътрудничество и развитие;
- **ООД** - Дружество с ограничена отговорност;
- **ООН** - Организация на обединените нации;
- **ОСК** - Обединени спортни клубове;
- **ОУ** - Основно училище;
- **ОУП** - Общ устройствен план;
- **ОФП** - Обща физическа подготовка;
- **ПГВМ** - Професионална гимназия по ветеринарна медицина;
- **ПГТ** - Професионална гимназия по туризъм;
- **ПДК** - Пределно допустима концентрация;
- **ПЗ** - Промислена зона;
- **ПЗО на МПС** - Противозаконно отнемане на моторно превозно средство;
- **ПИГ** - Полуинтернатни групи;
- **ПКС** - Професионално-квалификационна степен;
- **ПМС** - Постановление на Министерски съвет;
- **ПС** - Пречиствателна станция;
- **ПСОВ** - Пречиствателна станция за отпадни води;
- **ПУП** - Подробен устройствен план;
- **ПФА** - Професионален фолклорен ансамбъл;
- **ПФК** - Професионален футболен клуб;
- **РДВР** - Районна дирекция на вътрешните работи;
- **РИ** - Районен инспектор;
- **РИО** - Регионален инспекторат по образованието;
- **РИОКОЗ** - Регионална инспекция за опазване на общественото здраве;
- **РИОСВ** - Регионална инспекция по опазване на околната среда и водите;
- **РПУ** - Районно полицейско управление;
- **САПАРД** - Програма за земеделието и развитието на селските райони;
- **СЗО** - Световна здравна организация;
- **СИРП** - Североизточен район за планиране;
- **СКЛА** - Спортен клуб по лека атлетика;
- **СОУ** - Средно общообразователно училище;
- **СПИ** - Социално-педагогически интернати;
- **СПИН** - Синдром на придобита и имунна недостатъчност;
- **СУ** - Спортно училище;
- **ТБК** - Туберкулоза;
- **ТП** - Териториална полиция;
- **ТПП** - Търговско промишлена палата;
- **ТБО** - твърди /трайни/ битови отпадъци;
- **ТСБ Добрич** - Териториално статистическо бюро Добрич;
- **УЕП** - Универсален електронен подпис;
- **УКБППМН** - Училищна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни;
- **УСШ** - Ученическа спортна школа;
- **ФАР** - Програма за реструктуриране;
- **ФПЧ** - Фини прахови частици;
- **ХВП** - Хранително вкусова промишленост;
- **ЦГЧ** - Централна градска част;
- **ЦРД** - Център за работа с деца;
- **ЦУТНТ** - Център за ученическо, техническо и научно творчество;
- **ИТ** - информационни технологии;
- **НААСР** - Hazard Analys's and Critical Control Points system - Система за анализ на риска и контрол на ключови показатели;
- **NUTS** - Класификация на европейските региони;

- **SWOT анализ** - анализ на силните и слаби страни, шансовете и рисковете;
- **бр.** - брой;
- **бул.** - булевард;
- **в.** - век;
- **в т.ч.** - в това число;
- **г.** - град;
- **г.** - година;
- **гл.т.** - гледна точка;
- **дка** - декар;
- **др.** - други;
- **кв.** - Квартал;
- **кв.км.** - квадратен метър;
- **куб.м.** - Кубически метър;
- **м.** - метър;
- **л/с** - литър в секунда;
- **л/с/км** - литър в секунда на километър;
- **пр. хр.** - преди христа;
- **с.** - село;
- **сл. хр.** - след христа;
- **тел.** - телефон;
- **т.н.** - така нататък;
- **ул.** - улица;
- **хил. лв.** - хиляди лева;